REŞAT NURİ GÜNTEKİN

BÜTÜN ESERLERİ 10

Damga

İnkılâp
Kitabevi

Reşat Nuri Güntekin _ Damga

Reşat Nuri Güntekin _ Damga

Reşat Nuri Güntekin _ Damga

Reşat Nuri Güntekin'in

REŞAT NURİ GÜNTEKİN DİZİSİ : 5

Dizgi : İnkılâp ve Aka Basımevi Baskı : Anka Ofset Basımevi İSTANBUL - 1984

DAMGA

ROMAN

Reşat Nuri GÜNTEKİN

(12. Baskı)

İSTANBUL

İNKILÂP ve AKA KİTABEVLERİ A. Ş.

Ankara Gad. No. 95 - İstanbul

REŞAT NURİ GÜNTEKİN'in

ESERLERİ

1 — Çalıkuşu v 13 — Gökyüzü

2 — Dudaktan Kalbe

14 — Değirmen

3 — Akşam Güneşi * 15 — Yeşil Gece

4 — Acımak

16 — Olağan İşler

5 — Damga->- 17 — Gizli El

6 — Kızılcık Dalları

18 — Harabelerin Çiçeği

7 — Eski Hastalık

19 — Sönmüş Yıldızlar

8 — Miskinler Tekkesi 20 — Tanrı Misafiri «-

9 — Anadolu Notları 1 -1

I * 21 — Kan Davası

10 — Yaprak Dökümü v 22 — Kavak Yelleri

11 — Ateş Gecesi

23 — Leylâ ile Mecnun

12 — Bir Kadın Düşmanı

24 — Son Sığınak

PİYESLERİ:

Hançer Balıkesir Muhasebecisi

Hülleci Tanrı Dağı Ziyafeti

Çalıkuşu (N. Cumalı)

Eski Şarkı

Bir Köy öğretmeni

Yaprak Dökümü ¦i

TERCÜMELERİ:

Hz. Muhammed'in Hayat

Bir Fakir Delikanlı

(Emil Dergmenhelm'den)

La Dam 0 Kamelya

Kahramanlar (Cariyi) (A. Dumas Fils)

Don Kişot

Evham

(Cervantes Saavedra) Hakikat (Emil Zola)

Yabancı itiraflar (J.J. Rousseau)

Atlı Adam

Çocukluğumun en eski hatırası bir ağustos şenliği ge-cesidir. Bu hatıra, görülmüş bir şeyden ziyade vaktiyle dinlenmiş bir masalın hayalde bıraktığı izlere benzer: Bu dünyada başka bir âlemde ucu bucağı olmayan bir bahçe... Ağaçlarında renkli fenerler yanıyor,.. Bembeyaz, ince ince yollar...

Uğultulu bir mahşer kalabalığı... Yer yer çarkıfelekler yıldızlanıyor, havaî fişekler uçuyor... Yalnız karanlık ve aydınlıktan ibaret bir vehim dünyası...

Bana öyle gelir ki, ezel karanlığından o gece doğdum.

Annemi hiç tanımam. Öldüğü zamanı bilmiyorum. Fakat o zaman henüz sağmış... O gece kendimi bir aralık, sarışın bir kadının kucağında görür gibi oluyorum. Belki annemdi. Belki de annesini tanımamış bir çocuk kalmamak için bu hatırayı' icat ettim.

. Bu ağustos şenliği gecesini ailemizde benden başka da hatırlayanlar vardır. Paşa babam o gece vezir olmuş... Rahmetli büyük ablamı o gece gelin

etmişler.

Erenköy'deki köşkümüzü bu kadarcık hatırlıyorum.

Senelerden sonra bir gün o taraflarda bir yere misafir gitmiştik. Bana alçak bir duvarın üstünde bir bahçe gösterdiler... Otsuz, çıplak bir bahçe... Şurada, burada biraz çalı, üç beş tutam kurumuş

lavanta... Tozdan sararmış beş on cılız çam... Geride boyası uçmuş bir eski köşk... «Sen çocukken satılan köşk işte bu» dediler.

Buna mukabil Aksaray'daki konağımız en ehemmiyetsiz köşelerine kadar hatırımdadır. Ayda, yılda bir yolum düştükçe mahallemize uğrarım. Konağın karşısında çınardan başka mazi eseri kalmamıştır.

Dalları kesilmiş, kadit bir gövr deden ibaret kalmış bir ;htiyar tamdık...

Birkaç dakikada onun altında durmadan geçemem. Karşıdaki tek katlı, iğri büğrü, salaş veya kerpiçten yapılmış

8B|8Z'6

U V 1

nunö »BeoeıuueB"

minimini evler gözümden silinir; konağımızın, beyaz boyalı muhteşem cephesini, oymalı şahnişini, köşe başındaki çeşmeye kadar giden yüksek bahçe duvarıyle görmeğe başlarım. İşte en sıcak ve güneşli günlerde bile' daima loş ve serin kalan taşlık...

Selâmlık dairesinin geniş yavan merdivenlerinden çıkar, dokuz yaldızla basık tavanlarından kırmızılı, mavili yeni dünyalar, billur avizeler sarkan uzun sofalarda, kalın Şam perdelerinin ağır gölgesinde boğulmuş odalarda dolaşırım.

Hayalimin hiç bir şeyi değiştirmediğine eminim. Odalardı dan birinde yazıdan ziyade resme benzeyen bir Farisî levha I! vardı ki daima önünde durur, seyrederdim. O vakit daha okumak bilmezdim. Fakat çizgiler zihnimde öyle yer etmiş ki senelerden sonra onları gözümün önüne getirmiş, Farisî mısraları âdeta hecelemişimdir.

Selâmlık sofrasından harem katma çıkan dar, loş bir merdivenin başında donuk yeşil camlı bir kapı vardı. Niçin bilmem, çocukluğumun bütün büyük vak'alarmı bu kapının çerçevesinden görürüm.

Ramazan geceleri sofada cemaatle namaz kılınır; Kur'an-lar, ilâhiler okunurdu. Dadım Kâmiyap kalfa ile beraber bu kapının dibindeki merdiven aralığından ben de namaza durur, ellerimi açıp dua ederdim. V

Rahmetli büyük ağabeyim evlendiği gün yengemle beraber buradan geçiyordu. Gelinin duvağı kapıya takılmıştı. Ağabeyim, sofadaki kalabalığın üstüne çil paralar serpmişti. Kardeşim Muzaffer'le okula başladığımız gün başımızda elmas başlıklarımız göğsümüzde sırmalı cüz keselerimizle bu kapının önünde el öpmüştük, js

Yine bir gün benden bir yaş küçük kızkardeşim Suad'ın minimini ölüsünü dokuma bir yatak çarşafı içinde bu merdivenlerden indirmişlerdi. Nihayet konağımızın yandığı gece Kâmiyap kalfa beni kucağında kaçırırken bu kapının dibinde dizleri üstüne düşmüştü.

J

DAMGA 7

Bu hatıralar sade gözümde rüyalarımı uyandırmakla kalmazlar, gönlüme o günlerin tatlı acı hislerini de verirler.

Çınarın altında durduğum o birkaç dakikada tamamıyle eski İffet olurum II

Sonradan öğrendiğime göre annem, idareli bir kadınmış. Onun» ölümü, konağımızı pek bozmuş.

Paşa babam, evinin işlerine hiç alâka göstermezmiş. Rahmetli büyük ağabeyimiz müsrif ve çapkınmış. Kızkardeşlerimin hiç bir şeye aklı' er-mezmîş... Annemin ölümünden sonra cahiL lalalar, hırsız vekilharçlar eline düşmüşüz. Ben de pek iyi bilirim. Paşa babam, onbeş günde bir saraya gider; geri kalan vakitlerini odasında kocaman ciltli Arabî, Farisî kitaplar arasında geçirirdi. Mahmut Efendi isminde bir ihtiyar hemdemi vardı ki konaktan hiç eksik olmazdı. Birkaç sene Muzaffer ağabeyimle bana hocalık eden bu Mahmut Efendi fakir, kendi halinde bir adamcağızdı. SarıgüzeFde küçük bir evde otururdu. Eskiden sarıklı imiş, camilerde Mesnevi okuturmuş. Bizim zamanımızda bazı kibar ailelerin çocuklarına hususî ders vermekle yaşardı.

Babamı pek seyrek görürdüm. İri yapılı, heybetli bir adamdı. Beyaz takkesinin kenarlarından çıkan seyrek uzun kır saçları; sert kıllı kanşık sakalı, büyük kırmızı yüzündeki iri burnu ile bana sevgiden ziyade korku verirdi. Hele gür kaşları altındaki iri siyah gözlerine hiç bakamazdım.

Babam, bizimle hiç konuşmazdı. En büyük iltifatı binde bir çenemi sıkıp yanağıma kuvvetli bir fiske vurmaktı.

Onu şal hırkasiyle köşedeki sedirde eski kitaplarıı karıştırıyor, karşısında daima kırık, çarpık bir tavırla iki dizinin üstünde oturan Mahmut Efendi'ye Farisî beyitler okuyor görürdüm.

Beni annemin Kâmiyap kalfa ismindeki ihtiyar Çerkez dadısı büyütmüştü. Onu ana bildim ve öyle sevdim. *

Konağın en yukarı katında, bahçe üstünde bir oda vardı. Kstıiyap kalfa ile orada haşır neşir olur, hatta bazen yemeki nmizi bile orada yerdik.

Odamızın pencereleri harem bahçesi ile karşıdaki cami avlusunua bir köşesine bakardı. Akşam üstleri bu avluda oynayan çocukları daha iyi görmek için sandalyelerin, duvar yastıklarının üstüne çıkar, pencere pervazlarına tırmanırdım. Canh, yaramaz bir çocuktum. Konuşan, bağrışan, dövüşen çocukları gördükçe ağzımın suyu akardı. Konakta benimle akran çocuk yoktu. Araswa misafir gelen amca oğullan, teyze kızlanyle başım hoş

değildi. Bu mağaza camekânlarındaki bebekler gibi süslü ve uslu kibar çocuklardan bir şey anlamazdım. Bence asıl arkadaş ötekiler; boğuşan, dövüşen, birbirlerinin elinden yiyeceklerini kapan arabaların arkasına, ağaçlara tırmanan mahalle çocuklarıydı. Ne çareki onlarla arkadaş olmak değil, sokağa çıkmak bile bize yasaktı.

Mektebe başladığım gün çok sevinmiştim. Arabamızın etrafında sıra sıra dizilen çocuklar ilâhi okuyor, «âmin» diye

bağrışıyorlardı.

^'Basımdaki elmas başlık, göğsümdeki sırma cüz kesesi bana ağır geliyor. Onların arasına karışacağım saati sabırsızlıkla bekliyordum.

Fakat, ümidim boşa çıkmıştı. Bizim mektebe başlamamız bir merasimden, sedefli bir rahlenin başında yaldızlı bir cüzden «Elifbe» okuyup el öpmekten ibaret kalmıştı./

Mahmut Efendi, Muzaffer ağabeyimle bana haftada iki gün ders vermeğe gelirdi. Muzaffer, okuyup anlayacak bir yaşta idi. Ben, küçüktüm. Onlar çalışırken yanlarında oturuyor, küçük ellerimle ağzımı kapıyarak esniyordum. Mektebe başladıktan sonra yine kız çocukları gibi evde kalmak ilk hayal kırıklığım olmuştu.

III

Kâmiyap kalfa, derdimi pek iyi anlamıştı. «Mahpeyker» kalfa isminde kapı yoldaşı vardı ki Kıztaşı taraflarında —şimdi hiç hatırlayamadığım bir mahallede—- otururdu.

Dadım, beni sık sık «Mahpeyker» kalfaya misafir götürmeğe başlamıştı.

Dünyanın hiç bir yeri bana kalfanın dar bir sokaktaki viran, karanlık, çarpık çurpuk evi kadar şirin görünmemişti. Çünkü orada serbesttim. «Mahpeyker» kalfanın oğlu Murat ile bahçedeki çardağın üstüne ökse kurar, kapının önünde çelik çomak oynardık. Mahallede tek tük arkadaşlar bile edinmeğe başlamıştım. • ; Buraya üç dört dakikalık bir köşe başmda küçük bir taş mektep vardı.. Murat, öteki mahalle çocuklarıyle beraber bu mektepte okurdu. Ben, onları kıskanır : «Ne olur beni de buraya yazdırın!»

diye her zaman sızlanırdım. Kalfalar, nihayet yalvarmama dayanamadılar; birgün beni de Murat'la beraber mektebe götürdüler: «Çocuk ağlıyor Hoca Efendi... Arasıra misafir gibi gelip gitsin» dediler.

Haftada bir iki gün ben de mektebe gitmeğe başladım. Nihayet, muradıma ermiştim. Maamafih,

«misafir» sözü biraz neşemi kaçırmıştı'. Bundan -başka Hoca Efendi de bana fazla ikram ediyordu.

Beni yanına oturtuyor, dersimi bilmediğim zaman darılmıyor, çocuklarla yaramazlık ettiğim zaman onlar gibi kulağımı çekmiyordu.

, Çocukların büyük adamlar gibi gizli dertleri, ehemmiyetle sakladıkları izzetinefis yaraları vardı.

Hoca Efendi'nin beni püskülsüz, çorapsız arkadaşlarımdan ayırdetmesi gıjcü-me gidiyordu. Bu ayrı muamele, beni onlarla oynayıp bozuşmaktan, istediğim gibi yaramazlık etmemden alıkoyuyordu.

Bir gün, mektep «Âmin!» alayına gidecekti. Hoca Efendi, avluda çocukları sıraya dizerken dadım geldi. Beni kolumdan tuttu: «Sen gidemezsin Paşa baban duyarsa ikimizi de öldürür!» dedi. Bir şey söylemeden taburdan çıktım, dadımla beraber bir köşeye çekildim.

\/Biraz sonra alay yola düzüldü; arkadaşlarım el ele tutuşarak ilâhi okumağa, hep bir ağızdan «âmin»

diye bağırmaya başladılar. Artık kendimi zaptedemiyor, başımı dadımın çar-10

şafma saklayarak ağlıyordum. Halim, Kâmiyap kalfaya çok dokunmuş olacak ki her şeyi göze aldı, beni sokak aralarından dolaştırarak alaya yetiştirdi. Çocuklarla beraber «âmin» diye bağırdıkça kendimi birkaç yaş büyümüş zannediyordum. Uzaktan bizi takip eden zavallı dadım, mendiliyle gözlerini siliyordu. \/

V Mektebe döndüğümüz zaman lokma yedik. Sakallı bir efendi, büyük bir kırmızı keseden avuç avuç çil kuruşlar çıkararak dağıtmaya başladı. Sıram gelince ben de elimi uzatmıştım. Hoca para dağıtan efendinin elini tuttu; telâşlı bir tavırla: «Halis Paşa Hazretlerinin mahdumlarıdır.» dedi Sakallı adam, çenemi okşadı: «Maşallah küçük bey... Neler okuyorsunuz bakalım?» dedi. Bana para uzatmaktan utanmış gibi geçti. Zavalh elim açık kalmıştı. Halbuki ben, o kadar «âmin» diye bağırmış, bu parayı haketmiştim. Arkadaşlarımın yanında küçük düşürdüğü için Hoca Efendi'ye kızıyordum, y Bu Hoca Etendi, galiba Bulgar göçmenlerindendi. Ne hoş bir adamdı. Çocukların hepsine bir isim vermişti. Bana «Âbe dayı» diye hitap ederdi.

Hoca Efendi, bazen çocuklara sıra dayağı çekerdi. Meselâ birgün mektep çocuklarından sekiz onunun erik çalmak için bir bahçeye girdiğini haber verirlerdi. Yahut öğlen ezanında bütün çocuklar sapanla taş atarken mahallede bir cam kırılırdı. Çocukların terbiyesini vermek, tabiî, hocaya ait bir işti.

Adamcağız, suçluyu bulamadığı zaman tekmil mektep talebesini sıra dayağına çekerdi". Böylece kabahatli her kim ise cezadan kurtulmamış olurdu, bu adaleti biz o vakit pek tabiî bulurduk.

Bir gün, Hoca Efendi'nin namazda bulunduğu bir sırada, birkaç çocuk, nasılsa mektebe girmiş, bir kediyi kovalamışlar, rahleleri, mürekkep hokkalarını devirmişlerdi.

Namazdan döndüğü vakit bütün mektebi ayakta gören Hoca Efendi fena halde kızdı, hemen kapıyı çevirdi (Sıra

dayağının bir ismi de kapıyı çevirmekti. Çünkü kapı açık kalırsa çocuklar t kaçışırlardı.) O gün, sıra dayağını birinci defa olarak görüyordum. Sınıfın içinde bir vaveyladır koptu. Kimisi:

«Vallahi benim kabahatim yok!» diye ağlıyor, kimisi: «Anneciğim, Allahcı-ğrnı!» diye haykırıyordu.

Hoca Efendi, çocukları birer birer falakaya yatırmağa, çıplak ayaklarına üçer, beşer sopa atmaya başlamıştı. (Bu mektepte bir anane daha vardı. Ağlaya, bağıra falakadan kalkan çocuk, kendinden sonra dayak yiyecek olanın ayaklarını tutardı. Bu, vazifeden ziyade bir hak, bir imtiyazdı. Çocuk, bir başkasının dayak yemesine vasıta olmakla kendi acısını! bir dereceye kadar unutmuş olurdu.) Sınıfta «Sidikli Tahir» isminde bir çocuk vardı ki, sıra dayağından yalnız o muaf idi. Tahir; cılız, çarpık, hasta bir şeydi. Dayak yerken kendini zaptedemez, korkudan üstünü, başını kirletirdi.

Hiç unutmam; o gün,, arkamda siyah benekli fes rengi kadifeden yeni bir elbise vardı. Arkadaşlarım ağlaya, bağıra sıralarını savarken bir köşede acele acele potinlerimi çözmeğe uğraşıyordum. Sıram gelince Hoca'nın önüne gittim.: «Çoraplarımı da çıkarayım mı Hoca Efendi?» diye sordum.

Ağlamadan, üzülmeden, güler yüzle dayak yemeğe talip oluşum Hoca'yı şaşırtmıştı. Adamcağız, biraz duraladı, beni dövmemek için bir sebep aradı, sonra yutkunarak:

— Sen şu tarafa geç, misafirsin, dedi.

Gösterdiği tarafta «Sidikli Tahir» duruyor, çürük dişli yayık ağzıyla gülerek bana işaret ediyordu.

Arkadaşlarımdan ayrılıp onun yanına geçmek azametime dokundu :

— Ben misafir değilim Hoca Efendi, ben de dayak yiyeceğim, diye ısrar ettim. .

Nazlı büyütülen, her dediğini yaptırmağa ahşan bütün kibar çocuklar gibi âdeta emreder bir tavrım vardı.

Hoca, küçük bir tereddütten sonra: «Peki, öyleyse... Haydi bakalım!» dedi. Küçük ayaklarımı âdeta hürmetle tuttu, değneğin ucuyla okşar gibi hafif hafif bir iki kere dokundu.

O gün, akşam azadında Hoca Efendi beni yanma çağırdı. Sert gözlerinde hiç görmediğim bir muhabbet ve rikkatle yüzüme baktı, sonra kulağımı tutarak: «Âbe dayıi Sen fena bir adam olmayacaksın!» dedi.

IV

Mektepte bir «Küçük Ömer» vardı. Soğuk günlerde annesinin göğsü işlemeli eski hırkasıyla mektebe geldiği için ben; ona «Kız Ömer» diye takılırdım. O da bana sarı saçlarım, doğuştan zayıf gözlerime taktığım kulaktan atma gözlüğüm için «Sarı Yahudi» derdi.

\f Bir gün, mektebin bahçesinde öğle yemeği yiyorduk. Mevsim, galiba sonbahardı. Çünkü kuru çınar yapraklan yeri deniz gibi kaplamıştı. Ömer, karşımda zeytin, ekmek yiyordu. Köfteleri bir türlü canım istemiyordu. Ömer'e yiyecekleri değiştirmemizi teklif ettim. Sevinerek razı oldu. Ben, zeytinleri; o, köfteleri iştahla yemeğe başladık. \f

Çocuklar, Ömer'i Hoca Efendi'ye müzevirlemişler; «İf-fet'i kandırıp köftelerini alıyor» demişler.

Hoca, hiddetle yanımıza geldi. Ömer'i cılız omuzlarından tutarak havaya kaldırdı, yanağına iki kuvvetli şamar vurdu. Sonra köfteleri bana geri verdi, Ben de fena korkmuştum. Bir şey söylemeğe cesaret edemedim. Fakat bu vaka, gittikçe içime işliyordu. Ömer'in benim yüzümden haksız yere dayak yemesi yüreğime dert olmuştu.

O günden sonra, «Küçük Ömer»i bütün arkadaşlarımdan ziyade sevmeğe başladım. Mektepte yanma otururdum, bahçede beraber oynardık. Ben, hayatı ilk defa «Küçük Ömer» den öğrendim. Yoksulluk içinde büyüyen ekseri çocuklar gibi Ömer, her şeyi biliyordu: «Büyük annem kötürüm. Annem evlere çamaşır yıkamağa gidiyor... Bazı gece karanlıkta kalıyoruz... Bazı gece yiyecek bulamıyorum.»

diyordu. Bir za-

manlar annesinin hırkasını giydiği için Ömer'le eğlendiğimi düşündükçe kendi kendimden utanıyordum.

Ömer'in bir ağabeyi varmış. Harbiye mektebinden subay çıkacak, onların elini tutacakmış. Kılıç kuşanmasına üç ay kala iftiraya uğramış. Fizan'a sürülmüş...

Ömer, bunu anlatırken boynunu büküyor: «O, şimdi başımızda olsaydı düşünmezdik» diyordu. Bir gün ona:

— Ömer, benim aklıma bir şey geliyor... Paşa babama yalvarırım... ağabeyini; Padişah babamıza affettirsin, dedim.

Ömer, sevinerek, boynuma sarılacak sanıyordum. O, bir îhtiyar gibi bedbindi; şüphe ile dudaklarım büktü: «Olacak şey değil!» dedi.

Fakat ben, Ömer'in kardeşini kurtarmayı iyice aklıma koymuştum. O yaşta her şey bana kolay ve sade görünüyordu.

Birkaç defa Paşa babamın ayaklanna kapanmak kararıyla onun oda kapısına kadar gittim, hatta bir defa içeri girdim. Fakat, onu görünce içime zaptedilmez bir korku geliyor, cesaretim kırılıyordu.

Bir aralık şiddetli bir enfloenza'dan yatmıştım. Hastalığımın ihtilâçlı uykuları, karışık rüyaları içinde hep Ömer'in kardeşiyle uğraşıyor, onu sayıklıyordum.

Bir gece, dalgın bir uykudan uyandığım vakit yatağımın başucunda Paşa babamı gördüm. Saçlarımı, alnımı okşuyor; elinden hiç düşmeyen amber teşbihini yüzüme sürüyordu.

— Nasılsın bakalım İffet... Bir yerin ağrıyor mu? dedi.

Dalgın dalgın yüzüne baktım, cevap vermedim.

— Ne istersen sana alayım?

Babam, bana ilk defa bu kadar tatlı, yumuşak bir hal ile söz söylüyordu. Çocukların o yanılmaz sevk-i tabiîsiyle anladım ki, bu dakikada babam beni acıyarak seviyor.

Onun saçlarımı okşayan elini iki elimle tutarak dudaklarıma götürdüm. Ağlaya ağlaya öpmeye başladım:

— Ben bir şey istemem Paşa baba... Ömer'in kardeşi sürgünden gelsin... Onlara yazıktır... dedim.-

— Ömer kim? Nasıl Ömer?

— Mektepteki «Küçük Ömer...» Kardeşine iftira etmişler, sürgüne göndermişler... Padişah babamıza yalvar, Paşa

baba...

— Sana kim bunları öğretti?

Paşa babamın gür kaşları çatılıyor, yüzü her zamanki korkunç halini alıyordu. Yanlış bir şey yaptığımı anlamış, korkudan titremeğe başlamıştım. Cevap vermedim; sade, artık bir şey işitmiyor, görmüyormuşum gibi gözlerimi kapadım.

O, zaten cevap beklemiyordu... Ağır, sert bir sesle dadıma bir şeyler söylüyordu.

Onlar konuşurken ben, tekrar kendimi kaybettim. Birkaç gün sonra iyi olduğum vakit dadıma,

«Mahpey-ker» kalfaya ne zaman gideceğimizi sordum. Mektep demeğe cesaret edemiyordum.

O, maksadımı anladı, çatık bir çehre ile: — Artık bir daha mektep adım ağzına almıyacaksın... Bana bu yaştan sonra azar işittirdin! dedi.

Küçük Ömer'le arkadaşlığımız burada bitti. Birkaç defa ayağmda büyük annesinin eski terlikleri, arkasında annesinin işlemeli hırkasıyla konağın etrafında dolaştığım, pencerelere baktığını gördüm.

Sonra, bilmem ne oldu? Bir daha görünmedi.

Paşa babam, nedense bizi mektebe vermek istemiyordu. Muzaffer ağabeyimi on yedisine, beni on dört yaşma kadar Mahmut Efendi okuttu. Konağın, ismail Bey ismindeki hususî hekimlerinden de haftada bir gün aynca Fransızca dersi

alıyorduk.

Seneler geçtikçe Kâmiyap kalfanın hayat ve kalbimdeki yerini Mahmut Efendi almağa başlamıştı.

Haiîm, tatlı, kalender bir adamdı. Bir insan için en büyük meziyetin bilim ve tevazu olduğuna kaniydi. İkide birde tekrar etmekten hoş-DAMGA

15

landığı bir sözü vardı: «Evlâtlarımın maktul olmalarını, katil olmalarına tercih ederim!» derdi.

Mahmut Efendi'nin beni, Muzaffer'den ziyade sevdiğini hissederdim. Kardeşim uyuşuk, tembel, miskin bir çocuktu. Bundan başka, kibri, azameti de vardı. Zavallı Mahmut Efendi'ye âdeta lala muamelesi ederdi.

Yangından evvel Aksaray'da, sonra Fındıklı'daki konağımızda on dört yaşıma kadar neşesiz bir hayat geçirdim.

.\ı * * *

Paşa babamın kendinden bir iki yaş küçük bir kız kardeşi vardı ki, Karamürsel'de bocasından kalan

«Damlacık» çiftliğinde otururdu. Hatice halam, elinde iki kız çocuğuyla dul kaldığı zaman, Paşa babam İstanbul'a gelip yerleşmesini teklif etmiş, fakat o, evini dağıtmağa razı olmamış.

Paşa babam, her yaz Muzaffer'le bana iki ay izin verir, «Damlacık» çiftliğinde hava tebdiline gönderirdi.

Ben Mahmut Efendi'nin hesap derslerini Karamürsel'e gitmemize kaç gün kaldığını hesaplamak için öğrenirdim. Hocam da bunun farkında idi. Ders esnasında sıkıldığımı, defterimi ağzıma kapayarak esnediğimi gçrdüğü vakit, meselâ : «Dur bakalım, size bir şey sorayım İffet Bey, derdi, bugün şubatın on ikisi... Haziran ortasında Karamürsel'e gideceksiniz. .. Bulunuz bakalım kaç gün kaldı?», yahut:

«Ada nedir bakayım? Hani «Damlacık» yolundaki değirmenin önünde suyun içinden çıkmış

topraklar vardır... İşte onlara ada derler... Bunların birkaçına birden ise...

Karamürsel kelimesi bende bir büyü tesiri yapardı. Onu işitince, yüzümde kurumuş ekin kokularıyla dolu yaz rüzgârları esiyor gibi olurdu.

¦ Konaktaki bir senenin acısını çiftlikte bir ayda çıkarırdım. Hatice halam, beni çok sever, bütün yaramazlıklarıma göz yumardı...

Kâmiyap kalfa, birkaç gün beyhude yere beni zaptetmeğe çalışır, sonra başa çıkamayacağını anlayınca serbest bırakırdı.

Çiftlikte benimle akran üç beş rençber çocuğu vardı. Civardaki bahçelerden de bize birkaç çocuk katılırdı. Onlardan âdeta bir küçük tabur teşkil eder, civarda sapan ile kuş vurmağa, çiftliğin yanından geçen çaydan balık tutmağa giderdim.

Muzaffer ağabeyim, benim yalınayak, başı kabak ekin-lerin içinde yuvarlandığımı, döğene bindiğimi, ağaçlara tırmandığımı, köylü çocuklarıyla boğuştuğumu gördükçe kızar: — «Böyle âdi çocuklarla oynamak sana yakışır mı? Senden utanıyorum... Paşa babama mektup yazacağım!» diye beni tehdit ediyordu.

^ Zavallı Kâmiyap kalfa «Damlacık»ta benden çektiğini söyleye söyleye bitiremezdi. Başıma bir kaza gelmesinden korktuğu için uzaktan uzağa bizi takip eder; arkamızdan nefes nefese yokuşlara tırmanır; yol kenarındaki çalılarda ellerini eteklerini yırtardı. Maamafih, galiba dadım, bana söylediği kadar kızmazdı. Çünkü, konakta bir sene kapalı kalmama en çok acıyan o idi.

Bu hava tebdilinden istanbul'a âdeta tanınmayacak halde dönerdim. Ekseri sarışınlar gibi fazla nazik olan cildim güneşten yanar, pul pul dökülürdü. Parmaklarım ceviz lekelerinden simsiyah, yüzüm, ellerim, bacaklarım çürükler, yaralar, bereler içinde olurdu...

Çiftlikten sekiz on dakika uzakta dere kenarında bir değirmen harabesi vardı ki, etrafını ceviz ağaçlan kuşatmıştı. Bir masal, bu cevizleri çocukların elinden kurtarırdı: Değirmenin önündeki sazlıkta bir hayalet dolaşır, akşam vakitlerinde jradan geçen yolcuları bataklığa çekermiş.

Arkadaşlarımla beraber daima o civarda dolaşır, fakat değirmenin açık bahçesine girmeğe cesaret edemezdim.

Pek sevdiğim bu masalı halam bana birkaç defa anlatmıştı :

Vaktiyle, şu karşıki tepedeki «kemerli», köyünde saçı topuklarına kadar inen bir güzel kız varmış.

Nişanlısı İsmail'i

asker edip Yemen'e göndermişler... .Kız öksüzmüş... Yiyecek ekmeği yokmuş... Çok güzel olduğu için, delikanlılar onu dağa kaldırmak istiyorlarmış... Köyün ihtiyarları baş başa vererek düşünmüşler, bu değirmenin sahibi olan Gaffar Ağa'-ya vermeyi münasip görmüşler... Kız: «Benim nişanlım var; bu ihtiyarı istemem!» diye ağlamış. «Yemen'e gidenin geri geldiğini işittin mi kızım? O, çoktan ölmüştür!» demişler; çocuğu ağlata ağlata Gaffar Ağa'ya vermişler...

Aradan iki sene geçmiş. Kız; evine, ehline alışmış, güzel güzel oturuyormuş. Günün birinde İsmail, Yemen'den gelivermiş... Köylüler : Biz senden ümidi kesip onu Gaffar Ağa'ya verdik. Ne yapalım, Allah sana da başka kısmet versin!» demişler... İsmail, evvelâ razı olmuş... Fakat sonradan dayanamamış... Bazı aksam üstleri yanık türküler okuyarak, değirmenin öte yanındaki yoldan geçer, kadıncağızı ağlatır-mış...

Epeyce zaman sonra İsmail, bir gün yolda Ayşe'ye rast gelmiş : «Ne olur, Gaffar Ağa'nm -köye gittiği bir gece beni değirmene al!» diye yalvarmış. Kadıncağız: «Etme İsmail... Duyulursak, namusum bir para olur... Gaffar Ağa, zalim bir adamdır... Hem sana, hem bana kıyar...» demişse de din-letememiş... Nihavet iki nişanlı, bir gece değirmende birleşmişler. Ağlasa ağlasa baslarından geçeni birbirlerine anlatırken dışarıda köpekler havlamağa, kapı vurulmağa başlamış. Gaffar Ağa'nm ansızın köyden döndüğünü anlamışlar... Değirmende saklanacak bir yer yokmuş. İsmail: «Korkma Ayşe, ben öyle de öldüm bgyj.e de... Senin namusunu kurtarırım. Kimsenin haberi olmaz;!» demiş. Değirmenin yüksek taş ovuğundan kendini cava atmış... Zavallının ölüsü bile mevdana çıkmamrş... Besbelli, sevdiği kadının namusuna söz gelir dive, ölürken bataklıktaki sazlara sarılmış...»

Bana aşk hakkında ilk havali bu masal verdi. Evvelâ korkmuştum, değirmenin etrafındaki cevizler bana b>r mezarlık gibi görünmüştü. Fakat her sene biraz daha büyümüş dlarak çv'dikçe. bu sade masal zihnimde süsleniyor; .mana ve tesiri değişiyordu.

Damga — F. 2

Sazlıktaki hayaletten artık eskisi gibi korkmuyordum; bilâkis onu tatlı bir hüzün ve merhametle seviyordum.

S vdiğini tehlikeye atmamak, dile düşürmemek için, kendini b aklığa gömen bir biçareden korkmak, haksızlık değil

miydi?

Bıı masal, bana aşkı; sevilen kadın için kendim feda etmek diye öğretti.

VII

On yedi yaşma giren Muzaffer ağabeyim, hünkâr yaveri olmuş, sırma kordonlar, takmıştı. Ben, evde büsbütün yalnız kalıyordum. Fazla olarak Mahmut Efendi de artık muntazaman derse gelmiyordu.

Zavallı adamı hafif bir felç örsele-mişti.

Bir akşam, Paşa babam beni odasına çağırdı: «Seni İdadi mektebine göndereceğim, İffet. Güzel güzel çalışmalı; öyle fena çocuklara uymamaksın. Yarma hazır ol!» dedi.

Bu, benim için ümit edilemeyecek bir saadetti. O gece sevincimden gözüme uyku girmedi.

Ertesi sabah, Mahmut Efendi, beni bir arabaya bindirerek mektebe götürdü. İmtihan oldum. Hocam, beni hakikaten iyi mi okutmuştu; yoksa paşa çocuğu diye iltimas mı ettiler, bilmiyorum. Beni yüksekçe bir sınıfa aldılar,

Mektepde benim gibi üç beş kibar çocuğu daha vardı ki, öteki çocukların arasına karışmaktan çekinirlerdi. Sınıfta bir araya toplanırlar, bahçede beraber gezerler, oynarlardı. Bunlar, beni de aralarına almak istediler. Fakat razı olmadım. Ben; gönülsüz, kibirsiz, sade bir, çocuktum.

Arkadaşlarımı sevmekten başka bir şey istemiyordum.

Bu oynamayan, gülmeyen, birbirlerine «beyefendi» diyen; uslu, nazik küçük beylere bir türlü ısınamadım. Öteki taraf daha keyfime uygun geldi. Arkadaşlarımı hep onların arasından seçtim: onlarla düşüp kalkmaya başladım.

Neşeli, uysal tabiatım herkesin hoşuna gidiyordu. Sınıfın çalışkan, titiz, bir Celâl ağabeyi vardı ki, kibar çocuklarıyle

başı hoş değildi. İlk günlerde bana soğuk muamele ettiği halde, sonradan o bile beni sevmeğe başlamıştı.

Çocukken girdiğim bu mektepte yavaş yavaş bir genç adam oldum. Yaz tatillerinde yine «Damlacık»

çiftliğine gidiyordum.

Görünüşte hâlâ eski hafif, şakacı, şen İffet'tim. Fakat ruhum gittikçe ağırlaşıyordu.

Eskiden ökse kurduğum, kuş beklediğim gölgelerde, şimdi saatlerce uzanıp yatıyor, kitap okuyor, müphem hayallere dalıyordum.

Celâl ile pek samîmi arkadaş olmuştuk. Onda ateşli, pervasız bir ihtilâlci ruhu vardı. Bir saray adamının çocuğu olduğumu düşünmeden, bana hürriyetten, meşrutiyetten bahsediyor. Padişahın haksızlıklarını, hafiyelerin fenalıklarını anlatıyor, Namık Kemal'in şiirlerini okuyordu. O zamana kadar etrafımda başka sözler işitmiştim. Bana büsbütün başka fikirler vermeğe çalışmışlardı. Sonra, bu isyan, aileme ait birçok kalb rabıtalarımı, sevgilerimi kaçıracaktı. Böyle olduğu halde. Celâl'e pek kolay hak vermiştim.

Aşk romanlarıyle beraber, hürriyet kavgalarına, ihtilâllere dair gizli kitaplar da bulup okuyordum.

Arkadaşımla aramızda bir fark vardı: O, bu işlerin kanla, ateşle düzeltilmesini beklerdi. Ben, nikbin hayalperestliğimle,' her iki taraftan müsamaha ve fedakârlık ümit ederdim. İhtimal, ezilmesini istediğim tarafta kendi ailemden, sevdiklerimden birçok kimse bulunduğu için...

VIII

İdadinin son sınıfına gelmiştim. Paşa babam, imtihanlardan sonra beni, Muzaffer gibi hünkâr yaveri yazdıracağını söylüyordu. Benim gözüm Mülkiyede, yahut Hukuk mektebinde idi. Saray adamı olmaktan iğreniyordum. Mümkün olursa, vilâyetlerden birinde çalışkan, namuslu bir memur hayatı geçirecektim. Uzun emellerim yoktu. Bütün istediğim, küçük bir evle, kalabalık bir aileden ibaretti.

Karım ve çocuklarım için çalışmak, benim için en büyük saadet olacaktı.

Ara sıra bu fikirleri Celâl'e de açıklıyordum. Arkadaşım :

— Hiç korkma iffet, hayattan beklediğin bu kadarcık bir şey olduktan sonra, mutlaka mesut olursun, diyordu.

Hiç unutmam: soğuk, yağmurlu bir kış sabahı idi. Mektepte birdenbire heyecanlı bir havadis çıkmıştı'. Vecdi Bey isminde genç bir muallimimizin o gece tevkif edildiğini söylüyorlardı.

Kabahatinin ne olduğu belli değildi. Sınıfa çıkacağımız vakit, Celâl'i kolundan tuttum:

— Sen ne diyorsun, Celâl? Vecdi Bey'i acaba niçin tuttular? dedim.

O, biraz tuhaf bir tavırla cevap verdi:

— Galiba Mâbeyine bir imzasız mektup göndermişler; Vecdi Bey'in bazı büyük talebelere meşrutiyetten bahsettiğini söylemişler.

Vecdi Bey'in serbest fikirli bir genç olduğunu bilirdim. Yeri geldikçe, düşündüğünü söylemekten de çekinmezdi. İsyan ve teessürden sesim titriyerek:

— Bu alçaklığı kim yaptı acaba? dedim.

Arkadaşım cevap vermedi. Yanımıza başka talebeler de gelmişti.

Sınıfı hiç bir gün bu kadar cansız ve meyus görmemiştim. Coğrafya muallimi, isteksiz isteksiz söylüyor, talebe ağır ağır not alıyor, rakamlar kaydediyordu.

İçimde anlatılmaz bir sıkıntı vardı; ders saati bana sene gibi uzun geliyordu.

Duvardaki asma saatte teneffüse yedi dakika kaldığını hesap ettiğim bir sırada, kapı açıldı; ihtiyar sermubassırımız, muallime:

— 322 İffet Efendi'yi istiyorlar, dedi.

Sakin sakin ayağa kalktım: bütün sınıfın bana baktığını hissediyordum.

Mubassır, bir şey söylemeden önümden yürüyordu. Ben, ona, niçin beni çağırdıklarını soramıyordum. Koridorlardan, merdivenlerden dolaşarak müdürün odasına geldik.

Sami Efendi, kapıya hafifçe dokunduktan sonra, topuzu çevirdi; sonra yine bir şey söylemeden bir adım geri çekildi; bana yol verdi.

Odada müdür ve muavinden başka, üç kişi daha vardı. San Alman bıyıklı, kıvırcık saçlı, küstah tavırlı genç bir yaver kulaklarına kadar geçmiş büyük kırmızı fesli, uzun redingotlu, kıranta bir adam; bir de köşedeki küçük masanın kenarında yazı yazan gözlüklü, esmer bir genç...

Müdür, sapsarı idi: «Buyurunuz İffet Efendi» derken, sesi titriyordu.

Kıvırcık saçlı yaver, çatlak, cüretkâr bir sesle sordu:

— İffet Bey siz misiniz?

— Evet.

— Halis Paşa Hazretleri pederiniz midir?

— Evet.

— Paşa pederiniz, şevketmeap efendimizin en sadık ben-degâhmdadır. Sizin de aynı sadakat hisleriyle mütehassis olduğunuza, velinimet efendimizin selâmet-i hümayunlarına müteallik hususta bezl-i gayret edeceğinize...

Yaver Bey, yalnız mukaddemesi aynen aklımda kalan bu sözlere daha birçok şeyler ilâve etti.

Orada bulunanlar, gözümün içine bakıyorlardı; yalnız müdür, sokaktaki karanlık kış yağmurunu seyretmek ister gibi başını pencereye çeviriyor, parmaklarının arasındaki bir kâğıt parçasını büküyordu.

Biraz evvel sınıfta hissettiğim müphem sıkıntının sebebini şimd.i anlıyordum.

Muallim Vecdi Bey, talebeye «Mefsedetkârane telkinler» de bulunuyormuş... «Melekhaslet padişahımız aleyhinde bazı kâfir-i nimet hainler tarafından» yazılmış yazıları okuyormuş...

Talebeden biri, «Şiâr-ı nimetşinasînin pek celi bir bür^ hanı olmak üzere, hâdise-i müessifeyi»

imzasız bir mektupla Mâbeyn-i Hümayuna arzetmiş...

Genç yaver, açık söylememekle beraber, mektubu benim yazmamdan şüphe ediyordu. Hakkı da vardı. Sarayın en «sadık bendegâhından» Halis Paşa'nın oğlu değil miydim?

Durduğum yerde gözlerim bulanıyor, dişlerim kilitleniyordu :

— Bilmiyorum... Bu mektubu kimin yazdığını tahmin

edemiyorum dedim.

Yaver Bey, sözüme inanmış gibi göründü; sualin tarzını

değiştirdi:

— Bu Vecdi Bey hakkında tabiî bildikleriniz vardır. Ara sıra arkadaşlarınıza Meşrutiyetten, Kanun-i Esasiden bahsederdi, değil mi?

Bu defa isyan ettim:

— Bilmiyorum niçin başkasına sormuyorsunuz?

Bu cevap, genç yaveri kızdırdı; asabiyetini zapta çalışarak beni tehdit etti:

— Efendimizin selâmet-i hümayunlarına taallûk eden bir meselede malûmatınızı katmekmek size yaraşmaz... Paşa pederiniz, bu tarzda cevap verdiğinizi haber aldığı1 zaman, sizden hiç memnun olmayacaktır.

Bu tehdit, beni kudurttu. Nasıl oldu, nasıl cesaret ettim, bilmiyorum. Hemen hemen ihtiyarım hilâfına, dudaklarımdan şu kelimeler dökülüverdi:

— Ben hafiye değilim, Yaver Bey...

Odadaki şaşkınlığı tarif edemiyeceğim. Müdür, bir yük gibi, yanındaki iskemleye çöküvermişti. Esmer kâtibin gözlükleri parlıyor, genç yaver, renkten renge giriyordu.

Yalnız, o vakte kadar söze karışmayan kıranta bıyıklı, uzun redingotlu efendi, sükûnunu kaybetmedi.

Munis bir eda, tatlı, halim bir sesle yavere:

— Müsaade buyurunuz, beyefendi, dedi. Küçük bey birdenbire galiba ne dediğinizi anlamadı.

Lütfedin de biraz görüşelim.

Müdürün odasından küçük bir kapı ile mektep müzesine

geçilirdi. Onu açtı:

— Burada kimse yok değil mi? Buyurun İffet Bey, dedi.

Bu adamı başka bir yerde görsem, mutlaka evliya sanırdım. O kadar tatlı söylüyor, o kadar güzel, müşfik ve rakik sözler buluyordu. Evet, başka yerde birbirimize tesadüf etseydik, bu insaniyetli, merhametli, necip adama bütün ruhumu söylerdim. Fakat ne yazık ki, beni salona alırken, başıyle yavere yaptığı gizli işareti yakalamıştım.

Evvelâ, bana müzedeki eşyadan bahsetti. Muhtelif numunelere dair izahat istedi; sonra, yavaş yavaş

sözü değiştirdi. Babamın necabetini, benim terbiyemi, gözlüklerimin arkasında titreyen zayıf gözlerimdeki «harikulade zekâ pırıltılarını» methetti. Bu adam, âdeta melekti. Dünyada herkesin saadetini istiyor, bir karıncanın ezilmesine bile acıyordu. Konuşmamız tam bir buçuk saat sürdü.

Bütün bu güzel sözlere anut, hissiz bir sükûn ile karşılık verdim.

^Müdürün odasından çıktığım zaman talebe, teneffüse iniyordu, îçimde korku ve heyecan ile karışık bir sevinç vardı. İşin bu kadarla kalmıyacağım, başıma bir şeyler geleceğini biliyordum. Fakat bu, bana acı bir fedakârlık zevki veriyordu.

Dışarıda yağmur artmıştı. Bahçede seller akıyor, talebe, üstü kapalı jimnastikhanede birbirini eziyordu. Bazı çocuklar koridordaki pencere aralarına sığınmışlardı. Mektep, hiç bir gün bana bu kadar meşum ve kasvetli görünmemişti. Islak şemsiyelerin, muşambaların asıldığı bir dehlizde Celâl'i gördüm. Bir köşeye dayanmış kitap okuyordu. Yanına koştum :

— Celâl. Alçaklar beni ne kadar sıktılar... Bilsen, neler sordular, dedim.

Arkadaşımın ellerini tutmak istiyordum. O, biraz geri çekildi. Gözlerimiz birbirine tesadüf etti.

Birdenbire yüreğim burkuldu. CelâPin bakışında bir tuhaflık vardı.

Biraz evvel ona vakayı anlatmağa hazırlandığım halde, bilmem neden, sözü değiştirmiştim: 24

DAMGA

— Kimden umuyorsun, Celâl? Bu alçaklığı acaba kim

yaptı? dedim.

Arkadaşım cevap vermedi. Başını kitabın üstüne eğdi.

Gözlerimle, sesimle yalvararak sualimi tekrar ettim. O vakit Celâl, asabı bir hareketle silkindi; acı bir istihza ile:

—¦ Kim yapacak? Ben yaptım... Benden başka kim yapar? dedi.

Yüzüme bakmadan jimnastikhaneye doğru yürüdü.

Olduğum yerde donmuş, kalmıştım. Hakikati artık bütün acılığıyle anlıyordum. Sade yaver değil, mektep arkadaşlarım da benden şüpheleniyorlardı.

Teneffüs bitmişti. Talebe takım takım koridorlardan geçiyor, merdivenlerden çıkıyordu.

Bulunduğum yerden çıkmağa cesaretim kalmamıştı. Dehlizin karanlığında ıslak şemsiyelerin muşambaların arasında bir sefil gibi saklanıyordum.

Gönlüme birdenbire ağır bir ümitsizlik çökmüştü. Ne yapsam, ne kadar uğraşsam bu şüpheyi üstümden atamıya-.cağımı hissediyordum. Ortalıkta kimse kalmadığı zaman, muşambamı giydim, mektebin arka kapısından sokağa çıktım. Yağmur, sicim gibi yağıyor, sokaklardan çamur dereleri akıyordu.

Ellerim cebimde, başım önüme düşmüş yürürken hissediyordum ki, artık bu mektebe dönmek yoktu; ömrümün güzel bir devri burada bitmiştir. Hırsız

gibi kaçtığım bu yerde, ne kadar sevdiğimi, sevildiğimi düşününce, kendimi tutamadım, çocuk gibi ağlamaya başladım.

Evde Kâmiyap kalfaya hasta olduğumu, boğazımın ağrıdığını söyledim. Hakikaten de öyleydi.

O gece sabaha kadar ateşler içinde yandım sayıkladım...

Ertesi sabah, Paşa babamın beni istediğini söylediler. Ağır bir muameleye uğrayacağımı biliyor, fakata korkmuyordum.

Odaya girdiğim zaman Paşa babam, karşısındaki yer minderinde dizüstü oturan Mahmut Efendi'ye bir şeyler anlatıyordu. Beni görmemiş gibi yaptı, sözüne devam etti. Yalnız, kaşları hafifçe çatılmıştı.

Konuştukları şey mühim değildi, öyle hissettim ki, Paşa babam, yüzüme bakmaktan çekiniyor, bana söyleyeceği şeyleri mümkün olduğu kadar geciktirmek istiyordu.

Kapının yanında beklerken, on sene evvel Küçük Ömer'in kardeşi için babama yalvardığını geceyi hatırladım. O vakit de böyle boğazım ağrıyordu.

Paşa babam, sözünü bitirdikten sonra bana döndü:

— Senden bir şikâyet geldi İffet, dedi. Dün bir mesele için mektepte malûmatına müracaat etmişler...

Münasip olmayacak bir tarzda cevap vermişsin...

Babamın çehresi çatıktı. Fakat beklediğim kadar hiddetli değildi. Yüzüme bakıyor, bu sözleri hafif bir tereddütle söylüyordu.

Yavaş titrek bir sesle:

— Bir şey bilmiyorum Paşa baba, dedim.'

— Bilmediğin bir şey için tabiî «biliyorum» diyemezdin. Fakat bu vesile ittihaz ederek ağır... çok ağır kelimeler söylemeğe ne lüzum vardı?

Odava bir dakikalık ağır bir sükûn çöktü.

— Cevap versene... Meydan okumağa ne lüzum vardı?

— Kabahatin bundan ibaret de değil... Mektepten kaçmışsın...

— Arkadaşlarımın yüzüne nasıl bakayım, Paşa baba? Herkes beni... haber verdi sanıyor... Beni artık mektebe gön-dermeviniz...

Zaten Mahmut Efendi de karşıdan işaretler ediyor, «sus!» diye yalvarıyordu.

Babam, titreyen eliyle bana kapıyı gösterdi; sert bir sesle:

— Cık dedi?

Yüzüne bakmağa cesaret edemeden, yavaş yavaş kapıya gidiyordum. Paşa babamın sesi, yine bir emir verdi:

— Dur!.. Buraya bak!..

Tekrar döndüm. Babam, avağa kalkmış, kütüphaneye doğru yürüyordu. Birtakım kitaplar aldı, karıştırdı, tozlarını

silkti, tekrar yerlerine koydu. Sonra başını çevirdi. Kesik kesik söylemeğe başladı:

— İffet; herkese bilmediği, hatta bildiği şeyleri sorarlar... Nitekim bana da soruyorlar;

«bilmiyorum» diye cevap veriyorum anladın mı?

Bu ses, babamın sesi değildi; kütüphanenin önünde ayakta duran bu ihtiyar adam, vakur, muhteşem Paşa babam değildi.

O, devam ediyordu:

—¦ tnsan için, her şeyi söylerler... Ne çıkar? Elverir ki, vicdanı temiz olsun... ihtimal... İhtimal değil, muhakkak bana da öyle diyorlar... Allaha and içerim ki, ben... hafiye değilim. İffet...

Babam, bu dakikada öyle ihtiyar, öyle çökmüş, öyle biçare görünüyordu ki... Gözlüklerimin camı yaşlarla buğu-lanmıştı, artık bir şey göremiyordum. O, zayıf bir sesle:

— Çık! Artık! dedi.

Babamı o gün büsbütün başka bir adam olarak görmüştüm. Artık birbirimize yakınlaşacağımızı sanıyordum. Ümidim boşa çıktı. Onu bu vakadan sonra, bana karşı daha haşin, daha kapalı buldum.

O Mektebi bırakmıştım. Konakta renksiz, isteksiz, tembel bir hayat geçiriyordum. Kimse ne olacağımı, ne iş tutacağımı bilmiyordu. Hünkâr yaverliğinden artık Kâmiyap kalfa bile bahsetmiyordu...

Bir bayram günü bütün aile, bizde toplanmıştı. Öğleye doğru Paşa babamla Muzaffer, saraydan döndüler. Ağabeyim, sırma kordonlu hünkâr yaveri elbisesiyle ortada dolaşıyor, muahedeyi anlatıyordu.

Herkesin gözü onun üstünde idi. Yirmi yaşına giren ağabeyim, hakikaten de güzel bir genç olmuştu.

Eniştem, Muzaffer'i uzun uzun methetti, ailemizin onunla iftihar ettiğini söyledi. Herkes, tabiî, hak veriyordu.

Fakat eniştem, yanlış bir iş yaptı; bana dönerek :

— Bak, İffet, dedi, kardeşinden ibret âl!.. Yaşın daha müsait... Gayret edersen, sen de onun gibi olursun...

Sesinde, merhametle karışık bir istihfaf vardı. «İbret al!» derken, «ıslah-ı hal et!» demek istiyor gibiydi.

Eniştemden arasıra böyle sözler işitmeğe alışmıştım. Fakat nedense o dakikada bana fena tesir etti.

Mağrur, sakin bir suretle cevap verdim:

— Ben, böyle millete faydası dokunmayan şerefsiz işlere girmeyeceğim!

Eniştem, kıpkırmızı kesildi. Sert bir şeyler söylemek istiyordu, fakat kendini zaptetti; sadece:

— Teessüf ederim, İffet... Halis Paşa'nm oğlundan böyle çocukluklar beklemezdim, dedi. • ^

Cevap vermedim. Salonda si'kıntılı, ağır bir sükût hüküm sürüyordu. Bu defa da ağabeyim ihtiyatsızlık etti:

— Bilmem, bu muzur fikirleri nereden alıyor? Vallahi ben, akıbetinden korkuyorum...

Yine dayanamadım:

— Sen kendinden kork, ağabey... Millet, kıyamete kadar uyuyacak mı sanıyorsun?

Cahil bir sokak hatibi tantanasıyle söylediğim bu sözler, eniştemi âdeta kudurttu. Elleriyle türlü hareketler yapıyor: (

— Bu çocuk, ailemizi perişan edecek... Bunda hain bir Jön Türk ruhu var! diye köpürüyordu.

Karamürselli halam tesadüfen orada olmasaydı, belki bana daha ağır muamele edecekti. O, araya girdi, beni kolumdan tutarak dışarı çıkardı. Zavallı halam, aklı erdiği kadar bana nasihatler veriyor, yüzümü gözümü öpüyordu.

Biraz sükûn bulunca, kendi hareketime kendim de şaştım. Cüretkâr ve münakaşacı değildim. Gerçi eniştemi sevmezdim, manasız kardeşimi küçükten beri istihfaf ederdim. Fakat on-28

larla böyle kavga etmeği hiç aklımdan geçirmemiştim. Acaba farkında olmadan Muzaff er'i mi kıskanmıştım? Yoksa, o kırmızı kaplı küçük ihtilâl kitapları filiz vermeğe mi başlıyordu?

Mektebi bıraktıktan sonra, büsbütün o kitaplara düşmüştüm. «Genç adam! Yirmi yaşma geldin. Artık kendine bir meslek intihap etmek mecburiyetindesin. Sana mesleklerin en ulvî ve şerefli olanını' ben tavsiye edeyim: Bir gün insaniyeti zulüm ve itisaftân kurtaracak olan ideâl ordusuna asker ol!» diye başlayan avam aldatıcı bir sosyalist kitabı vardı ki, âdeta ezbere biliyordum.

Böyle ufak tefek vakalar birikiyor; ailem, bana bir ihtilâlci gözüyle bakmağa başlıyordu. Bundan müteessir değildim. Bilâkis, acı bir zevk duyuyor, «ideâl askerinin» ıstıraplarıyle iftihar ediyordum.

Böylece günler, aylar geçti. Çok değişiyordum. Tabiatım-daki neşe sönmüştü. Yedi, sekiz sene evvelki gürbüz, şen, yaramaz İffet; süzgün, sarışın, yüzüyle, kulaktan atma gözlüklerinin arkasında titremeden bakamayan sarı zayıf gözleriyle, durgun mahzun bir genç olmuştum.

XI

Kâmiyap kalfayı defnettiğimiz gündü. Vapurla Eyüpsul-tan'dan dönüyordum. Dadımın cenazesinde benimle ihtiyar bir laladan başka kimse bulunmamıştı. Zavallının ölümüne, emektar bir kedinin ölümü kadar ehemmiyet vermemişlerdi.

Hava, fazla serin ve rüzgârlı olduğu halde, güvertede oturuyordum. Gözlüklerimi çıkarmıştım.

Etrafımı bulutlarla kaplanmış görüyordum. Beynimin içinde de, her şey böyle bula-ni'k ve müphemdi. Bu ihtiyar Çerkez kadının, yüreğimde bu kadar boşluk bırakacağım bilememiştim.

Bir aralık, gözüm Celâl'e benzeyen bir çehreye ilişti. O da bana bakıyordu. Başımı önüme eğdim.

Celâl, yanıma kadar geldi, ayakta durdu:

— İffet Bey, size bir şey söylemek istiyorum, dedi.

Ayağa kalktım, yine yüzüne bakmadan «buyurun» dedim.

— Geçen sene size karşı haksız bir muamelede bulundum. Hakikat sonradan meydana çıktı. Vecdi Bey'i jurnal eden; onun yerine göz diken bir muallimmiş... Mektupla sizden af dileyecektim; olmadı.

Beni affediniz!

Heyecandan söz söylemiyordum. Birbirimizin elini sıktık, yan yana oturduk. Evvelâ resmiyeti bırakmıyor, zorla konuşuyorduk.

Celâl, dadımın ölümünü öğrendiği vakit, sâf bir teessür gösterdi; derdimi anlayan sözlerle beni teselliye başladı. Onu dinlerken, içimdeki bulanık kasvet, temiz bir mateme tebeddül ediyor, gözlerimden sevgiler, şefkatlerle dolu yaşlar süzülüyordu.

Ölünceye kadar dost ve kardeş kalacağımızı birbirimize va'dederek ayrıldığımız zaman, içimin bütün zehri akmıştı. Artık, kendimi yalnız hissetmiyordum.

XII

î^Meşrutiyet'in ilânını Karamürsel'de haber aldım. «Damlacık» çiftliğinde şiddetli bir göğüs nezlesinden yatıyordum. Halam, beni üç gün.zor zaptedebildi. Dördüncü gün, hasta hasta vapura bindim.

Nihayet, istediğim olmuştu. Mamafih, ümit ettiğim kadar sevinemiyordum. Babam, kardeşim, bütün öteki akrabalarımız saray mensubu idiler. Onlar, ne olacaklardı?

Vapur yanaşırken, rıhtımdan bir nümayiş kafilesi geçiyordu. Kalabalık mızıkalar, «Yaşasın Hürriyet»

diye haykıran sesler, dalga dalga bayraklar aklımı başımdan aldı. Bunlar, benim senelerden beri çocukluk, gençlik rüyalarımı dolduran şeylerdi. İçimde, ancak mucizeler karşısında durabilecek râşeler, sarsıntılarla kafileye karıştım. Şahsımı, varlık hissimi kaybetmiş, coşkun bir selin içinde bir damla su gibi kendimi bıraktım. Yürüdüm, yürüdüm, ta bir köşe başına kadar, kahrolmalarını Allahtan istediğim müstebitler içinde Halis Paşa'nm ismini işitinceye kadar...

O vakit, ayrıldığımı farkettim, kafileden çıktım; geri döndüm.

Artık uzaklaşan, ne dediği farkolunmayan sesler, hâlâ: «Kahrolsun Halis Paşa» diye bağırıyor zannediyordum.

Paşa babam gözümün önünden ayrılmıyordu. Hem de o kütüphanenin önünde: «Ben hafiye değilim!» diye yemin ettiği dakikadaki düşkün haliyle...

Konak perişan bir halde idi. Büyük ablam, hasta yatıyordu. Kalfalar başlarına çatkılar çatmışlardı; vakayı* bana da anlattılar :

Hürriyet ilân olunduğu gün, eniştem, galiba, Mısır'a kaçmış... Paşa babama da firar teklif etmişler; razı olmamış... Ben gelmeden bir gün evvel sokaktan bir nümayiş kafilesi geçmiş... «Kahrolsun Halis Paşa!» diye bağırmışlar; birkaç cam kırmışlar... İki saat sonra Paşa babam tevkif edilmiş... Nerede olduğu malûm değilmiş...

Konakta herkes bana dargın bir gözle bakıyordu; hatta ablam :

— Artık muradına erdin! diye sitem bile etti.

XIII

Aradan iki gün geçti. Konak, karantinalı' evlere dönmüştü. Akrabadan, ahbaptan kimse kapımızı çalmağa cesaret edemiyordu. Üçüncü gün Mahmut Efendi geldi; Paşa babamdan haber getirdi: Polis dairesinde tutuklu imiş... Galiba Midilli'ye süreceklermiş...

dim.

Ablam, ağabeyim, kalfalar çocuklar gibi ağlıyorlardı. — Siz kendisiyle görüştünüz mü, Mahmut Efendi? de-Hocam, mahcubâne önüne bakarak:

— Hayır, daha gidemedim, dedi.

— O halde bugün beraber gideriz.

Ablam itiraz etti. Muzaffer:

— Şimdi ortalık pek karışık... Sabret... Bir iki gün sonra beraber gideriz diyordu.

Hiç birini dinlemedim :

— Mahmut Efendi de gitmezse, ben yalnız giderim! diye ayak diredim.

Paşa babamı görmek kolay olmadı. Zavallı Mahmut Efendi, artık büsbütün hareketten kalan inmeli ayağını sürüye sürüye üç saat oradan oraya koştu. Bir çok kimselere yalvardı. Nihayet, babamın yanına gitmemize izin çıktı.

Kapıda uzun uzun üstümüzü aradılar. İri yapılı bir polis bizi dar, karanlık koridorlardan götürürken, başım dönüyor, dizlerim titriyordu. Vakur, muhteşem babamı acaba ne halde görecektim?

Babam, küçük bir odada, demir karyolasının üstüne yarı uzanmış, sigara içiyordu. Mahmut Efendi, ağlayarak ellerine sarıldı.

Paşa babam, bilâkis gülüyor:

— Dünya bir mütemadi inkılâp dünyasıdır... Esef etme Mahmut Efendi, diyordu.

Babamı bu kadar şen ve sakin bulacağımı1 hiç aklıma getirmemiştim. Evdekileri sordu.

— Ne yapıyorlar? Korkudan hastalanan filân yok ya?., dedi.

Muzaffer'in niçin gelmediğini de belki sorar diye, zihnimde cevaplar hazırlıyordum; fakat kardeşimin adını bile anmadı.

Yarım saat kadar beraber oturduk. Kalkacağımız zaman, Paşa babam, bir kâğıt parçasının üstüne bir şeyler yazdı:

— İffet, dedi. Sana kütüphanenin anahtarını veriyorum... Bu yazdığım kitapları bul... Ablan da birkaç parça çamaşır hazırlasın... Biz, galiba yarın akşam hareket ediyoruz... Hüseyin Ağa ile gönderirsiniz...

Yahut...

Paşa babam, küçük bir tereddütten sonra, ilâve etti:

— Sen kendin getirebilir misin, çocuğum?

Hissettim ki, babam, İstanbul'dan giderken beni bir kere daha görmek istiyor; fakat bundan, bir hodgâmlık gibi çekiniyordu.

Benim cevabımı beklemeden, Mahmut Efendi'ye de bir

sual sordu:

— İffet'in yarm vapura gelmesinde bir mahzur var mı?

Hocam:

— Ne mahzur olacak Paşam... Yarın vapura gideriz, değil mi İffet Bey? dedi.

Kat'î kararımı vermiştim:

— Ben, sizinle Midilli'ye gideceğim, Paşa baba, dedim. Hayretle yüzüme baktı.

Sakin bir kanaatle devam ettim:

— Yalnız gitmeniz münasip olmaz... Yanınızda sizi... çok sevenlerden birinin bulunması lâzım...

Paşa babam, mahzun mahzun yüzüme baktı; razı olduğu için af ister bir tavırla:

— Peki, İffet, dedi.

XIV

Midilli'de iki buçuk sene kaldım.

Üç odalı küçük bir evde âdeta fakirane yaşıyorduk. İstanbul'daki konak ile, Büyükçekmece civarındaki çiftliğimize el koymuşlardı. Çok zengin zannedilen Paşa babamın sürgünde, aldığı birkaç lira aylıktan başka geçimi yoktu, ölümüne üç ay kala, el yazması birkaç kıymetli divaniyle teşbihini satmağa mecbur olmuştuk... Babamı çok mahzun ettiği için, bu vaka, içime dert olmuştur.

İstanbul ile hiç münasebetimiz kalmamış gibiydi. Zaten, Meşrutiyet, ailemizi darmadağın etmişti.

Ablam, koca-sıyle beraber Mısır'daydı. Muzaffer ağabeyim, bir göz açıklığı yapmış, Büyükada'da zengin bir aileye içgüveysi olmuş-DAMGA

tu. Ötekiler, bayramlarda, kandillerde babamın eteğini öpmeğe gelen akrabalar, dostlar, artık adım atmıyorlardı. Hepsi, hürriyetperver adamlar olmuşlardı. Yalnız, her hafta muntazaman Mahmut Efendi'den mektup alıyorduk.

İkbal düşkünlüğü babama tesir etmemiş gibiydi. Tıpkı eskisi gibi, arkasında entarisi, başında takkesiyle pencerenin önünde oturuyor, divanlarını okuyordu.

Böyle hiç vakasız iki buçuk sene geçti. Paşa babam, bir kış sonunda, zatürrieden öldü.

Son gün ona ilâç veriyordum. Yüzü mum gibi sarı, gözleri kapalıydı. Göğsü; tutuk, mustarip nefeslerle daralıyordu. Gözlerini açmadan elimi tuttu; göğsünün üstünde muhafaza etti. Sonra yavaş yavaş

dudaklarına götürdü; parmaklarımın uçlarını öpmeğe başladı. Kendini büsbütün kaybedene kadar bu vaziyette kaldık...

Midilli'de boş geçirdiğim bu iki buçuk seneye bazen acıyacak olurdum. O vakit, babamın ölürken parmaklarımı öpmesi aklıma gelir. Zavallının hâtırısma karşı bir hürmetsizlik etmiş gibi, utanırım...

^ İstanbul'a döndüğüm zaman, babamın son günlerini Mahmut Efendi'ye anlatıyordum.

İhtiyar hocam, çocuk gibi ağladı:

— İffet Bey, dedi. Ben, Müslüman bir adamım, yalan söylemem. Paşa babanıza karşı çok haksızlık ettiler... Halis Paşa namuslu bir adamdı. Bir karıncaya bile zararı dokunduğunu istemezdi. Padişahın ısrarlarına rağmen, Zaptiye Nezaretinde üç haftadan fazla kalmamıştı. Bir kusuru : kalen-dermeşrep olmasıydı. Olayların akışına karşı durmanın beyhude olduğuna inanır, işi cereyanına bırakırdı.

İdadiden çıktığınız günü hatırlar mısınız? Halis Paşa'yı o güne kadar ben bile anlayamamıştım.

Sizi odadan çıkardıktan sonra,

başını elleri arasına aldı, benzi kül gibi kesilmişti. Gözlerinden yaşlarla: «İffet beni mahvetti.., Kendi evlâdımın bile gözünden düştüm...» diye

yakınmalarda bulundu.

Evet, istikbalim için çok mühim olan bir, iki seneyi babama vakfettiğim için, hiç pişman değilim...

XV

İstanbul'a döndüğüm vakit, yaşım yirmi biri bulmuştu. Bir günden bir güne geçineceğim yoktu.

Ağabeyim, çiftlik ile konak için dâva açmıştı. Fakat bu işte muvaffakiyet ümidi pek azdı. Olsa bile dâva, senelerce uzayacaktı. Ne kardeşimden, ne başka akrabamdan yardım bekleyemezdim.

Tahsilim yarıda kalmıştı. Midilli'de birkaç kitap okumuştum ama, bunlar hiçbir işe yaramayan süs kabilinden

şeylerdi.

Maamafih, cesaretimi, ümidimi kaybetmiyordum. Parada, büyüklükte gözüm yoktu. Çalışmak için büyük bir arzu hissediyordum. Ne iş olsa yapacaktım. Elverir ki, temiz bir iş

olsun...

Mahmut Efendi ile Celâl'in bana çok yardımları dokundu. İkisi de Hukuka gitmemi istiyorlardı. Bana tahsilime mâni olmayacak bir iş de bulacaklardı. Böylece, hem Darülfü-nun'a gidecek, hem hayatımı kazanmağa başlayacaktım.

Mektebe gitmek pek güç olmadı. İlk günden itibaren büyük bir gayretle çahşmağa başladım.

Midilli'den döndüğüm vakit Adaya, kardeşimin evine * gitmem lâzım gelmişti. Yengem, beni pek iyi kabul etmişti. Annesi, öteki çocuklarından ayırt etmiyordu. Hâsılı, bu evde herkes beni seviyordu.

Fakat ben, bir türlü rahat edemiyordum. Kendimi burada bir sığıntı vaziyetinde görüyor, küçük bir iş

bularak tek başıma yaşayacağım günü sabırsızlıkla bekliyordum.

Mahmut Efendi ile Celâl, bana tüccar kâtipliği, muhabirlik, muallimlik kabilinden bir iş bulmak için uğraşıyorlar, öteye, beriye baş vuruyorlardı. Nihayet muvaffak oldular.

Bir gün Mahmut Efendi, sevine sevine mektebe geldi:

— Size bir güzel iş bulduk, İffet Bey, dedi. Mebus Cemal Kerim Bey'in çocuklarına haftada iki kere derse gideceksiniz... Epeyce bir para verecekler...

Cemal Kerim Bey, hocamın en eski komşularındandı. Üç yüz yirmi dört kere mülkiye memurlarıyle vilâyetlerde gezmişti. Meşrutiyet ilân edildiği zaman, mutasarrıfı bulunduğu sancaktan mebus çıkmıştı.

Şimdi, üç seneden beri ailesiyle beraber Bebek taraflarında bir yalıda oturuyordu.

XVI

Derslerime başladıktan sonra, ilk işim, Ada'dan İstanbul'a taşınmak oldu. Gedikpaşa taraflarında küçük bir pansiyona yerleştim...

Muzaffer ağabeyimle yengem yalnız yaşamamı istemiyor -gibi göründüler. Mektebi bahane ettim; karda, kışta' hçr gün Ada'dan, İstanbul'a, İstanbul'dan Bebek'e koşmamn güç olacağını söyledim.

Kaç seneden beri kaybettiğim yaşamak zevkini yeniden bulmuştum. Sabahlan muntazaman Darülfünun'a devam ediyor, öğleden sonra kâh Bebek'e gidiyor, kâh odamda kitap okuyorum.

Pansiyon sahibi, vaktiyle kibar konaklarına çok girip çıkmış iyi bir Ermeni kadınıydı. Bana, evinin deniz gören en güzel odasını vermişti. Beni ana gibi seviyor, «asilzadem» diye çağırıyordu...

Hiç bir şeyim eksik değildi. Hatta karşı evlerden birinde hoş bir gönül eğlencesi bile bulmuştum.

Bu, kıvırcık saçlı, güzel gözlü bir terzi kızıydı ki, penceresinin önünde dikiş dikerken, billur gibi temiz, berrak sesiyle türküler söylerdi. Yavaş yavaş ahbaplığımız ilerle-36

DAMGA

misti. Hatta bir mehtaplı gecede kol kola deniz kenarına kadar inmiştik.

"V Talebelerimin babası, elli yaşlarında bir adamdı. Mebusluktan başka ticaret işleriyle de uğraşıyor, hatta yakında büsbütün politikadan çekileceğini söylüyordu.

Cemal Kerim Bey, fena bir adam değildi. Fakat fazla maddî, fazla menfaat perestti. Kendini dünyada herkesten yüksek görürdü. Sonradan görmelere mahsus bir gururu vardı ki, hiç hoşuma gitmezdi.

Talebelerim Handan ile Kemal de, bu cihetten biraz babalarına çekmişlerdi. Maamafih, ne çalışmalarında, ne de hürmetlerinde bir kusur görmüyordum. Ben de onları elimden geldiği kadar hoş tutuyordum. Pek güzel geçinip gidiyorduk. Handan, on dört yaşlarında, zeki, asabi bir kızdı. Bana pek çabuk ısınmıştı. Hatta arasıra bana, ailelerinin içyüzünden bile bahsederdi. Dokuz sene evvel anneleri veremden ölmüştü. Babası, üç ay bile beklemeden, tzmir'li bir tüccarın kızıyle evlenmişti.

Üvey anneleri, sonbahardan beri İzmir'de hasta bulunan babasının yanındaydı. Handan, üvey annesinden hiç memnun görünmüyordu. Yüreğinin hicranla dolu olduğunu, benden biraz yüz bulsa, üvey annesini çekiştireceğini

hissediyordum.

Mamafih, bu kadını galiba evde hiç seven yoktu. Yakında, İstanbul'a dönmesi ihtimalinden bir felâket gibi bahsediyorlardı, öyle ki, bir gün Kemal «Bu hafta annem geliyor!» dediği vakit, benim bile neşem kırılmıştı.

XVII

Cemal Kerim Bey'in yalısı büyük bir bahçenin ortasın-daydı. Asıl binadan başka, sokak kapısına yakın bir de pavyonu vardı. Burası hemen hemen bana mahsus gibiydi. Talebelerimi burada okutuyor, benî ara sıra gece yatısına alıkoydukları vakit burada kalıyordum.

Vedia Hanım, İzmir'den hasta gelmişti. Handan'm söylediğine göre, babasının ölümü onu çok sarsmıştı. Odasından hiç çıkmıyor, kimse ile görüşmüyordu. İstanbul'a döneli bir ay olduğu halde, bir kere bahçede bile görememiştim.

Bir gün yine derse gelmiş, doğruca pavyona çıkmıştım. Çalışma odamızda talebelerimi üvey anneleriyle beraber buldum. Handan, onu «annem» diye takdim ettiği vakit, acaba şaka mı ediyor diye dikkatle yüzüne baktım. Ben, Vedia Hanımı iri yapılı, mütehakkim tavırlı, et ve renkten ibaret manasız güzelliğiyle mağrur bir kadın tahayyül ediyordum. Halbuki nahif, çelimsiz vüclıduyle, sade siyah elbiselerinin üstünde büsbütün soluk görünen renksiz çehresiyle, şakaklarının cildini gererek sımsıkı bağlanmış saçlarıyle, geçkince bir kıza benziyordu; Altı yaşlarındaki oğlunu bana getirdi:

— Size yeni bir talebe efendim, dedi. Nihat da kardeşleriyle beraber ders okumak istiyor..."'Uslu oturursa, size rica edeceğimi vâ'dettim...

Nihat'ı birkaç kere bahçede görmüş, yanıma çağırıp sevmek istemiştim. Fakat, tuhaf tabiatlı bir çocuk. Ben çağırdıkça o, utanır, bucak bucak kaçardı. Bir eliyle sıkı sıkı annesinin bileğine yapışıyor, ötekiyle yüzünü kapıyordu. Yarı zorla annesinden ayırıp yanıma oturttum; kıvırcık saçlarını okşayarak, şaka ederek okutmağa başladım.

Vedia Hanım, o gün sekiz, on dakika bizimle beraber kaldı. Evvelâ köşedeki koltukta sessiz, hareketsiz oturuyordu. Sonra, biraz dolaştı,

kitapları; defterleri karıştırdı; hissettirmeden yavaşça çıkıp gitti.

O günden sonra Vedia Hanımı sık sık görmeğe başladım. Bazen çocuklarla bahçede gezerken tesadüf ediyordum. Üç, beş manasız söz teati ederek ayrılıyorduk. Ara sıra da derslerimize uğruyordu. Hiç değişmeyen siyah elbiseleriyle, ağır hareketleriyle gölgeye benzeyen, sessiz bir kadındı. Pavyona geldiği zaman, bir köşeye çekilir, söze karışmaz, sonra biz farkında olmadan silinip giderdi...

38 u n m u n

Yavaş yavaş ben de bu ailenin bir çocuğu olmağa başlamıştım. Haftada bir iki defa gece yatısına alıkoyuyorlardı. Misafirleri geldiği zaman, mutlaka benim de bulunmamı istiyorlardı. Vedia Hanım, evde misafir bulunduğu zamanlarda da, yine öyle durgun ve sessizdi. Kimse ile açık ve teklifsiz görüştüğünü, içi isteyerek güldüğünü, hiç bir şeye kuvvetli bir alâka gösterdiğini görmüyordum. Bu genç kadının mahzun, mağrur ve kapalı bir ruhu vardı.

Çehresi de biraz ruhuna benzerdi. Soluk, üzgün, ince bir yüz; renksiz dudaklar; gözlerini daima bir yarım karanlık içinde bırakan uzun kirpikli; kırık çizgilerle şakaklarına kadar uzayan kaşlar...

Bu çehrenin ilk görüşte sizde bir tesir ve dikkat uyandırmasına imkân yoktu.

Nitekim onu ben, çok zaman siyah gözlü zannetmiştim. Bir gün konuşurken dikkat ettim. Bu gözlerde sarı ile yeşil arasında, taze zengin renkler vardı. Gözlerinin rengini gördüğünüz zaman, bütün çehre birdenbire değişiyordu. Yüzünün çizgilerinde ümit etmediğimiz gizli güzellikler beliriyor, dudakları canlanıyor, soluk rengi yağmurdan ıslanmış soluk çiçeklere mahsus bir tazelik alıyordu.

Evdekilerin bu kadını niçin sevmediklerini, neden şikâyet ettiklerini bir türlü anlamamıştım.

XVIII

— İffet Bey; siz, âdeta neşeli bir gençsiniz.

Çocuklara çetin bir hesap meselesi anlatıyordum. Onlar anlamıyorlar, üzülüyorlardı. Ben, sakin ye neşeli halimi kaybetmeden inat ediyor, maneviyatlarım kırmamak için araya latifeler karıştırıyor; tuhaf misaller söylüyordum.

Dizlerinin üstünde büyük bir resimli kitapla sessiz ve hareketsiz köşede oturan Vedia Hanımın, gözlerini benden ayırmadığını hissediyordum. Ders bittiği zaman, hemen hemen gayriihtiyarî gibi bir sual dudaklarımdan dökülmüştü:

— Niçin hayret ettiniz Hanımefendi? diye sordum. Veida Hanım, sözünün arkasını getiremiyor, hafifçe kıza-nyordu.

Benim bazı munis, tatlı, nikbin saatlerim vardı. O saatlerde her şeyi hoş görürüm; her şeyden memnun olurum; nefes almaktan, yaşamaktan zevk duyarım; kalbim şefkat, muhabbet, merhamet, müsamaha ile dolar; gönlümden geçenleri söylemekten hiç çekinmem. Bu saatlerde, benden bir fenalık çıkmasına imkân yoktur...

Yine böyle bir zamanımdı. Hiç çekinmeden söylemeğe başladım.

— Maamafih, hakkınız da var, Hanımefendi... Oldukça gün görmüş bir kibar çocuğu için bugünkü vaziyet hiç neşe verecek gibi bir şey değil... Doğrusunu isterseniz, ben eskiden de öyle pek saltanat delisi değildim; sade bir çocuktum. Doğuştan demokratım...

—- İşte bunu zannetmiyorum, İffet Bey... Bilâkis, sizde bir âmir hali var... Etrafınızdakilerle konuşurken dikkat ediyorum... Rica ederken bile âdeta emrediyorsunuz...

Gülmeğe başlamıştım:

— Ben mi, Hanımefendi? Bilâkis, halini anlamış, kabul etmiş, bir adamım... Bilmem, dikkat ettiniz mi? Ben, talebelerimden başkasıyle bir fikir münakaşası yapmak hakkım bile kendimde görmem...

— Yok, İffet Bey... Belki kendiniz farkında değilsiniz... Fakat siz, çok mağrursunuz...

Gülerek ısrar ettim:

— Bendeniz, kendimi sadece mâkul bir adam zannediyorum, Hanımefendi... İkbal düşkünlüğü, bana geçici bir neşesizlik bile vermedi. Ben, ne vakit mağrur olmağa kendimde bir hak göreceğim, bilir misiniz? Hayatta bir işe yararsam, kendi gayretimle kendime bir mevki yapabilirsem... Böyle düşünen bir adam, halis demokrat değil midir?

— Niçin halkın içine karışmıyorsunuz?

— Ben mi?

ill

H- Sualimi belki yanlış sordum... Niçin herkes gibi değilsiniz"5 Niçin başkaları gibi, meselâ Cemil Kerim Bey'in misafirleri gibi kendinizde her hakkı görmüyorsunuz? Niçin memleketinizde bir misafir, bir yabancı tavrı alıyorsunuz?

Birdenbire cevap vermeyerek yüzüne baktım. Görünüşte sakin, basit bir kadından böyle sözler işitmek beni şaşırtmıştı.

Maamafih, kendimi çabuk toparladım:

— Onun başka bir sebebi var, Hanımefendi, dedim. Bugünkülere göre, ailemin lekeli olduğunu biliyorsunuz... Bu leke, ister istemez bana da bulaştı. Sonra, babamı cezasında yalnız bırakmadım.

Bu, benim vazifemdi. Herkes gibi olsam, bana riyakâr diyeceklermiş gibi geliyor... Halbuki, bu yeni idareye karşı içimden zerre kadar bir kin, bir acılık yok...

Babama karşı vazifemden bahsetmem, Vedia Hanıma kendi babasını, kendi matemini hatırlatmıştı.

Yavaş yavaş mahzunlaştığını, biraz evvel konuştuğumuz şeylerle artık alâkadar olmadığını hissettim.

Sözün mecrası değişti. Vedia Hanım, bana uzun uzun babasından bahsetti. Acısının bütün inceliklerini anladığımdan emin imiş gibi bana bunları söylemekten zevk ve teselli duyduğunu hissediyordum.

Eminim ki bunları dünyada herkesten ziyade kendine yakın olması lâzım gelen kocasına bile söylememişti.

XIX

Cemil Kerim Bey'in akrabasından bir Rıfkı Bey vardı ki, hiç sevmezdim.

Bu genç, bir zaman evvel, bir ilkmektepte malûmat-ı medeniye muallimi imiş... Nüfuzlu akrabasından yardım ve kendi mizaçgirliği sayesinde bir, iki senede parlamış, büyük bir Hariciye memuru olmuş...

Büyüklere karşı daima zelil, mütebasbıs olan bu Rıfkı Bey, düşkünlere karşı son derece merhametsiz ve zalimdi.

Onun misafir bulunduğu bir akşam, yine beni alıkoymak istediler. Bir iş bahane ederek kaçmağa çalıştım. Fakat Han-41

dan ile Kemal'in elinden kurtulmak mümkün olmadı. Çaresiz kaldım.

Rıfkı Bey, âdeti üzere, müstebitlerden terbiyesiz bir lisanla uzun uzun bahsetti. Yemekten sonra da, Kemal'i imtihan etmeğe kalktı. Fransızcası ile hesabını zayıf buluyordu. Bana garip bir tavırla:

— Pratik gayet mühimdir... Daima Fransızca konuşmalısınız, dedi.

Sarardığımı hissederek başımı eğdim.

Rıfkı Bey, Fransızcadan hesaba geçmişti. Sokakta arabacı, lokantada garson çağırır gibi acayip bir parmak işaretiyle beni yanına çağırdı. Bir gazete kenarına kurşunkalemiyle işaretler çiziyor; ikide birde: «Anladınız mı?» diye soruyordu...

Cemil Kerim Bey, dinlemediği halde, Rıfkı Beyi tasdik etti, -bana:

— Öyle yaparsınız Beyim... Hesap mühim şeydir... İhmale gelmez... dedi.

Bir yarım saat kadar daha oturduk. Neşesizliğimi belli etmemek için, mütemadiyen kendimi zorluyordum.

Asma saat onu çalarken, Rıfkı Bey yerinden kalktı:

— Araba tembih etmiştim; geldi mi acaba? dedi. Cemal Kerim Bey cevap vermedi:

— Gelse haber verirlerdi... Mamafih, anlayalım... Bana döndü :

— Kuzum Beyim, anjayıverir misiniz? diye emretti. Hafif bir şaşkınlıkla yerimden kalktım; kapıdan çıkarken bir sigara iskemlesine çarptım...

Rıfkı Beyden sonra öteki misafirler de birer birer dağılmışlardı...

Odama gitmek için bahçeden geçiyordum. Vedia Hanımın, deniz tarafındaki badem ağaçlarının arasmda kendi kendine dolaştığını gördüm. Görmemezliğe gelmek istedim. Beni yanına çağırdı: 42

DAMUA

— İffet Bey, yarın İstanbul'a inecek misiniz?

— Bir emriniz mi var, Hanımefendi?

Bu suali gayriihtiyarî «Sizin de mi bir emriniz var?» demek ister gibi sormuştum.

Vedia Hanım, başım önüne eğerek sükût etti. Çok müteessir olduğunu anlıyordum. Mutlaka bir şey söylemek lâzım olduğu için:

— Hava serince, dedim. Bahçede durmasanız...

— Başımda biraz ağırlık var da... Belki biraz açılırım dedim... Demek yarın ineceksiniz... Tekrar ne günü dönüyorsunuz?

Hafif bir tereddütle cevap verdim:

— Galiba perşembe günü...

— Söylediğiniz kitabı o gün mü getireceksiniz?

— Evet... Şayet işim çok olur da gelemezsem, gönderirim... Biliyorsunuz ya, Hukukun imtihanları yaklaştı... Dersler çok güç...

Vedia Hanım, gizleyemediği bir asabiyetle:

— Tahminim doğru, dedi, bir daha sizi göremeyeceğiz. Hayret etmiş gibi görünerek gülmeğe başladım:

— Niçin? Ne oldu? diye sordum. O, gülmüyordu:

— Bu akşamki... Münasebetsiz vaka için... dedi. Ben, aynı yalancı saffetle:

— Hangi vaka? diye sordum.

— Birbirimizi aldatmayalım, rica ederim. Niçin cevap vermediniz? Neye ona haddini bildirmediniz?

— Ben mi Hanımefendi? Ben, kim oluyorum? Aylıkla tutulmuş bir adam, efendisinin misafirine nasıl fena muamele eder? Nasıl isterse öyle çalıştırırlar... Hakları değil mi?

— Evvelce de söyledim ya... Siz, mütevazi, munis görünüşünüze rağmen, çok mağrursunuz...

Vedia Hanım, o vakte kadar tanımadığım sade, durgun, çekingen kadın değildi. Nahif vücudu, sımsıkı sarıldığı mantonun içinde titriyor, gözleri ihtirasla yanıyordu.

İkimiz de susmuştuk. Bu vaziyette birbirimize söyleyecek hiç bir sözümüz yoktu.

— Müsaade ederseniz, ben gideyim Hanımefendi, dedim.

— Yarın tekrar görüşecek miyiz?

— Çok erken gitmeğe mecburum...

— Çocuklar sizi ne kadar seviyorlardı.

— Ben de onlara alışmıştım. •

— Kim bilir ne üzülecekler?

— Ben de öyle... Onları kendi kardeşlerim, çocuklarım gibi hatırlayacağım... Tabiî sizi de unutmam... Bana bu kadar ehemmiyet verdiğiniz için, daima minnettar, kalacağım.

— İffet Bey, izzetinefsinizin ne kadar kırıldığım anlıyorum. Böyle olduğu halde, mutlaka kalmanızı istiyorum...

— Anladınız mı, niçin?

Yarı kapalı uzun kirpiklerinin ucunda iki iri yaş damlasının parladığını görüyordum.

Göğsümde nefes kalmamış gibi zayıf, sönük bir sesle:

— Peki, kalırım, dedim. Siz böyle söyledikten sonra, zilletin, hakaretin ne ehemmiyeti olur.

XX

Bu benim ilk aşkımdı... Başımdan bir iki gençlik macerası geçmemiş değildi. Fakat bunlar, süreksiz hevesler, gelip geçici eğlenceler kabilinden şeylerdi. Hiçbiri kalbimi yorup yıpratmamıştı.

Vedia'yı masum kalbimden umulmaz bir şekilde sevmeğe başlamıştım. Bir rüya içinde gibi uyuşuk ve ihtiyatsız yaşıyordum. Gözümde hiç bir şeyin ehemmiyeti kalmamıştı. Dünya, bu masal aşkının etrafında beyhude bir çerçeveden ibaretti. Günler bu sevda içinde doğup batıyor, mevsimler onun için değişiyordu.

Geceleri, deniz kenarında buluşuyorduk. El, ayak çekildikten sonra, odanın alçak penceresinden rıhtıma atlıyor, bir,az ilerideki kayıkhane harabesinde Vedia'yı beklemeğe gidiyordum. O, on beş yaşındaki kız çocukları gibi ihtiyatsız olmuştu. Bir gün burada görülmemiz ihtimalini hiç aklına getirmiyor gibiydi.

Maamafih, *bir gece bahçede kesik kesik uluyan köpek, bizi hayli telâşa düşürdü. Vedia'nın avucumda sıktığım ellerinin buz gibi kesildiğini hissettim. Köpek sustuktan sonra, epeyce zaman etrafı dinledik...

Vedia, o gece ilk defa endişelerinden bahsetti:

— Nihat ile ayrı odada yatıyoruz... Çocuğun gece uyanmak âdeti yoktu... Fakat bilinmez ki... Ya gecenin birinde, benim yalıda olmadığımı anlarlarsa...

İlk günlerden beri bende de bu korku vardı: Maamafih, onu teskin etmek istedim:

— Hava almak için bahçeye çıkmış sanırlar, dedim.

— Peki, ya ararlarsa?.. Ya buraya gelirlerse?. Ayaklarımızın altında akıp giden karanlık sulan gösterdim :

— Ben kendimi sessizce akıntıya bırakırım; seni yalnız bulurlar... Şüphe edemezler...

Vedia, bunu bir lâtife zannetti. Halbuki ben, doğru söylüyordum. Ona, «Damlacık» taki su değirmeninin masalını anlattım. Bir köy delikanlısının, sevdiğini ele vermemek için yaptığı fedakârlığı kendimin de yapabileceğini söyledim.

Deniz kenarında daha ilk görüştüğümüz gece, bu değirmen masalını hatırlamıştım. Halimiz, bu masala ne kadar benziyordu. Günler geçtikçe, bu düşünce bir «sabit fikir» ina-diyle beynimde musallat oluyordu. Ümitsiz aşkımız için bundan iyi bir netice tahayyül edemiyordum. Zaten, fedakârlık ihtiyacı, çocukluktan beri benim kanımda idi. Beni bu kadar derinden

derine sarsan bu aşk, gönlüme sığmıyor, gün geçtikçe çılgın bir fedakârlık ihtiyacı şekline bürünüyordu.

XXI

Dört aydan beri birbirimizi sevdik. Vedia, benim neremden hoşlanmıştı? Bunu sonradan yavaş

yavaş anladım. Bu

sakin, sessiz; hasta tavırlı kadın, göründüğü gibi değildi. Mağrur ve hassas bir ruhu vardı. Cemil Kerim Bey, ondan bir şey anlamamıştı. O da kocasını sevmiyordu. Fazla olarak, hürmeti de yoktu.

Onu biraz boş gururla amiyane kurnazlıklardan mürekkep kaba, sahte bir kukla gibi görüyordu.

Senelerden beri âdeta ayrı yaşıyorlardı.

Vedia, Cemil Kerim Bey için, bana bilmediğim şeyleri öğretiyor; onun metreslerinden, sefahatlerinden hiç alâka ve teessür göstermeden bahsediyordu.

Bir gün hatta —güzel bile olmayan— meziyetsiz, manasız bir genç için bu kadar tehlikeyi göze aldığını, benim nemi sevdiğini sormuştum. Ellerimi eline alıp okşayarak cevap verdi:

— Hakikî asaletin bir insana verdiği güzelliği sen tasavvur edemezsin, İffet... Senin bu ellerin bile başka bir mahlûkun elleri gibi... dedi.

Ağustos sonlarına doğru hafif bir zatürrie geçirmiş, on beş gün kadar odamda mahpus kalmıştım.

Nekahatimin ilk günlerinde idi. Bir öğle vakti, güneşe karşı perdelerimi indirmiş, istorların sarı, ruhsuz gölgesi içinde can sıkıntısından

bunalıyordum.

Ev sahibi madam, kapıyı açtı:

— Karamürsel'den halanızın kızı gelmiş... Sizi görmek istiyor, dedi.

Merak ile yerimden kalktım; «buyursun» diye kapıya doğru yürüdüm. Makbule'nin İstanbul'da bulunması, beni araması pek tuhaftı. Merdivenlerden hafif bir ayak sesi geliyordu. Sofaya çıktım.

Karşımda Vedia'yı buldum. Arkasında dışarlıklara mahsus bol, siyah bir çarşaf vardı. Sokakta kalın bir peçe ile yüzünü sımsıkı kapamıştı.

Madam, bizi odada yalnız bırakıp gitti. Ona söyleyecek söz bulamıyor, uzun uzun ellerini öpüyordum.

Vedia, beni hem merak etmiş, hem göreceği gelmiş... Her tehlikeyi göze alarak, evime gelmeği aklına koymuş...

îki saate yakın bir zaman beraber kaldık. Vaktin geçtiğini görmüyor, beni bırakıp gitmeğe razı olmuyordu. Sıcak ve heyecan içinde evimi buluncaya kadar çok yorulup üzülmüştü. Yorgunluktan gözleri mahmurlaşmış, solgun yüzünde güneşten kırmızı lekeler peyda olmuştu. Ağır tabiatmdan umulmayacak çocukluklarla bana, nasıl kaçıp geldiğini anlatıyordu : Şişli'de oturan bir arkadaşının evine misafir gitmiş... Güya, kaza ile çarşafına baştan aşağı kahve dökmüş... İstanbul çarşısında ihmal edilmeyecek bir işi olduğu için, ona bu arkasmdakini vermişler...

O kadar düşünüyorum: Ömrümde bu derece mesut olduğum günü hatırlamıyorum.

XXII

Kış gelmişti. Artık, geceleri deniz kenarında buluşamı-yorduk.

Bazı günler ben, çocuklarla meşgul olurken Vedia, yine odamıza geliyor, köşedeki koltukta eskisi gibi sakin, sessiz oturuyordu...

Handan bir şey hissetmesin diye, birbirimize bakmağa cesaret edemiyorduk...

Cemil Kerim Bey, iş bahanesiyle, haftada bir, iki gece İstanbul'da kalmayı âdet etmişti. Bu eğlencelerin birinde Vedia'ya, bahçeye gelmesi için yalvardım. Razı oldu. Gece yarısından sonra bademlerin yanma geldi. Fakat aksi gibi yağmur yağıyordu. Hava da ziyadece soğuktu. Hasta olmasından korktum; tekrar odasına dönmesini istedim. Fakat, o benden ayrılmamak için inat ediyor, yağmurdan ıslanan başını omuzuma dayıyor, nahif göğsünü rüzgâra veriyordu:

— Ziyanı yok... Biraz hastalansam da ne ehemmiyeti

var?

Onu çocuk gibi okşaya okşaya, aralık duran bahçe kapısına götürdüm:

— Ayrılalım artık... Rahatsız olma! dedim. Ellerimi tuttu:

— Sen de gel, İffet... Bu saatte herkes uyuyor... Kimse farkında olmaz... dedi.

Karanlık taşlıktan geçtik; üç dört basamaklı bir merdivenden sonra, deniz tarafındaki küçük odaya girdik. Bu odada camlı bir kapı ile, Cemil Kerim Beyin çalıştığı, teklifsiz misafirlerini kabul ettiği başka bir odaya geçilirdi. Vedia:

— Lambayı yakayım mı? dedi.

Birdenbire şaşırdım. Fakat hafifçe gülmesinden anladım ki, şaka ediyor, benim heyecanımla eğleniyor...

Pencerenin yanında duran kanepeye yan yana oturduk. Başını yorgun bir çocuk gibi, kolumun üstüne brraktı, kollarını boynuma doladı. Islak saçlarım hafif buselerle öpüyor, yavaş yavaş karanlığa alışan gözlerimi yüzünden ayıramıyor-dum. Birbirimize bir şey söylemeden dakikalarca bu vaziyette kaldık.

Yukarı sofadaki saat, gecenin tenhalığı içinde büyüyen sesiyle, ikiyi çalıyordu.

— Müsaade edersen gideyim Vedia, dedim.

Bu sözlerle beraber, silkinip gitmemden korkuyor gibi, ellerimi tuttu:

— Korkuyor musun? dedi.

— Kendim için ehemmiyeti yok... Fakat senin için korkuyorum...

— Bu saatte herkes uyuyor.

— Gece hali bilinmez ki... Benim yüzümden sana bir fenalık gelirse, ne yaparım?

Vedia, eliyle ağzımı kapadı:

— Sus! dedi. Biliyorum... Hepsini düşündüm... Duyulur-sak, bîr rezalet olursa, ben muhakkak ölürüm, İffet!

— O halde nasıl cesaret ediyorsun?

— Seni ne kadar sevdiğimi bundan anla... Maamafih, bu

deliliği bir defa yaptık... Gelecek yaza kadar seni yalnız gündüzleri, çocukların yanında görürüm, olmaz mı?

— Nasıl istersen... Senin selâmetin, benim aşkımdan elbette pek çok ehemmiyetlidir.

Bu, bir kereye mahsus «deliliği» hemen her hafta tekrar etmeğe başladık. Cemil Kerim Beyin İstanbul'da bulunduğu geceler ben, yalıda kalıyordum. Vakit gece yarısını geçtikten sonra Vedia, bu küçük odaya iniyor, karanlıkta beni bekliyordu. Yalıda bir ihtiyar bahçıvan ile iki kadın hizmetçi vardı. Bahçıvan köşkün öte tarafında, mutfağa bitişik küçük odada yatıyordu. Hizmetçilerin odası, tavan arasındaydı. Ben yalnız Handan'dan korkuyordum.

XXIII

Bir gece, yine bu küçük odada Vedia ile beraberdim. Havada bir yağmur ağırlığı vardı. Etraf bulanık bir sis içindeydi. Vedia'da tuhaf bir durgunluk hissediyordum. Nefesi daralıyor gibi, ikide birde kuvvetle göğüs geçiriyor, asabı parmaklarıyle bileklerimi sıkıyordu.

Gecenin ağırlığı bana da sirayet etmiş gibiydi. Sükût uzadıkça söylemeğe mecbur kaldığım bir, iki kelime âdeta beni yoruyordu. Civar bahçelerden kesik köpek ulumaları geliyordu.

Kollarımın içinde uyuşmuş gibi duran Vedia, birdenbire silkindi:

— İşitiyor musun, dedi, bahçede bir ayak sesi var.

— Korkma, bir şey yok... Sana öyle geldi, dedim. Fakat heyecanla yerimden kalkmıştım. Yüreğim şiddetle

çarpıyordu.

Karanlığı dinleyerek, yavaş yavaş açık bir pencereye yürüdük. Vedia, yanılmamıştı. Sokak kapısı ile köşk arasındaki yoldan hafif ayak sesleri geliyordu. Vedia, boğuk bir sesle :

-— İçeri geçelim, dedi.

Yavaşça camekânlı kapıyı araladık. Cemil Kerim Beyin iş odasına geçtik. Sokak tarafını gören köşe penceresi AUahtan, açık kalmıştı. Pancurların arasından dışarı baktım.

Yukarı odalardan birinde yanan bir gece kandilinden bahçeye hafif bir ziya düşüyordu. Bu, bir yıldız ışığı kadar hafif aydınlıktan üç gölge seçtik. Birisi, yalının ihtiyar bahçıvanı idi. Ötekiler de o kıyafette adamlardı. Bahçıvan, karanlıkta göremediğimiz birine yavaşça:

— Mutfak kapısından ayrılma! diye seslendi.

Sonra bulunduğumuz pencerenin altına doğru yürüdüler. Artık ne konuştuklarını işitebiliyorduk, ihtiyar bahçıvan eliyle badem ağaçları tarafını gösteriyor:

— Oradan atladı, diyordu. Ben, bir kişi gördüm ama, belki arkadaşı da vardı. Bahçe kapısı tarafından kayboldu.

Gölgelerden birini daha tanımıştık. Komşu yalıda oturan bir mütekait paşanın aşçısıydı. Anlaşılan, köşke bir adam girdiğini gören bahçıvan, onlara haber "'vermişti.

Bulundukları yerden bahçe kapısını gözetleyerek konuşuyorlardı :

— İçeriye haber vermediniz mi?

— Yok, 5'ok, Ç'..!is bekleyelim... Nerdeyse gelir... Mutfak kapısında Zeynel var... Sen de öteki köşeye geç... Duvar tarafından atlayıp saçmasın!..

Vedia'nın boynumda kilitli kolları soğuyor, vücudu ağır-lnşıyordu. Bayılmak üzere olduğunu hissettim. Nahif vücudunu kucağıma alarak, öteki odaya götürdüm. Kanepenin kenarına uzattım.

Bana bilâkis, anlaşılmaz bir gayret ve asabiyet gelmişti. Tehlikenin önünde, bütün ruhumla, bütün sinirlerimle yaşadığımı hissediyor, kendimi her mücadeleye hazır görüyordum.

Kaçıp kurtulmama imkân yoktu. Biraz sonra nasıl olsa beni yakalayacaklardı. Kendimi düşünmüyordum. Onu mutlaka kurtarmak

lâzımdı.

Değirmenin masalı nihayet benim başıma da gelmişti. Orada i gibi bir bataklık olsa, bütün ruhum, bütün heyecanlarımla yaşadığımı duyduğum bu gecede mutlaka kendimi atardım.

Vedia, kanepede asabı hıçkırıklar içinde tıkanıyordu.

— Vedia, haydi yukarı çık!.. Beni yalnız bırak!.. Odana kapan... Şimdi gelecekler!, diye yalvarmağa başladım.

O, işitmiyor, cevap vermiyor, muttasıl kuru hıçkırıklarla sarsılmakta devam ediyordu.

Bileklerini ovdum; ince vücudunu kollarımın içinde sıkarak onu canlandırmağa çalıştım; karanlıkta hemen hemen zorla merdiven başına kadar götürdüm. Hâlâ:

— Gitî Beni yalnız bırak, diye yalvarıyordum.

Biraz kendine gelmişti. Merdivenin basamağına oturdu:

— Sen ne olacaksın, îffet? dedi.

—• Ben, kaçmağa çalışacağım... Olmazsa teslim olacağım...

— Nasıl olsa meydana çıkacağız.

— Hayır... Beni yalnız bulacaklar... Niçin, kimin için geldiğimi anlamayacaklar...

— İmkânı yok...

— Seni kurtarmak için ne olsa yapacağım. Âdi bir hırsız olduğumu söyleyeceğim... Hırsızlık için eve girdiğimi iddia edeceğim...

Bu söz, hiç' düşünülmeden, hemen hemen gayriihtiyarî dudaklarımdan çıkmıştı. Beynimin içi birdenbire aydınlandı. Aradığım çareyi bulmuştum; kendimi hırsızlıkla itham edecektim. Bu da bir kahramanlık değil miydi?

Sevinçten, heyecandan âdeta ağlıyor. Vedia'nm ellerini, yanaklarını öperek, bu fedakârlığa razı olması için yalvarıyordum.

Vedia, evvelâ isyan etti; kendime sürmek istediğim lekeyi

çok çirkin buldu. <¦

Verdiğim kararın sükûnu içinde :

— Seviştiğimizi duyarlarsa, daha mı az hakir olacağım0 dedim. İnsanın, ekmeğini yediği bir adamın karısıhı sevmesi, beş, on parasını çalmasından acaba daha az mı çirkindir?

Sokaktan gelen sert bir polis düdüğü Vedia'mn son mukavemetini kırdı. Islak gözlerini bir kere daha öptükten sonra, ayrıldım; odama döndüm.

Daha yapılacak işlerim vardı. Cemil Kerim Bey'in yazıhanesinde epeyce bir para bulunurdu. Kuvvetli bir soba manasıyla gözleri kürdim. Evrakı karıştırdım. Karanlıkta bulabildiğim parayı1, bazı eshabı, makinesi bozuk bir eski altın saati cebime koydum. Tam zamanıydı. Kapılar hızlı hızlı vuruluyor, yukarıda pencereler açılmağa başlıyordu.

Kapıyı kendim açmak, polise teslim olmak fikrinde idim.

Fakat, biraz evvel Vedia'dan ayrıldığım merdiven başında kuvvetim kesildi. Basamaklardan birine oturdum, yüzümü ellerimin içine sakladım.

XXIV

İki gün, iki gece tevkifhanede kaldım. Üçüncü gün akşamına doğru Celâl, beni kefalet ile tahliye ettirmeğe muvaffak oldu.

Arkadaşım, nedense gece beni yalnız bırakmak istemedi; zorla evine götürdü. Yorgunluk ve teessürden hastaydım. Erkenden beni, yatacağım odaya çıkardı:

— Şimdi uyu, İffet... Yarm sabah uzun uzun konuşuruz... dedi.

Celâl, elindeki şamdanı küçük bir lamba iskemlesinin üstüne bırakıp çıkarken, şaka ettim:

— Ne cesaretle beni evine getirdin, Celâl?.. Ya seni soyup kaçarsam?., dedim.

— Sen, beni budala mı sanıyorsun, İffet? dedi. Aklınca, budala sorgu hâkimi gibi, beni de mi kandıracaksın?..

Şaşırdım:

— Ne demek istiyorsun? diye sordum. Celâl:

— Bırak şimdi... Haydi uyu... Yarın kulaklarını çekeceğim, dedi.

Kapıdan çıkıyordu. Kolundan yakaladım:

— Bu gece de meraktan uykusuz kalmamı istersen, git!

dedim.

Çarnâçar döndü; gözlerimin içine bakarak söylemeğe başladı :

— Çok budalalık ettin, İffet... Kendini göz göre göre ateşe attın... Ben zaten vakayı işitir işitmez anlar gibi olmuştum... Dün hâkimi gördüm; ifadeni okudum... Fikrim daha kuvvetlendi... Dünyada hiçbir hırsız, bu kadar kendini itham etmez... Sonra, seni görünce, zerre kadar şüphem varsa, o da gitti. Saf bir çocuk olduğunu bilirdim. Fakat bu derecesini aklıma getirmezdim.

Sapsarı kesildiğimi hissediyordum.

— Sakın sorgu hâkiminin yanında ağzından bir şey ka-çırmıyaydm?.. diye sordum..

Celâl, muzafferane güldü:

— Görüyorsun ya, nasıl ağzınla da itiraf ediyorsun... Müsterih ol; #dilimin ucuna kadar geldi; fakat söylemedim... Çünkü, hakikati meydana çıkarmak lâzım gelecek...

Biraz evvelki halsizliğimden eser kalmamıştı; hırçın bir

tavırla:

—¦ Bunu yapamazsın, Celâl... Seni namuslu bir arkadaş

diye tanıyorum, dedim.

Celâl, gittikçe ateşlenerek söylemekte devam ediyordu: — O kadını sevdiğini zaten anlamıştım...

İsmini ağzına almaktan çekmiyordun. Birkaç kere seninle açık konuşmak, tehlikeli bir oyun oynadığını anlatmak istedim. Dilim varmadı. Şimdi, hakikati bana olduğu gibi söyle. Belki bir çare düşünürüz.

İnkâr etmek beyhude idi. Arkadaşım her şeyi biliyordu:

— Dinle beni Celâl, dedim. En iyi arkadaşımsm; fazla olarak sırrımı da biliyorsun... Beni beyhude üzmek istemezsin... Onu çok seviyorum... Namusunu kurtarmak için bundan başka çare yoktu. Bu fedakârlığı seve seve yaptım. Hiçbir zaman pişman da olmayacağım...

Celâl, meyus bir hiddetle başını sallıyordu:

— Yakında görürüz, İffet... Görürüz... Ben, sakin bir kanaatle devam ettim:

— Tekrar ediyorum. Yaptığım bu iş için pişman olmayacağım. Herkes beni kabahatli zannedecek.

Belki ağır bir cezaya uğrayacağım. Fakat ne ehemmiyeti var? Değil mi ki seviyorum... Değil mi ki bu fedakârlığı onun için yaptım... Bana hiç acıma Celâl... Benim, tasavvur edemiyeceğin kadar zengin tesellilerim var...

İçimde yorgun bir vecdin heyecanları vardı. Çekeceğim ıstıraptan bir saadet gibi bahsediyordum.

Celâl, kesik ve acı bir gülüşle:

— Ah, biçare çocuk, dedi. Bunlar, öyle genç hareketlerdir ki, insanı daima yarı yolda bırakır...

Kendini iyi yokla iffet... Biraz evvel zehir gibi acıydın... Yüzüme bakmaktan çekmiyordun... Şimdi ise, kalbin rikkat ve muhabbetle dolup taşıyor... Sebebini anladın mı? Sırrını bildiğime, fedakârlığını anladığıma kanaat ettin de ondan... Bir gün gelecek ki, ne benim seni anlamam, ne hatta onun aşkı seni teselliye kâfi gelmeyecek... Bu işi düzeltmek için bir çare bulalım..." Sen, cemiyete karşı isyan halinde yaşayabilecek insanlardan değilsin...

Gece yarısına kadar Celâl ile münakaşa ettik. Arkadaşım, Cemil Kerim Bey ile bir uzlaşma yolu bulmak istiyordu. Ben, böyle bir teşebbüsün, onda şüpheler uyandırmaktan başka bir netice vermeyeceğini iddia ediyordum:

—¦ İşi cereyanına bırakalım. Ben, her şeye razıyım... diyordum. Birbirimizi ikna edemeden ayrıldık.

Celâlin hakikati anlaması, beni ürküttüğü kadar da sevindirmişti. En sevdiğim, en ehemmiyet verdiğim bir arkadaşın gözünden düşmemiş olmak, bana büyük bir kalb kuvveti veriyordu.

Üç günden beri ilk defa içimde biraz sükûn ve ümit ile uykuya daldım.

DAMGA XXV

v Tesadüfe ödenmez bir şükran borcum vardır.

Muhakeme günü hava pek fena idi. Sokaklarda sert bir karayel fırtınası esiyor, bir gün evvel başlayan kar gittikçe şiddetini artrrıyordu.

Sokaklar gibi, mahkeme koridorları da karanlık ve boştu. Salonda birkaç memurdan, dâva vekilinden başka kimse görünmüyordu...

Celâl, çok mustarip ve sinirliydi. Beni köşeye çekti: —¦ İffet, dedi, hayatının en tehlikeli bir dönüm noktasında bulunuyorsun. Hem avukatın, hem arkadaşınım. İki cihetten seni korumağa mecburum.

Hakikati sana bütün acı-lığıyle söyleyeceğim. İstikbalin, bugün bu muhakemenin vereceği karara bağlıdır. Bugün sana bir kızgın damga vurulacak; halk artık seni bir gece hırsızı! diye tanıyacak.

Halbuki sen fakirsin. Yaşıyabilmek için başkalarının itimadına, hürmetine muhtaçsın. Görüyorsun ya, ne kadar açık söylüyorum...

Hafifçe titreyen ellerini, ellerimin içinde sıkarak cevap verdim:

— Çare yok, Celâl... Ne yapayım? Mahkeme huzurunda: «Ben hırsız değilim... Gece o köşke para çalmak için gitmedim... Maksadım başkaydı...» mı diyeyim? Görüyorsun ya, başka türlü hareket etmeğe imkân yok... Ne yapalım, iş olacağına varır.

Biraz sonra sanık sandalyesinde oturacak o imiş gibi, ellerini okşuyor, ona teselli ve kuvvet vermeğe çalışıyordum.

Salon, yarı karanlıktı. Kalın bir paltoya bürünmüş ihtiyar bir hakim, kesik kesik öksürüyor; işitmek için güçlük çektiğim ağır, cansız bir sesle bana bir şeyler soruyordu.

Suallere kısa, açık cevaplar verdim. Mahkeme uzun sürmedi. Bu soğuk, kasvetli yerden kurtulmak için herkeste sabırsızlık var gibiydi. Savcı, mahkûmiyetimi istedi. Celâl, uzunca bir nutukla beni müdafaa etti.

Biraz sonra, «zorla haneye tecavüz, çekmece kırarak hırsızlık» cümlesiyle altı ay hapse mahkûm oluyordum.

Celâl, yine bir hırçınlık buhranı geçirdi. İstinaftan bahsetti.

— Beyhude yoruluyorsun kardeşim, dedim. İstinaf, azabımızı uzatmaktan başka bir şeye yaramayacak... Ne olacaksa, bir an evvel olup bitsin...

Artık birbirimize bir şey söylemiyor, ağır ağır koridoru takip ediyorduk. Merdiven başında, duvarın dibine çömel-miş ağarmış başını' ellerinin arasına almış bir ihtiyar gördük.

Celâl, birdenbire olduğu yerde durdu. Ben gayriihtiyarî ellerimi yüzüme kapadım. Bu adam, Mahmut Efendi idi. Eski elbiseleri erimiş karlarla, beyaz sakalı göz yaşlarıyla sırılsıklam olmuştu. Titreye titreye yanıma geldi; beni kollarının arasına aldı:

— Ne oldu sana İffet? Ah çocuğum!., diye boğula bo-ğula ağlıyordu. . ¦-Düşkünlüğümün, zavallılığımın derecesini o dakikada anladım. Biraz evvel kendime bir kahraman gözüyle bakıyordum.

Mahmut Efendi ile bir iki dakika kadar merdiven başında durduk. Birbirimize söyleyecek söz bulamıyorduk. Ayrılacağımız zaman, tekrar boynuma sarıldı; sonra ıslak kukuletasını başıma geçirdi.

Ayağını sürüye sürüye merdivenden indi.

Celâl:

— Ne kadar sarardın İffet, dedi. Ben, gülümsemeğe çalışarak:

— Bu darbe hepsinden zorlu geldi, diye cevap verdim.

XXVI

Hapse girdiğim vakit, koğuşlarda tamirat vardı. Mahkûmlardan bir kısmı — ağrldaki koyunlar gibi—koridorlarda üst üste yatıyorlardı. Tavsiyenin, iltimasın hükmü buralarda da yürüyor.

etti:

Celâl bana küçük bir gardiyan odasında yer buldu. Burası, muvakkaten birkaç hatırlı mahkûma verilmişti. Yeni arkadaşlarımdan biri, açığı çıkmış bir maliye tahsildarıydı. Öteki kır sakallı, bir çapkın ihtiyardı ki, bir gün komşularından bir dul kadının evine girmiş, onu tabancayla tehdit etmişti. Üçüncüsü, Vâsıf Efendi isminde bir Defterdar kâtibiydi. Kalemin mümeyyizini dövdüğü için, sekiz ay hapse mahkûm edilmişti. Dördüncüsü, kendi rivayetine göre, bir siyasî mahkûmdu.

Rumeli'li tahsildar, mihneti kendine zevk etmeği bilen ehlidillerdendi. Bana evvelâ o aşinalık etti:

— Geçmiş olsun efendi ağabey... Ne kadar?

Bu, «ne kadar» m mânasını anlayamamıştım. O, izah Yani demek isterim ki, kaç aya mahkûmsunuz?

— Altı ay efendim, dedim. Tahsildar, Defterdar kâtibine döndü:

— Bu Vâsıf Efendi... Hıdrellezde hep beraber çıkacağız... Şimdi ettik üç arkadaş... Buluruz bir tane daha... Toplarız aramızda birkaç lira... Doldururuz bir kuzucuk... Ben alırım benim udu da... Birazcık da rakı aldım mı, gel keyfim gel... Yaparız bir âlem, «baba» nın canı için...

«Baba» dediği, ihtiyar çapkındı. O, galiba hapishanede bizden fazla kalacaktı. Baba, kızdı:

— Tatsız tatsız söylenme, Allah aşkma, dedi. Senin galiba cumalığın uygun...

Tahsildar, aldırmadan sözüne devam etti:

— Ama sakın kafaları çekmeyelim. Gene bir halt ederiz. Akşamleyin, maazallah, yine hepimizi getirirler buraya...

Vâsıf Efendi bana ne ile itham edildiğimi sordu.

Çekinmeden:

— Hırsızlık, efendim, diye cevap verdim.

Kâtip, dikkatle yüzüme bakıyordu:

— Tabiî, iftira! dedi. Ben :

— Hayır...- Maateessüf doğru efendim, dedim. Rumelili tahsildar, kahkaha ile gülmeğe başladı:

— Amma açık söylersin be birader... Ama, severim açık sözlü insanı... Oldu bir şey.. Çıktı elinden bir kaza... Ucunda ölüm yok ya... Herif, kitaba uydurur, alır çuval ile... Kimse demez bir şey... Ama, sen alırsın beş on kuruş... Tıkarlar böyle deliğe...

«Baba», tahsildarla alay etmeğe başladı:

— Doğru sözü seversin de, sen neye yalan söylersin? Tahsildar, birdenbire ciddileşti; hâkim karşısında bulunuyormuş gibi, boynunu bükerek:

— Tövbe, yalan söylemem be babacığım... Aldım o paraları geliyordum... Başladı yağmur yağmağa... «Fesi yeni kalıplattık, binelim şu tramvaya» dedim. Arka tarafta dururken haramzadenin biri, na şöyle gelir yanıma... Dayanır omuzuma... Çantanın bir ucundan sokar elini...

Tahsildar, ayağa kalkmış, tiyatroda rol yapar gibi, hırsızlık sahnesini oynamaya başlamıştı.

«Baba», fesini başından çıkarıp önüne attı:

— Dinlet buna! diye gülmeğe başladı1. Şu paraları çıtır çıtır yedin... Nerede yedin bakalım, onu anlat... Bir nazlı canan ile yedinse, helâl olsun... Yok, enayi gibi kumara filân verdinse, yanarım.

Tahsildar, 'sözü kapatmak için, «baba» yi alaya almağa başladı:

— Bilir misin, bu ihtiyar ne yaptı, birader? Sakalından da utanmaz... Dul kadıncağızın üstüne silâhla yürüdü.

Genç kâtip, köşeden içini çekti:

— Gönül gence, ihtiyara bakar mı birader, dedi. «Baba» da derin bir göğüs geçirdi:

— Hakkın var, evlât... Gönül gence, ihtiyara bakmıyor. Maamafih, kabahat yine bende değil.

Efendim, bu, dul bir kadındı. Rahmetli bir arkadaşın karısıydı. Kocası daha sağken aşifteliğe başlamıştı. Ben evlerine gittikçe, kapı aralıklarından bakar, sofrada fıkır fıkır gülerdi. Meselâ, kahve

pişirirdi, değil mi? Kolunu alimallah dirseğine kadar sıvar da tepsiyi öyle kapıdan uzatırdı. Ben yine arkadaş karısı diye, «lahavle» çeker, önüme bakardım. Derken, efendim, kocası öldü... Ne kadar olsa, dişi kişi... İşlerine bakmağa başladım. Hem komşu, hem dul kadın, hem bunca yıllık arkadaş karısı...

Tahsildar, yattığı yerde kahkahayla gülüyordu:

— Ömürsün be baba!... Sevaba girmek için tabanca çektin ha?..

«Baba», istihfaf ile dudaklarını kıvırarak:

— Ne saman gibi tatsız herif, dedi. Sonra, hikâyesine devam etti:

— Derken, efendim, bu kadın fingirdemeğe başlar... Meğer fikri, beni soymakmış... Biz de işte gönlümüzü kaptırı-verdik. Başladık hediyelere...

Kebap kestaneden iskarpine va-rmacya kadar, ne isterse alırız... Varımızı, yoğumuzu uğruna sarf ederiz... Ama, gel gör ki, fındıkçı... Bana kendim namuslu satar.. Uzatmayalım efendim, bu kadının, mahalleden bir züppe ile görüştüğünü haber alırız... Bir gece, kafam biraz dumanlıydı. Ne' olursa olsun... dedim. Bahçe duvarından atladım mutfaktaki taşlığa... Oradan, bahçe üstündeki odasına girdim. Kadın beni görünce başladı bağırıp çağırmağa... «Dur bre, Allah belâm versin! Gürültü etme! Kötü bir niyetle gelmedim. Bir iki çift lâkırdım var!» dedim. Dinlemez... Bir gürültü, bir patırdı... Derken komşular geldiler... Yakayı ele verdik... Hain karı, bir de «tabanca çekti» diye bana iftira etmez mi? Gerçi üstümde bir tabanca vardı ama, işe yaramaz, külüstür bir şey... Hâsılı, bir fındıkçı' kaltağın uğruna başımız ateşe yandı.

Tahsildar gibi, bu ihtiyar da şen tabiatlı bir adamdı. Birbirleriyle kâh kavga ederler, kâh dertleşirlerdi.

Kâtip Vâsıf Efendiye gelince; otuz yaşlarında, uzun boylu, iri yapılı saf bir adamdı. Defterdarlığa on altı yaşında girmişti.

— On dört seneden beri bu dairenin kahrını çekiyorum. Maaş bin belâ ile yedi yüze çıktı... Elde bir sanat yok ki, tepip gideyim... Ben, mazlum adamım, çalışmaktan yılmam...

Mümeyyiz, kalemin bütün işlerini bana yükletirdi... Fazla olarak beni çarşıya gönderir, evinin etini, zerzevatım aldırır, hâsılı, uşak gibi kullanırdı. Başımda bir koca aile var; ekmekten olmayayım diye tahammül ederdim. Böyle olduğu halde yine yaranamadım. Bir gün, hiç yoktan bir mesele için, beni müdüre şikâyet etti. «Beyim, günah değil mi? Beni ekmekten edeceksin!» dedim. Fena halde köpürdü, ağıza alınmayacak sözler sarfetti. Zaten canıma yetmişti. Ayağımın altına aldım. Ağzından, burnundan kan getirinceye kadar dövdüm. Mesele sade hapisle bitse, yine iyi... Beni bir daha devlet işlerinde kullanılmamak üzere kovdular...

Vâsıf Efendi, ekseri kalem adamları gibi uyuşuk ve evh-hamdı. Arasıra bana dert yanarken:

— Benim için hayat bitti... Açlıktan öleceğim! diye çocuk gibi ağlıyordu.

Dördüncü arkadaşımız, kendini beğenmiş, tuhaf bir adamdı. Adi bir dolandırıcılık yüzünden dokuz aya mahkûm olmuştu. O, bunu bir politika cürmü -sayıyor, konuşmağa tenezzül etmiyordu.

Benim geldiğim gün, fena halde kızmış, hapishane müdürüne bir tezkere yazarak, kendisini âdi ev hırsızlarıyla bir odaya koymalarından şikâyet etmiş. Bunu birkaç gün sonra maliye tahsildarından öğrendim.

XXVII

Günler, haftalar birer birer geçiyordu. Bu âlemin gürültüsüne, hüznüne, neşesine bigâne yaşıyordum.

Halimden utanmıyordum. İçimde ne teessür, ne de korku vardı. Etrafımdaki insanlar bana, rüyada görülmüş çehreler gibi silik, yabancı geliyordu. Aşkım mı daha ziyade artmıştı? Vücudum mu hastaydı? Bir yarım uyku içinde uzanıp yattığım yatakta küçük bir hareket etmek, gözlerimi takıldığı yerden ayırmak bana, tahammül edilmez bir azap gibi geliyordu. Yiyip içmekten de kesilmiştim. Buna mukabil, içimde hiç sönmeyen bir, sarhoşluk vardı. Dünya ile alâkamı kesmeme karşı, gönlümde ayrı bir âlem açılıyordu. Hiçbir kaydı, hiçbir yorgunluğu

olmayan bir âlem,wnsan, mesafeleri kendi vücuduyla mı geçiyor, yoksa onlar kendiliğinden mi ayaklarına geliyor; belli değil... Vedia, göğsümde yattığı, hareketiyle kanımı tutuşturduğu dakikalarda bile bu kadar benim olmamış, bu kadar beni mesut etmemişti.

Bu, her halde rahatsızlıktan, üzüntüden gelme bir vücut rahatsızlığı olacaktı.

Bir şubat günüydü. Haftalardan beri devam eden şiddetli yağmurlar kesilmiş, parlak bir güneş

doğmuştu. Pencerenin karşısındaki harap bahçe duvarlarının kovuklarında yeşil otlar bitiyor, ortalıkta bir bahar kokusu dolaşıyordu.

Gardiyanlardan biri yanıma geldi. Karamürsel'den gelmiş bir hanımın beni görmek için müsaade aldığını söyledi. Yüreğim şiddetle çarpıyor, yerimden kalkmağa kuvvet bulamıyordum. Bu gelen: Vedia idi. Haftalardan beri, kendi kendime itirafa cesaret edemeden, bu ziyareti bekliyordum. Ben, onun için hayatımı kırmıştım. O da benim için mutlaka bir tehlikeyi göze alacaktı.

Zaten, sabahleyin ortalığı günlük, güneşlik görünce bugün fevkalâde bir şeyler olacağını1 anlamıştım.

Geçen yaz Gedikpaşa'daki odamda hasta yatarken de Vedia, Karamürselli bir akraba kızı diye beni görmeğe gelmişti. Mutlaka yine kapalı bir dışarlık çarşafına bürünmüştü. Gardiyanı takip ederken, Vedia'nm ince yüzü gözümün önünden gitmiyordu.

Bütün aşkım gözlerimde, onu görür görmez tedbirsiz bir harekette bulunmamak için kendimi sıkarak, hapishane kâtibinin odasına girdim. Beni görmeğe gelen kadın Vedia değil, Karamürselli Hatice halamdı.

Halam, yüreği yandığı, gözleri yaşla dolduğu halde kendini zaptediyor:

— Üzülme İffet... İnsan olanın başına her şey gelir... diye beni teselliye çalışıyordu.

Yarım saat kadar oturduk. Halam hırsız olmama bir türlü inanmıyor :

— Bilmiyorum İffet; sana iftira ettiler... diyordu.

Söylediğime inanmıyor muydu? Bu derece düştüğümü aklına sığdıramıyacak kadar, mı beni seviyordu? Yoksa, bana sadece acıdığı için mi böyle söylüyordu? Anlayamadım. Sözü değiştirmek için ona «Damlacık» çiftliğine dair havadis sordum. Zavallı halamın kendi başında da büyük dertler vardı.

Birkaç seneden beri çiftlikte işler iyi gitmiyordu. Damatları ipin ucunu kaçırmışlar, onu boğazına kadar borca sokmuşlardı. Birkaç aya kadar çiftlik satılacaktı. Halam, borçlar verildikten sonra, kendisine kalacak birkaç kuruş ile İstanbul'da bir ev almak istiyordu.

Onu dalgın dalgın dinlerken aklıma bir şey geldi: Uğradığım felâketlerden biraz da bu Hatice halam mesuldü. Bana «Damlacık» çiftliğinde değirmenin masalını anlatma-saydr, acaba böyle mi hareket edecektim?

Halam, beni görmek için, ihtiyar haliyle ta Karamürsel'den kalkıp gelmişti. Buna memnun olmam lâzımdı. Halbuki bilâkis içimden darılıyordum. Bu ziyaret, bende acı bir kanaat uyandırmıştı.

Şimdiye kadar sevdiğim, hürmet ettiğim insanların, benim için öldüğünü anlıyordum. Ben, artık damgalı bir sefildim. Hiç bir sevdiğimin yüzüne bakamıyacak-tım. Karşılarında daima başımı önüme eğecektim. Onlar, bana sadece acıyacaklardı.

Sonra, kâtibin odasında halamı gördüğüm dakikada, Ve-dia'dan bütün ümidimi kesmiştim. Buna ne sebep vardı? Halam geldi diye, onun mutlaka gelmemesi mi lâzımdı?

O günden sonra artık Vedia'yı beklemedim. Büsbütün yalnız ve ümitsiz kaldım.

XXVIII

Vaktim tamam oldu. Bir pazar günü ikindiye doğru beni Vâsıf Efendi ile beraber hapisten çıkardılar.

Genç kâtip, kendini tutamıyor:

— Allah bir daha kısmet etmesin!.. Nasipte bu da varmış... diye ağlıyordu.

Sultanahmet'ten tramvay mevkiine kadar beraber geldik. Yollarımız buradan ayrılıyordu. O, Edirnekapı'daki ailesine gidecekti. Ben, daha ne yapacağımı bilmiyordum.

Güzel bir mayıs günüydü. Kalabalık bir halk, deniz kenarına doğru gezmeğe gidiyordu.

Vâsıf Efendi, bir sigara sarmıştı. Tramvay bekleyen ihtiyar bir adamdan ateş istemeğe gitti. Tekrar yanıma geldiği zaman kulağıma eğildi.

— Ne dersin İffet Bey, dedi, adamdan sigara yakmağa sıkıldım. Hapisten çıktığımı biliyor gibi geldi.

Zor iş billahi... Bu his, bende de vardı. Herkes bizi tanıyor bize bakıyor gibi geliyordu. Serbest kalacağım, istediğim yere gideceğim günü sabırsızlıkla beklemiştim. _ Halbuki şimdi, insan içine karışmaktan çekiniyordum. Etrafımdaki meydanlar bana âde-ta marizane bir korku veriyordu. Vâsıf Efendi kolumu tuttu:

— Haydi, vaktiniz varsa biz de bir gezinti yapalım... Deniz kenarında birer kahve içeriz, dedi.

Memnuniyetle kabul ettim. Birbirimizden ayrılmaktan korkuyor gibiydik. Kalabalıktan ayrıldık; tenha sokaklardan geçerken, «Ahırkapı» feneri civarına indik.

Vâsıf Efendi, surların önünde kır kahvelerinden birine oturmak istedi. Birtakım fakir Hıristiyan aileleri yemekleriyle beraber burada bahar eğlencesi yapmağa gelmişlerdi. Çocuklar koşuyor, kızlar kale duvarlarının dibinde çiçek topluyordu.

Aşağımızdaki kahvede genç bir tulumbacı, zurna taksimiyle gazel okuyordu. Zurnacı, bağrıyanık bir adamdı. Delikanlının okuyuşu da epeyce

düzgündü. Bu musiki Vâsıf Efendiye tesir etti:

— Kurtulmasına kurtulduk ve lâkin ben ne yapacağım? Memuriyet yok, para yok, elde bir sanat yok.., diye hapishanedeki gibi ağlamağa başladı.

03

Onu uzun uzun teselli ettim. Daha çok genç olduğunu, hayattan ümit kesmenin doğru bir şey olmayacağım, talih yardım ederse pek güzel günler görebileceğini anlattım.

Derdini unutur gibi oldu:

— Teşekkür ederim, Allah razı olsun. Çok civanmert çocuksun, dedi.

Saf adamcağız, bunları asıl kendi kendimi avutmak için söylediğimi anlayamıyordu.

Karşıdan, elinde iki küçük çocukla kısa boylu, lar sakallı bir adam geliyordu. Vâsıf'ı görünce:

— Vah evlât! Kurtuldun mu? diye bağırmağa başladı.

Ahalinin ortasında sarmaş dolaş oldular. Kalemde epeyce zaman arkadaşlık etmişler. O da galiba mümeyyizin yangınlarından idi:

— Gazan mübarek olsun, evlât! diye Vâsıf'ı tekrar tekrar alnından öptü.

Arkadaşım, beni:

— Mihnet refiklerinden... Gayet kibar bir çocuk... Altı ay beraber yaşadık... diye takdim etti.

İhtiyar memur, yanımıza oturmuştu:

— Bey de kavga meselesinden mi mahkûm olmuştu? diye sordu.

Vâsıf, söylediğine, söyleyeceğine pişman oluyordu:

— Bir kaza... îşte, insanlık bu ya... Elinden bir kaza çıkmış... diye kekelemeğe başladı. Başımı öbür tarafa çevirdim.

Biraz sonra onlar ayağa kalktılar; semtleri birbirine yakındı, beraber gideceklerdi.

Ben, biraz daha kalmak istedim. Vâsıf, benden ayrılırken boynuma sarıldı. Bana adresini verdi. Ben, ona oturduğum yeri bir kartla bildireceğimi söyledim. Ayrıldık.

Surların akşamla uzayan gölgeleri içinde uzaklaşırlarken, arkalarından baktım. Birbirlerine yaklaşarak konuşuyorlardı.

j if:

Bana öyle geldi ki, Vâsıf, ona uğradığım «kaza» nın hakikatini söylüyordu.

Ortalık tenhalaşmış, sesler kesilmişti. Marmara'ya giden bir, iki vapurun dumanı denize halsiz halsiz sürükleniyor, karşıdaki sahil fenerleri parlamağa başlıyordu. Ayaklarımın altındaki kaya kovuklarından gelen hafif su seslerini dinleyerek düşünmeğe başladım. Nihayet, muradıma ermiştim; serbesttim. Fakat bu serbestliği ne yapacaktım? Akrabalarım, sevdiklerim artık bana yabancı oluyorlardı. Bunu, Hatice halam hapishaneye geldiği gün anlamıştım. Hukuk mektebini bırakmak lâzımdı. Bu vakadan sonra, beni mektepten kov-masalar bile, arkadaşlarımın arasına giremezdim.

Âdi bir hırsızlık için altı ay hapis yatmış bir adamın adliye memuru olması, başkalarına ceza vermesi, ne gülünç şeydi! Bir iş de tutamayacaktım. Artık, bana kim emniyet ederdi? Yüzümdeki damga ile kimden bir iş istemeğe hakkım vardı? Acaba Celâl haklı mıydı? Değirmenin masalmdaki İsmail'i taklit etmek fena hu olmuştu?

Kendimi bir su akıntısına bırakmış gibiydim. Aklımdan geçen bu şeyler, kendi başımdan doğmuş

fikirlerden ziyade, bir yabancı tarafından söylenmiş sözlere benziyordu. Son şüphe, beni kendime karşı isyan ettirdi. Bu fedakârlığı bir aşk için yapmıştım. Bu aşk, benim sade mazeretim değil, aynı zamanda kuvvetimdi de... Uğruna kendimi feda ettiğim şeyin, bir vehim gibi silinip gittiğini görürsem, nasıl tahammül edecektim? Bu aşk, gönlümün öyle gizli bir ışığıydı ki, mutlaka muhafaza etmeliydim.

Gözlerimi kapadım; kendimi âdeta zorla Vedia'ya vakfettim.

Ortalık iyiden iyiye kararmış, karşı sahiller gözden kaybolmaya başlamıştı. Arkamda bir ayak sesi işittim. Başımı çevirdim, iki polis dolaşıyordu. Birdenbire titredim, ayağa kalktım. Damgalı bir adamın bu saatte böyle şüpheli yerlerde durmağa hakkı yoktu.

Hapishaneden çıktıktan sonra, iki gece Celâl'de, bir gece de Mahmut Efendi'de kaldım. Zavallı hocam, beni sakat aya-ğıyle sokak sokak, kapı kapı aramıştı.

Mahmut Efendi'nin on yaşlarmda bir de torunu vardı. Gece geç vakitlere kadar hep bir arada oturduk. Bu fakir, namuslu aile ocağı, bana ne iyi tesir etti. Orada, izah edilmez bir emniyet hissi duyuyordum. Kendimi İstanbul'un bir köşesinde, lekemi kimsenin bilmediği bir yere gizlenmiş

sanıyordum.

O gece, Mahmut Efendi, mütemadiyen eski günlerin masalını anlattı. Benden bahsederken, dikkat ediyordum, hep benim güzel huylarım, kibar tabiatlarımı söylüyordu. Öyle hissettim ki hocam, benim kırık cesaretimi tamir etmek istiyor, eski İffet'in büsbütün ölmediğine beni inandırmağa çalışıyor; son vakama dair küçük bir imadan bile çekiniyordu.

Ne kadar isterdim ki, Mahmut Efendi, bundan da alelade bir vaka gibi bahsetsin. Belki böyle böyle ben de ona, maziye ait bir şey gözüyle bakmağa alışacaktım. Biz konuşurken Sadi, lambanın yanında derse çalışıyordu. Çocuğun da bir derdi vardı. Ertesi günkü Fransızca dersini anlayamıyor, ceza alacağından korkuyordu.

— Kitabını getir de, ben sana yardım edeyim, dedim.

Sadi, yanıma oturdu, kitabını açtı. Minimini bir hikâyeyi tercümeye başladık. İsmi «Hırsız Kedi» idi.

Ben masalı tercüme ederken, küçüğün kızardığını hissediyordum. Yan gözle Mahmut Efendiye baktım. O da utanmış bir vaziyette idi. Hiç bozmadan, hırsızlığın değil insana, kediye bile yakışmadığını söyleyen son nasihatine kadar bütün parçayı tercüme ettim.

Fakat, bu vakadan sonra odaya bir neşesizlik çökmüştü. Mahmut Efendi, dalgın dalgın düşünüyordu.

Lamba bile âdeta kısılmış gibiydi.

XXX

Hapisten çıktıktan sonra, bir gece de Muzaffer ağabeyimin evine gitmek lâzım geldi.

Bahçekapı'dan geçiyordum. Ağabeyimin, kolunda paketlerle, bir mağazadan çıktığını gördüm.

Görmemezliğe gelerek geçtim. Zannederim, evvelâ o da benim gibi yapmak istemişti. Fakat nedense fikrinden döndü : «İffet!» diye seslendi. Yanına gittim-konuşmaya başladık.

— Ben de seni arıyordum. Nerelerdesin? Adresin de belli değil ki...

— Dört gün evvel çıktım, ağabey...

— Ben de öyle hesap etmiştim. Âdeta merak etmeğe başlıyordum. Ne uğradın, ne bir haber gönderdin...

— İhmalci huyundan vazgeçmeyeceksin, İffet!

Kardeşim, üç defa hapishaneye gelmiş, bana öteberi getirmişti. Birkaç günden beri beni aramadığı için mahcup oluyor, kabahatini bana yüklemek için sebepler arıyordu. Vapuruna pek az vakit kaldığı için, beni kolumdan tutarak Köp-rü'ye doğru götürmeğe başladı1. Ben de onun paketlerinden birini elime almıştım.

— Yengen sana darılıyor, İffet... Başına gelen kaza için ne kadar üzüldüğünü biliyorsun... Bir gece olsun gelmeliydin...

— Gelirim inşallah ağabey... Yengeme teşekkür ederim. — Ne vakit gelirsin? Haydi, bu gece gel!

Bir dakika tereddüt ettim. Bu mecburi ziyareti, hapiste bulunduğum zamandan beri düşünüyordum.

Kardeşimin ailesinden çok utanacaktım. Öyle zannediyordum ki, Muzaffer bile hiç kabahati olmadığı halde, onların yanında küçük düşecek. Fakat gitmesem, daha tuhaf olacaktı. Bu tereddüdün işkencesinden bir gün evvel kurtulmak için :

— Peki ağabey. Gidelim, dedim.

Vapurda terli olduğumu bahane ettim. Mutlaka aşağı kamaraya inmek istedim. Yukarıda belki bildiklere tesadüf ederdik. Belki kardeşim benden utanırdı.

Kamarada Muzaffer, bana halinden şikâyet etti:

— Kayınpederimin işleri iyi gitmiyor... Yengen asabi, hırçın bir kadm... Ben açıktayım...

Memuriyet filân bulmak mümkün değil... Hâsılı, çok sıkılıyorum...

Ağabeyim, müşkül bir mevkide olduğumu biliyordu. Bu sözleri, şüphesiz, bana yardım edemeyeceğini, başımın çaresine bakmamı anlatmak için söylüyordu. Beyhude zahmet... Ondan, zaten bir şey istemiyordum ki...

Yengem beni, hiç bir şey olmamış gibi karşıladı. Babası, her zamanki bön neşesi, laubali edasıyle :

— Ele geçirdik ya vefasız çapkını1; kulaklarından asalım! diye şaka etti. Heyecanlı bir dakikamdı.

Ben de gülerek :

— Hapisten sonra, bir de darağacı fazla olmaz mı? diye cevap verdim.

Yengem kızardı. Babası:

— Amma yaptın ha!.. Amma yaptın ha!., diye kollarını salladı.

Bu sözleri söylemek için fırsat bulduğuma memnunduın. Düşkünlüğümü açık açık söylemekten çekinmeyen bir yüzsüz gibi görünmek, halinden utanan bir biçare olmaktan daha iyiydi.

Yeğenim Nezih büyümüştü. Teklifsizce kucağıma çıktı. Saçlarımdan çekmeğe, gözlüklerimle oynamağa başladı. Yengem:

— Amcanı rahatsız etme! dedi.

— Bırakınız efendim... Bilirsiniz ya, çocuklardan pek hoşlanırım, dedim.

— İnşallah sizin de güzel güzel çocuklarınız olur. İçimde bir şey burkuldu. Bir hayalimin daha yıkıldığını

hissediyordum. Ben, artık baba olamayacaktım. Çocukların doğsun... Bin ihtimam ile büyüt...

Kalblerinde doğan bin türlü güzel duygular içinde senin de sevgin bulunsun... Son-68

DAMGA

ra, büyüdükleri zaman, bir gün babalarının eski hırsız oldu ğunu öğrensinler... Zavallı akrabalarım benden nasıl utanmışlardı... İlerde ben de çocuklarımdan öyle utanacaktım. Aile babası olmaktan ümit kesmek lâzımdı.

İhtimal, şu dizlerimde oturan, masum mavi gözleriyle bana gülen küçük bile, bir zaman sonra amca demeğe utanacaktı.

Akşam yemeğini bahçede yedik. Denize karşı kahve içerken, komşu köşkte oturan bir ailenin misafir geldiğini haber verdiler. Yengemle ağabeyim birbirine bakışıyorlardı. Muzaffer :

— Ne aksi tesadüf, dedi. Gelmezler, gelmezler de, böyle tam ailece oturacağımız bir gece gelirler...

— Ziyanı yok, dedim. Ben zaten yorgunum... Başım da çok ağrıyor.,. Hemen yatmak için müsaadenizi isteyecektim. Artık yarın sabah konuşuruz.

Onlar, tekrar birbirlerine baktılar. Kardeşim:

— Vallahi nasıl istersen İffet... Ev senin... dedi. Misafirlerin yanına çıkmadığım için, ikisinin de memnun

oldukları belliydi.

Ağabeyim, misafirlerin yanına gitti. Yengem beni, yatacağım odaya çıkardı. Hizmetçiye iş bırakmıyor, her şeyi kendi eliyle hazırlıyordu. Nihayet şamdanımı yaktı:

— Allah rahatlık versin, İffet Bey... Yarın sabah... diye kapıyı kapadı.

Yatmağa niyetim yoktu. Kapalı pencerelerden birini açarak etrafı seyretmeğe başladım. Aradan beş

dakika kadar bir zaman geçti. Merdivenlerde süratli bir ayak sesi işittim. Birisi âdeta koşa koşa odama geliyordu. Aynı telâşla kapı vuruldu. «Buyurun!» dedim. Gelen, yengemdi. Halinde biraz şaşkınlık vardı:

— Affedersiniz İffet Bey, dedi. Sizi rahatsız ettim. Dolapta Nezih'in oyuncakları vardı da... Yarın belki geç kalkarsınız...

Bir oyuncak dolabı olmak için çok fazla mükellef olan aynalı dolabı açtı. Bana göstermemeğe çalışarak oyuncakları alıyordu. Fakat telâş ile, bunlardan birini yere düşürdü. Belli etmeden göz ucuyla baktım. Nezih'in acele ile odamdan kaçırılırken yere düşen oyuncağı, bereket versin kırılacak bir cinsten değildi. Bir inci gerdanlıktı...

XXXI

Cihangir taraflarında ucuz bir oda bulmuştum. Ara sıra Celâl'in yazıhanesine gidiyordum.

Bir gün lâtife tarzında dedim ki:

— Ben- buralara fazla dadandım. Bir sabıkalının seninle pek sıkı fıkı konuşması kredini bozarsa karışmam!

Celâl, acı bir tebessümle mukabele etti:

— Yazıhaneme gelip gidenlerin içinde ne sabıkalılar olduğunu bilsen, şaşarsın İffet... Geçen gün burada tesadüf ettiğin altın dişli adam, üç defa sahtekârlıktan mahkûm oldu. Yine o gün gelen mükellef hanımefendinin kocası filimlerde olduğu gibi, esrarengiz bir surette zehirlendi. Polis, katili meydana çıkaramadı. Adamcağız kim vurduya gitti. Altı ay sonra bu hanımefendi, sabık damadıyle evleniyordu. Demin sen geldiğin vakit burada benimle konuşan adam, namuslu bir tüccardır. Ben de tabiî namuslu

bir iş adamı... Maama-fih, bu, bizi geçenlerde vefat etmiş bir alacaklının mirasçısına para vermemek çarelerini başbaşa müzakereden me-netmiyordu. Bu gürültüye getirilecek borçtan tabiî ben de hisse alacağım... Bütün bu saydığım insanlar ve daha niceleri gayet muteber, maruf, haysiyet ve mevki sahibi insanlardır. Mahkeme, rezalet, mahkûmiyet onlar için küçük şeylerdir. Geçici bir hüzün bile duymazlar...

Ben yine lâtife tarzında:

— Teşekkür ederim, dedim. Manevî kuvvetimi yükseltiyorsun... Şu halde üzülmeyeyim ha... Ben, galiba başkalarının kamburuyla teselli bulan kambura benzeyeceğim.

Celâl, sert ve acı devam etti:

—• Senin asıl felâketin nereden geliyor, biliyor musun? Sen, doğuştan namuslu bir adamsın da ondan... Yoksa, bu vakayı şimdiye kadar unutmuş bile olacaktm,..

— Amma yapıyorsun, Celâl!..

-— Ne zannetin ya, Beyim? Sen, İstanbul'u kendinle mi meşgul sanıyorsun? Şaşarım aklına!..

Celâl, elleri cebinde, topuklarım yere vurarak, hiddetli hiddetli dolaşıyordu. Ben, masanın üstünde bulduğum bir sigara kağıdıyla gözlüklerimi siliyor, yavaş yavaş ıslık çalıyordum.

Biraz sonra ayağa kalktım :

— Ben artık gideyim, dedim. Senin de işlerin vardır. Celâl, biraz sükûn bulmuştu:

— İşlerim var şüphesiz... Fakat, senin işin hepsinden mühim, dedi. Sen, zayıf adamsm...

Kendiliğinden bir karar veremeyeceksin... Otur, konuşalım...

— Yalnız, bir noktayı tashih edeceğim : Ben, zayıf değilim. Bilâkis, cesurum. Her işi yapmağa hazırım. Fakat...

— Pekâlâ... Tahsiline devam et!

— Hukuk benim için bitti.

— Muallim ol!

— Ne söylüyorsun? Lekeli bir adam nasıl muallim olur?

— Bir ticarethanede iş iste!

— Sen tüccar olsan, ticarethanende eski bir hırsızı kullanır mısın?

— Böyle cevap vereceğini biliyordum, yavrum. İşte, zayıf adam diye böylesine derler. Utanmamak büyük kuvvettir îffet'çiğim.

kj rk iyx \J /v *J\

— Ne güzel dersler veriyorsun! O, istihfaf ile omuzlarını silkti:

— Maamafih, sen şimdi bir buhran geçiriyorsun... Zamanla bu yara da tabiî kapanır... Öyle görüyorum ki, şimdilik yapılacak yegâne şey, yaşamana sebep olacak ufacık bir iş bulmak...

Ötesini sonra düşünürüz. Biz, artık paçaları sıvayıp iş aramalıyız.

Celâl, benim için yalnız bir arkadaş değil, âdeta bir baba olmuştu...

XXXII

Kısıklı'da ihtiyar bir yengemiz vardı. Ailemizde Hatice halamdan sonra en çok onu severdim. Ben doğmadan evvel bir vapur kazasına uğramış, merak getirmişti. Vapura bi-nemediği için bize hiç gelmezdi. Muzaffer ağabeyimle ben, bayramdan bayrama Kısıklı'daki köşkünde elini öpmeğe giderdik.

Ada'da kaldığım gece, bir aralık Fahriye yengemin ismi geçmişti. Muzaffer ağabeyim, bana:

— Aklımda iken söyleyeyim İffet, demişti. Bu yakınlarda derhal Fahriye yengemize uğra. Zavallının hastalığı artmış... Geçen gün o taraflarda bir yere yolum düşmüştü. Yengeme de uğradım; tekrar tekrar seni sordu. Birçok ağlayıp sızladı. Ama sakın ihmal etmei!..

Yengemiz, melek gibi bir kadındı. Fakat çocuklarıyle hiç sevişmezdik. Daha açıkçası' onlar, bizim saltanatımızı çekemezlerdi. Hürriyet ilân edildiği vakit, oğlu İbrahim'in, Paşa babam için pek fena şeyler söylediğini işitmiştim. Şimdi fazla olarak, bir de damatları vardı. Başıma gelen işten sonra evlerine gitmemi İbrahim hoş görmeyecek, bana fena bir muamelede bulunacaktı. Kardeşime yarım ağızla : «Peki, belki giderim» dediğim halde, doğTusu buna hiç niyetim yoktu.

o

İ

Fakat Muzaffer'in belki gizli niyetimi hissederek söylediği bir söz, mukavemetimi kırdı:

— Her halde acele etmelisin, İffet... Yengeyi belki bir

daha göremezsin...

Bir cumartesi günü öğle vakti Kısıklı'ya gittim. Bugün ve bu saatte damat beyle İbrahim'in evde bulunmayacaklarını tahmin ediyordum. Fahriye yengeyi köşkün bahçesinde buldum. Omuzunda atkısıyle, kırık bahçe kanepesinde oturuyor, mayıs güneşinde hasta vücudunu ısıtmağa çalışıyordu.

Beni uzaktan görünce tanıdı. Titreye titreye yerinden kalkarken, atkısını düşürdü:

— İffetim gelmiş! diye hem gülüyor, hem ağlıyordu.

Beni yanına oturttu; tekrar tekrar yüzümü, gözümü öptü.

Fahriye yenge, ağabeyimin söylediği derecede hasta değildi. Yine evinin içinde dolaşıyor, kendi işlerini gördükten sonra, çocuklara da yardım ediyordu. Maamafih, epeyce vücuttan düşmüştü.

Omuzları çökmüş, saçları bembeyaz olmuş, yüzü incelmişti.

İhtiyarlar, çocuk gibi inatçı oluyorlar. Bir iki saat sonra İstanbul'a döneceğimi söylediğim vakit, yengem âdeta isyan etti:

— Bir gece olsun kal! Ölürüm de, içine dert olur! diye yalvarıyor, âdeta ağlamaklı oluyordu.

Saf kadıncağız, niçin kalmaktan çekindiğimi bilse, elbette böyle yapmazdı. Baktım ki, inat edersem kalbi kırılacak; çaresiz razı oldum...

Gece herkes yattıktan sonra, Fahriye yenge odama geldi Pencereyi kapamak istedim. Razı olmadı.

Atkısına bürünerek köşeye çekildi. Hep eski şeyleri konuştuk. Maamafih, iti. vj .n.

yengemin bir şey söylemek için vesile aradığını hissediyordum.

— İffet, biliyorsun ki elimde, avucumda hiçbir şey kalmadı. Üsküdar'da bir dükkânım vardı. O da yandı. Bir, iki ay evvel arsasını sattık. Elime dört yüz lira kadar bir para geçti. Bunun üç yüzü çoluk çocuğa sarfedildi; elimde yüz lira kaldı. Bu para da yenecek diye korkuyorum... Halbuki, insanın elinde ölümlük, dirimlik yüz lira olsun bulunmazsa olur mu? Bunu bankaya vereyim diye düşünüyorum...

— Pek iyi edersin, yengeciğim.

— İyi ama, ben İstanbul'a geçemiyeceğim. Halimi biliyorsun. Kim verecek?

— Bu işi sana bıraksam, yapar mısın İffetçiğim?

— İbrahim Beye, yahut damat beye versen daha iyi olmaz mı?..

Yengem tereddüt ediyordu:

— Olur ama, işte... Ne bileyim... Hem bunlar, param olduğunu bilmeseler daha iyi... Belki ihtiyaçları olur, isterler... Vermemezlik edemem...

— Hem, daha doğrusunu ister misin, İffet? Onların ikisine de inanmıyorum... Senden emniyetli kimsem yok...

Gözlerimde iki damla yaşın sızısı vardı. Ağlamamak için gülmeğe çalışarak:

— Yengeciğim, kediye peynir tulumu emanet edilir mi?., dedim.

— O nasıl söz, İffet?

— Sen, benim bir hırsızlık için hapis yattığımı duymadın mı, yenge?..

Yengem :

— Biliyorum İffet... Sana iftira ettiler! diye ağlamağa başladı.

— Hatice halam da böyle söyledi ama, iftira değil... İnsanlık bu... Bir kazadır oldu... Ne yapalım?

Fahriye yenge artık bir şey söylemiyor, boğula boğula ağlıyordu.

Bu banka bahanesini, sırf beni teselli etmek için icat etmişti. Kırık gururumu tamir etmek, bana hırsız gözüyle bakmadığını göstermek istiyordu. İhtimal, bu parayı bir şefkat ve merhamet sadakası gibi gözden çıkarmıştı.

Yengemin emanetini almamak istediğim halde aldım. O, bana hâlâ namuslu bir adam olduğumu hayal ettirmek istemişti. Ben de onu, bir iyilik ettiğine inandırmağa borçlu değil miydim?

Bu yüz lirayı bankaya teslim edinceye kadar geçirdiğim yürek çarpıntısını unutamıyacağım. Vapurda, sokaklarda cüzdanı çarptırmak korkusuyle, elimi göğsümün üstünden ayıramadım.

XXXIII

Ben, hapisten çıkalı iki ay olmuştu. Celâl, kendi işlerini yüzüstü bırakıyor, bana iş bulmak için oradan oraya koşuyordu. İstanbul'un fena bir zamanıydı. Birçok cesur, işgüzar, temiz adamlar aç kalıyordu.

Değil ki, benim gibi himayesiz, korkak, fazla.olarak, damgalı bir genç...

Arkadaşım, bana daima cesaret vermeğe çalıştığı halde, bazen ümitsizliğini gizleyemiyor:

— Ne buhranlı zaman... «Yer: demir, gök: bakır!» diye şikâyet ediyordu.

O zavallı da sıkıntı içinde idi. İşleri iyi gitmiyordu. Celâl, çocukluğundan beri azgın bir ihtilâlci idi.

Fakat, Üç Yüz Yirmi Dört Meşrutiyeti onu memnun etmemişti. Zaten o, hiçbir devir ile uzlaşamıyacak bir adamdı. İnsanlar için, memleket için hiçbir zaman mümkün olmayacak uzun emelleri vardı.

Ekseri ideal adamlar gibi, iyinin fenadan, güzelin çirkinden ayrılmayacağını, dünyanın- böyle kurulduğunu zihnine aldıramıyordu. Böyle adamlar, hiç bir devirde muvaffak olamazlar. Arkadaşım, kimseden yardım görmüyor, bin güçlükle ancak ailesini geçindirebiliyordu.

Bir akşam, evimde yine onun bir mektubunu buldum. Celâl, bana, Aristidi Efendi isminde bir elbise tüccarının iş vereceğini yazıyor, hemen ertesi gün Galata'daki dükkânında DAMGA

75

kendisini görmemi söylüyordu. «Nasıl bir adam olduğunu bilmiyordum; son zamanlarda bir dâvasını deruhte etmiştim. Dün yazıhanede görüşüyorduk. «Zeki, açıkgöz bir. genç memura ihtiyacım var»

dedi. Ben de seni tavsiye ettim. Acele bekliyor. Belki anlaşırsınız.»

Ertesi sabah, dediği yere gittim. Beni, minimini bir yazıhaneye soktular. Aristidi Efendi, kısa boylu, zayıf çiçekten bıyığının bir tarafı dökülmüş, ellilik bir Rumdu. Sevimli, zeki gözleri vardı. Beni neşeli bir tavırla kabul etti. Karşı karşıya oturarak konuşmağa başladık.

Ticarethanesinin, hem Anadolu, hem Avrupa ile iş yaptığını, Türkçe ile Fransızca bilen çalışkan bir memura ihtiyacı olduğunu anlattı. Arasıra kendi hesabına Anadolu'ya gidip geleceğimi söyledi...

Ticaret işlerinden pek anlamadığımı itiraf ettim.. Hayırhah bir tavırla:

— Ziyanı yok, dedi. Gençsiniz, öğrenirsiniz. Sonra gülerek:

— Ben bu işi iyi bilirim diyenden daha korkarım, diye ilâve etti.

Aylık için ne söylediyse kabul ettim. Gideceğim zaman :

— Yarın «bonservis» kâğıtlarınızla gelirsiniz, dedi.

Cevap vermeden önüme baktım. Müşkül bir durumdaydım. Hadi, şimdiye kadar bir işte bulunmadığımı bahane ederek, iyihal kâğıdı getiremiyeceğimi söyleyeyim... Mazimi nasıl saklayacaktım?..

Hakikat er geç meydana çıkacaktı. Her gün, ekmeğimi kaybetmek, rezilâne kovulmak korkusuyle titreyecektim. Müşkül bir tereddüt dakikası geçirdikten sonra, kararımı verdim :

— Arkadaşım, zannederim, size her şeyi söylemedi, dedim, benim altı ay hapis yattığımı biliyor musunuz?

İhtiyar Rum, şaşırmıştı. Gözlerini açarak:

— Niçin?., dedi.

— Bir cahillik ettim. Kendimin olmayan bir parayı aldım.

Aristidi Efendinin yüzüme baktığını hissederek başımı eğiyordum. Kabahatimi söylemeden evvel, içimde bir gizli ümit vardı. Açık sözlülüğümden hoşlanarak, halime acıyarak beni yanına alacak sanıyordum.

Bu itiraf, yalnız zihnimde iken, bana tabiî gelmişti. Fakat söz halinde ağzımdan çıktıktan sonra, birdenbire garip bir vahamet alıyordu.

Aristidi Efendi: «Maateessüf sizi hizmetime almak kabil değil» diyeceği muhakkaktı. Bu sözü işitmemek için, acele acele:

—¦ Tabiî beni istemeyeceksiniz... Zaten biliyordum... dedim.

İhtiyar Rum, gülmeğe başladı. Hayretle başımı kaldırdım. Yüzünde, beklediğimden büsbütün başka manalar vardı. Gözleri âdeta şefkatle gülüyordu:

— Belli ki, çok gençsiniz, dedi, olmuş bir iş... Ne yapalım?.. Yarın gelirsiniz ya?..

— Demek yine beni alacaksınız?..

Aristidi Efendi, ellerini omuzlanma koydu. Okşar gibi hafif bir tazyik ile beni tekrar sandalyeme oturttu :

— Oturunuz oğlum... Biraz daha konuşacağız... Bir kabahat yaptınız... Bunun için sizi denize atacak değiliz ya? Olmuş bitmiş bir şey... Kaç kişinin başına böyle işler gelmiştir.

«Kaç kişi» derken elini, «bunların hesabı yoktur.» demek ister gibi sallıyordu :

— Hepimiz insanız. Allah baba bizi böyle yarattı. Ne yapalım? Ne zaman iyi bir şey görüyorsak, elimizi uzatıyoruz.

Karşı dükkânlardan birinin damında bir kedi, kocaman bir et ^emiğini sıyırmağa çalışıyordu. Aristidi Efendi, par-mağıyle onu göstererek :

— Kedi, bu kemiği çaldı. Ne yapacak çalmayacak da... Açlıktan ölsün istiyorsunuz?.. Kemik çaldı diye öldüreceğiz onu?.. Arkasından yetişerek, bir iki dayak vereceğiz, o kadar...

Söyleyecek söz bulamıyor, bön bön ihtiyar Rumun yüzüne bakıyordum. Bu adam, insanlığın bütün za'fını, biçareliğini anlamış, merhamet ve müsamaha ile dolu bir filozof muydu, yoksa namus duygusundan mahrum bir ahlâksız mı? Bunu bir türlü anlıyamıyordum.

Aristidi Efendi, bana parça parça bütün hikâyemi söyletti. Muallimi gece yatısında alıkoymalarına hayret etti. Bilhassa Efendinin âdi bir çekmecede para saklamasını aklına sığdıramadı:

— Ben, oğullarımın göreceği yere hiç para saklamadım. Babamdan da öyle görmüştüm, dedi.

Evlerde olsun, devletlerde olsun, herkes hırsızlık yapa-bilirmiş. Marifet, insanların çalmasına meydan vermemekte imiş... Kabahat çalanda değil, çaldıranda imiş...

Bu nutkun asıl manasını biraz sonra, göreceğim işlere dair talimat alırken anladım.

Vazifem, bilhassa gümrükten eşya kaçırmak olacaktı. Bunun için, gümrükçülerle anlaşacaktım.

Aristidi Efendi, çürük malları sürmek, sigortalı eşyayı vapur veya trende imha usullerinden ve daha birçok hilelerden bahsediyor:

—¦ Gençsin oğlum, ama gözünü açarsan çabuk öğrenirsin... Becerebilirsen, bol komisyon alır, iyi para kazanırsın, diyordu.

Bunları, hiç sıkılmadan, beni incitebileceğini düşünmeden söylüyordu. Tıpkı bir meslekdaşla konuşuyor gibi... Hakkı yok muydu? Sefil bir hırsızlık için altı ay hapis yatmış bir adamın nesinden çekinecekti?

Hakikati şimdi anlamağa başlıyordum. Dürüst bir genç beklerken, karşısında top bir hırsız bulmak, Aristidi Efendinin daha keyfine gitmişti.

İsyana kendimde ne hak, ne de cesaret buldum. Hatta, bu işi kabul edemeyeceğimi bile söyleyemedim. «Yarın gelirim!» diye mağazadan ayrıldım.

Bu küçük vakanın tesirinden günlerce kendimi kurtaramadım. Bu, hemen hemen ilk teşebbüsüm olduğu halde, namuslu bir iş bulmaktan ümidimi kesiyor, dünyayı hırsızlar, hilekârlar, zalimlerle dolu sanıyordum. Acaba bütün isyanlarıma rağmen, bir gün düşecek miydim?

XXXIV

Bir sabah, odamda, gazete okuyordum. Sokakta her zamankinden başka bir gürültü dikkatimi çekti. -

Karşı evlerde camlar açılıyor, pencereden pencereye konuşmalar oluyordu. Ben de merak ettim, penceremi açtım. Köşe başındaki bakkalın önünde bir

kalabalık toplanmıştı.

Bir polis memuru, ahaliyi dağıtmağa çalışıyor, karşı kaldırımda mahalle bekçisi, etrafını sarmış bir kadın alayına ellerini sallayarak, bir şeyler anlatıyordu.

Kapının önündeki taş merdiveni yıkayan ev sahibi madama ne olduğunu sordum. Başını kaldırdı:

— Bakkal dükkânına hırsız girmiş, dedi.

Birdenbire yüreğim çarpmağa başladı:

— Hırsızı tutmuşlar mı, madam? dedim.

— Nerede tutacaklar? dedi.

Pencereyi tekrar kapadım; gazetemi aldım. Bir türlü devam edemiyordum. İçime bir kurt düşmüştü.

O gece eve geç gelmiştim. Bunu, ev sahibi madam biliyordu. Sonra, belki komşulardan da gören olmuştu.

Polis, hırsızı evvelâ yakınlarda arayacak, mahalleliden tahkikat yapacaktı. Polisler, hapisten çıkmış

sicilli bir hırsız olduğumu öğrendikleri vakit, acaba benden şüphe etmeyecekler miydi?.. Bu vesveseleri zihinimden çıkarmak için birçok uğraştım, muvaffak olamadım, içim içime sığmıyordu.

Nihayet sabrım tükendi; o gün odamda oturmağa niyet ettiğim halde, durmadım. Celâl'in yazıhanesine gittim.

Arkadaşımın o gün işi yoktu. Epeyce zaman karşı karşıya oturduk. Birkaç defa korkularımı söylemek istedim; fakat nedense utandım.

Hava güzeldi. Celâl, akşam üstü Hürriyet Tepesi'ne doğru bir gezinti yapmamızı teklif etti. Yorgun olduğumu bahane ettim; ortalık kararmadan evime döndüm. Mahallede herkes bana bakıyor gibi geliyordu.

Madam kapının önüne bir sandalye*atmış; çorap örüyordu. Yanında durdum; havanın güzelliğine dair birkaç manasız söz söyledim. Sonra, birden aklıma gelmiş gibi:

— Onu soracaktım madam... Hırsız tutuldu mu? dedim.

İhtiyar kadın, başıyle «Hayır!» cevabı verdi. Çorabının ilmiklerini saymakla meşguldü. Hesabını bitirdikten sonra bana döndü :

— Sizi biraz karakoldan istiyorlar... Demin bir polis geldi... dedi.

Artık şüphem kalmıyordu. Korktuğum başıma gelmişti.

— Peki madam; şimdi gidiyorum, dedim.

Akşam karanlığı içinde tenhalaş/nış sokaklardan karakola giderken, kendimi o kadar hakir görüyordum ki, suçsuz olduğumu bildiğim halde, nefsimden utanıyordum.

Ümidim kesilmişti. Ben, daima böyle hakir kalacaktım. Ömrüm, günüm karakol, mahkeme, polis yollarında geçecekti. Herkesin bana şüphe ile bakmağa, hakaret etmeğe hakkı olacaktı.

On aydan beri ne kadar değiştiğimi, o gece karakol yolunda farkettim.

O zamanlar karakolda, mahkemede, hapiste pek fevkalâde bir zillet hissi duymamıştım. Fakat şimdi, oralarda nasıl yaşayabildiğime hayret ediyordum. Bu yerlerden yüreğim gün geçtikçe artan bir yılgınlık kalmıştı.

Karakola girdiğim vakit, komiser efendi, karısını dövmüş bir sarhoşun dâvasıyle meşguldü. Bana bir sandalye gösterdi:

—¦ Rica ederim efendi birader... Biraz şurada oturup bekleyin, dedi.

DAMGA

11

Dava, yirmi dakika kadar sürdü. Komiser, baba bir adamdı. Kadını da, erkeği de kâh tehdit etti, kâh onlara nasihatler verdi.- Neticede birbirleriyle barıştırıp evlerine gönderdi.

Komiser efendi muvaffakiyetinden pek memnundu. Gülümseyerek bana döndü:

— Bazı bazı böyle hırçınlıklar da ederiz... Ne yaparsın birader... Çocuk gibi insanlar... dedi.

Niçin karakola çağrıldığımı sorduğum vakit düşündü, birdenbire hatırlayamadı; masanın gözünden bir deste kâğıt çıkararak karıştırmağa başladı:

— İsminiz ne demiştiniz?

— İffet...

— İffet kız ismidir be beyim... Ama benim de işitmiş-liğim var... Bizde bir jandarma yüzbaşısı vardı: İffet Efendi...

Komiserin böyle güler yüzle ehemmiyetsiz şeylerden bahsetmesi, bana biraz ferahlık veriyordu.

Nihayet, bir kâğıt bulup çıkardı:

— Sizi Ahz-ı Asker şubesinden istiyorlar, dedi. Yeniden gözlerinizi muayene edeceklermiş... «Polisle şevki» diyorlar, ama siz kendiniz gidersiniz İffet Bey birader...

Geçirdiğim korku için kendi kendime güldüm ama, bir dereceye kadar da hak verdim: Göz yılgınlığı bir şeye benzemiyor.

XXXV

Yaz bitiyordu. Hâlâ iş bulamamıştım. Kâh odamda saatlerce uzanıp yatıyor, kâh tenha yerlerde tek başıma dolaşıyordum. Sefaletim son haddini bulmuştu. Ara sıra Karamür-sePli halamla Muzaffer'in hediye kabilinden küçük yardımları olmasa, açlıktan ölecektim. Halimi kimseye söyleyemiyordum.

Celâl bile bazı günler aç kaldığımı bilmiyordu.

Bir küçük altın saatim vardı. Paşa babamın bir yadigârı olduğu için, çok seviyordum. Bir gün, oda kiramı verebilmek için onu satmak lâzım geldi.

Böyle şeylerin nasıl satıldığını1 bilmiyordum. Celâl'e sormama da imkân yoktu. Çünkü arkadaşım buna mâni olacak, bana para vermeğe kalkacaktı. Hatta belki bu sözümü kendisinden para istemek için vesile zannedecekti.

Nihayet, bedestene gitmeğe karar verdim. Başkalarının nasıl mal sattıklarını görecek, ben de onlar gibi yapacaktım.

Çarşı, o gün çok kalabalıktı. Tellâllar ellerinde küpeler, yüzükler, gümüş saat köstekleriyle dükkânlara girip çıkıyorlar, bağıra bağıra dolaşıyorlardı. Eşya satanlar arasında benden biçareleri de vardı.

Yamalı bir çarşaf giymiş ihtiyar bir kadın, iki yemek sahanıyle bir hilâli gömlek satıyordu.

Birdenbire kimseye müracaata cesaret edemiyor, bu havaya biraz alışmak için, oradan oraya dolaşıyordum).

Nihayet; abani sarıklı, kır sakallı bir ihtiyar tellâlı gözüme kestirdim: bir ayıp yapıyormuşum gibi kızararak derdimi söyledim. Avucumun içindeki saate şöyle bir göz attı:

— Şimdi işim var oğlum. Biraz sonra, deyip yürüdü.

Bedesten kapısı önünde yere serilmiş bir halının etrafına bir kalabalık toplanmıştı. Ben de durdum mezadı seyretmeğe başladım. Bir aralık omuzuma hafif bir el dokundu. Döndüm. Her halde tanıdığımı, fakat nerede gördüğümü bir türlü çıkaramadığım bir adamdı:

— Merhaba İffet Bey, dedi, görmeyeli ne var, ne yok? . — Hiç... İyilik... dedim.

— On beş gün evvel kurtulduk... Yahu, sen beni tanımadın galiba?

On beş gün evvel kurtulduğunu söylerken, birdenbire tanımıştım. Bu adam, hapishane arkadaşlarımdandı. O vakit saçlı sakallı bir dervişe benzerdi. Şimdi, sakalını uzatmış, bıyıklarını kıvırmış, hele kıyafetini büsbütün değiştirmişti. Hapiste galiba bir kere konuşmuştuk. Fakat şimdi elimi sıkıyor, omuzuma dokunuyor, senli benli konuşuyordu :

— Demin tellâla bir şey gösteriyordun. Göreyim! dedi.

Damga — F. 6

82

Hâlâ avucumun içinde duran küçük saati gösterdim.

— Fena değil, dedi. Nereden vurdun?

Ev ela anlayamadım, bön bön yüzüne baktım. O, gü-lümseye k, sualini tekrar etti. Bedesten, başıma yıkılmış gibiydi. Kalaklarım uğulduyor, ellerim titriyordu. Maamafih, kendimi uttum:

— Babamın hatırası, kendi saatim, dedim. O, bıyıklarını kıvırarak eğlendi:

— Bugün elbette kendi saatin, ama dün kimindi? Şaşkınlığımı korkuya atfediyordu.

Omuzumâ dokunarak :

— Yabancı değiliz canım, dedi. Ne ağız yapıyorsun? Şöyle biraz yürüyelim mi? Söyleyeceklerim var... dedi.

Çarşının karanlık bir tarafına doğru yürümeğe başladık. Cebinden minimini bir yüzük çıkarıp bana uzattı:

— Ne dersin şuna?... Âlâ... Elmas değil mi?... Şöyle çevir bak!.. Karanlıkta pırıl pırıl yanıyor...

Şu en az otuz kâğıt eder ya... Biz ona, beşe, hatta ikiye satsak, dehşetli kârdayız... Birisinde yüz kadar var... Ancak satabilmek lâzım... Buralarda bizim kredi pek yolunda değildir... Sana üç beş

tane vereyim... Sende kılık kıyafet yolunda, kimse şüphelenmez... Ne dersin?

Yavaş yavaş kendime gelmiştim:

— Benim mesleğim bu değil, birader... Allah muvaffakiyet versin... dedim, ayrıldım.

Hızlı hızlı yürüyerek çarşıdan çıktım. Yokuştan inmeğe başladım. Bedestende herkes bizi gördü sanıyordum. Bir daha dönersem yakama yapışacaklar, saati nereden çaldığımı soracaklar, beni karakola gönderecekler gibi geliyordu. Fakat yokuşun aşağısına kadar inmeğe muvaffak olamadım.

Ev sahibinin aylık beklediği aklıma gelmişti. Madam, bu gece birkaç kere hiç şüphesiz odama gelecek, bakkala, kasaba verilecek borçlardan bahsedecekti. Yarın belki yine buraya dönmeğe mecbur olacaktım. O halde korkuyu, tereddüdü uzatmakta ne mana vardı? Hem, bundan sonra böyle şeylere alışmak mecburiyetinde değil miydim?

Elimdeki malı satmaktan âciz kalırsam, manevî kuvvetim büsbütün kırılacak, hayattan ümidim kesilecekti.

Tekrar bedestene giremedim; kapıdaki kuyumcu dükkânlarından birine uğradım. İhtiyar bir Ermeni, saati epeyce muayene etti, bir fiyat söyledi.

Küçük bir tereddütten sonra razı oldum. Yalnız, parayı vereceği zaman, dikkatle yüzüme, kıyafetime baktı. İhtimal, halimdeki tereddütten, yahut saati pek ucuz bırakmamdan şüphe etti. Fakat bu işin kârını tehlikesinden daha fazla görmüş olacak ki, çekmecesini çekti, bir deste banknot çıkardı.

XXXVI

Bir gün yine Celâl'in yazıhanesine uğramıştım. Arkadaşım, beni sevinçle karşıladı:

— Ben de seni telgrafla çağırmak üzereydim İffet, dedi. Sana bir iş buldum. «Hukuk-i Millet»

gazetesinden istiyorlar. İçyüzünü bilmiyorum ama, galiba temiz bir gazete... Hemen şimdi git, benim tarafımdan başmuharrir Sami Beliğ Beyi gör!

Sami Beliğ, o zamanın en azılı' muhaliflerindendi, «Hukuk-i Millet» gazetesinde her gün zehir gibi acı makaleler yazıyordu.

Politika işlerini artık merak etmiyordum. Fakat muvaffa-kiyetsizlik, beni yavaş yavaş titizlendirmeğe başlamıştı. «Hukuk-i Millet» in sert hücumları hoşuma gidiyordu. Başkalarının bilhassa mesut insanların ezildiğini, ıstırap çektiğini görmekten, gizli intikam zevkleri duymağa başlıyordum.

Hemen o gün «Hukuk-i Millet» gazetesine gittim. Burası, harap ve boş bir konaktı. Görünürlerde kimseler yoktu. Odaların birinden kavgaya benzer sesler geliyordu. Küçük bir tereddütten sonra, kapıyı vurdum, girdim.

Odada dört kişi vardı. Elli beş yaşlarında kadar iri yarı bir adam, bağıra bağıra hükümeti tenkit ediyordu. Ceketini çıkarmış, frenk gömleğinin kollarını sıvamıştı. Cümlelerini daima, önündeki masaya indirdiği sert bir yumrukla bitiriyordu.

Sözünü kesmeğe mecbur kaldığı için kızmış gibi bir tavırla bana döndü,, ne istediğimi sordu. Avukat Celâl Bey tarafından gönderildiğimi, başmuharrir beyi göreceğimi söyledim.

— İffet Bey siz misiniz? dedi. Pekâlâ aslanım... Yandaki idare odasında biraz bekleyin, görüşürüz...

İdare odasında ufak tefek, gözlüklü bir adam çalışıyordu. Bana pencerelerin yanında bir sandalye gösterdi:

— Sokağı seyredersiniz, dedi.

Başını kaldırmadan, söz söylemeden mütemadiyen ça-'lışıyor, yalnız iki üç dakikada bir yavaş, sakin bir sesle: «Başıma neler geldi ey nazlı yâr!» diye bir şarkı nakaratı okuyordu. Bir aralık bir defter almak için yerinden kalkmıştı. Kendi kendine mi, yoksa bana mı hitap ettiği anlaşılmayan bir tavırla:

— Beni de işiten, miskinin bir yâri filân var sanır, dedi.

, Sami Beliğ Bey, misafirlerini selametledikten sonra, idare odasına geldi, doğrudan doğruya:

— Azizim, sizi Celâl Bey methetti, dedi. Hemen işe başlarsınız. Şimdilik bir muhbirlik açık... Pek öyle fazla para vermiyoruz ama, ne yapalım? Biz, hükümetten para alan rezil paçavralardan değiliz. Bu işin ecri vardır. Maamafih, isterseniz, size mesul müdürlüğü de verelim... Beş on kuruş

fazla alırsınız.

— Muhbirlik bendenize yeter, dedim.

Sami Beliğ Bey gülüyordu:

—¦ «Hukuk-i Millet» mesul müdürlüğü de kazalı iştir ha... Bir kere Divan-ı Harbe düştün mü, berbat bir iştir... Maamafih, siz mesul müdür olamazsınız... Şimdi aklıma geldi.

Hayretle başmuharririn yüzüne baktım.

O, gayet tabiî bir hal ile :

— Mesul müdür olmak için, hırsızlık ve cinayetle mahkûm edilmiş olmamak lâzımdır. Başınızdan geçen kazayı biliyorum.

Şaşırmış kalmıştım. Bu sözleri işittikten sonra buradan gitmek lâzımdı. Fakat bunu yapamıyor, Sami Beliğ Beyi dinlemeğe devam ediyordum. O, birdenbire sözü başka bir konuya çevirmişti:

— Beş yüz kuruş için mahkûm oldu diye, adamı medenî hukukdan mahrum ederler. Hakları yok mu?

Var. Hem de yerden göğe kadar var. «Teres, bizim gibi iş başına gelip, milletin idaresini eline alıp beş

yüz binler çalmak varken, beş yüz kuruşa neden tenezzül edersin? Bir de utanmadan medenî hukuk istersin ha!.. Beş yüz kuruş çalan herifin, kasaptan kemik çalan köpekten ne farkı var? Böyle bir suç, insanlık şerefine aykırıdır. Seni medenî hukuktan değil, beşerî hukuktan mahrum etmek lâzımdır.'

Ah, azizim, bu dünya garip bir kör doğuşudur. Altta kalanın canı çıksın!.. •

Sami Beliğ Bey, bir zaman daha böyle karmakarışık şeyler söyledi. Kâh bana hitap ediyor, kâh meddah gibi nazırların ağzından konuşuyordu. _, O gece, uzun uzadıya düşündüm. Başmuharrir, tok sözlü, haşin, garip bir adamdı. Hatta, biraz da deliydi. Fakat, fena adam değildi. Her halde benim hakkımda pek, fena bir fikri de yoktu. Öyle olsa, hizmetine almak ister miydi? Hem görülüyordu ki, nereye gitsem, günahımı yüzüme vuracaklardı.

Mademki kendimi öldürmeğe cesaretim yoktu; her türlü hakarete boyun eğmeğe mecburdum.

Ertesi günden itibaren «Hukuk-i Millet» gazetesinde çalışmağa başlıyordum.

XXXVII

İşime de, yeni arkadaşlarıma da çok çabuk alıştım. Çalışmak, benim için bir ihtiyaçtı. Vücudum ne kadar yoru-lursa, o kadar rahat ediyordum. Bir gün Celâl ile şöyle konuştuk : Ben:

— Bana pek büyük iyilik ettin. Sade açlıktan değil, vicdan azabından da kurtardın, dedim.

Celâl:

— Demek memnunsun? dedi.

— Pek çok...

. — Seni fazla yormuyorlar ya?..

— Ne kadar yorarlarsa o kadar hoşuma gidiyor. Çalışırken, kendimi unutuyorum.

— Âmirlerinden, arkadaşlarından memnun musun?

— Pek çok... Sami Beliğ Bey; sert, titiz ama, doğrusu çok candan adam... Bu kadar dürüst ve temiz bir adama nerede tesadüf edilir. Arkadaşlarım da zararsız insanlar... Aralarında münasebetsizleri yok değil... Fakat, ben, hepsini seviyorum. Onlar da bana hürmet ediyorlar.

Maama-fih, hiç birisi ile samimî değilim. Malûm ya, biz ayn sınıftan insanız...

— Çocuksun, İffet...

— Hakikati neye saklamalr? Benim yüz karam var. Onun için herkese karşı boynum eğri... Bazı.

kendime ait olmayan işleri de yükletiyorlar. Memnuniyetle kabul ediyorum. Söyledim ya, çalışmak benim için zaten bir ihtiyaç halinde... Ne dersin

Celâl, bu küçük işle âdeta iftihar ediyorum.

«Herkesle çalışıyorum. Demek ben de bir insanım!» diye seviniyorum. Damgam günden güne siliniyor. Galiba senin tahminlerin doğru çıkacak Celâl... Zaman, bu yarayı kapayacak... Ben de herkes gibi olacağım...

Celâl, nedense müteessir olmuştu. Derin bir kanaatle :

— Buna şüphe etme, dedi, hele biraz daha zaman geçsin... İzi bile kalmayacak... Şimdiye kadar da iyi olurdu ama fazla hassas ve asabisin. Her halde seni böyle gördüğüme çok memnunum, İffet.

— Bir şeye daha seviniyorum. Ahlâkım bozulmağa başlamıştı. Bedbaht, acı bir adam oluyordum.

Halbuki yavaş yavaş neşem yerine gelmeye başladı. Hâsılı çok mesudum. Söyledim ya...

Celâl, gülümseyerek yüzüme bakıyor, bir şey söylemek istiyordu. Nihayet dayanamadı: DAMGA

— Sana bir şey daha soracağım, dedi, kalbin ne halde? Hâlâ onu seviyor musun?

— Tabiî...

— Pek yavaş söylüyorsun.

— Onu hâlâ seviyorum. Fakat eskisi kadar olduğunu söylersem, yalan olur...

— Yaptığın fedakârlık için pişman oluyor musun?

— O, bir namus borcuydu. Mutlaka ödemek lâzımdı. Her namuslu adam, benim gibi hareket ederdi. Pişman olmağa mahal yok... Yalnız, o vakit, onun için kendimi ateşe atmakta acı bir lezzet bulmuştum. Bugün p mevcut değil...

Bir gün, başmuharrir Sami Beliğ Bey beni odasına çağırdı. Halinde bir fevkalâdelik vardı:

— İffet Bey, sizinle nazik bir mesele hakkında konuşacağım... Aramızda kalacağını temin edersiniz değil mi? dedi.

Hayretle yüzüne bakarak:

— Tabiî efendim, dedim.

—¦ Bir gazete ne fedakârlıkla çıkar, bilir misiniz?

— Çok kere aylıklarınızı geç veriyoruz. Öyle değil mi? Hayretim gittikçe artıyordu. Bu garip suale:

— Ne ziyanı var efendim! diye cevap verdim.

— Biraz geciktiğinin ehemmiyeti yok ama, hiç veremi-yecek hale gelirsek ne yapacağız? Gelirsek değil, geldik bile... Halbuki mücadelemde devama behemahal mecburum.

İlk aklıma gelen şey, Sami Beliğ Beyin, beni gazetede fazla görmesi oldu. îzzet-i nefsimi kurtarmak için, acele acele:

— Bunun için bir çare var, Beyefendi, dedim. Masrafınızı kısarsınız. Meselâ benim vazifem arkadaşlarım arasında taksim edilir...

Başmuharrir, sözümü kesti:

— Böyle saçma çare olur mu canım? Zaten gazetede bir işe yarayan siz varsınız... Söylemek istediğim şey başka oğlum... Gazeteye para bulmak lâzım. Öyle değil mi?

— Galiba bunu niçin size sorduğuma hayret ediyorsunuz... Şimdi anlarsınız: Şantaj yapmayı düşünüyorum...

Sami Beliğ Beyin her gün bir tuhaflığını, bir deliliğini görüyordum. Fakat, tertemiz bir adam olduğuna kanaatim vardı. Şantajdan bahsetmesi, mutlaka bir şakaydı. Zaten bu adamın şakaları bile acı ve garipti. O1, devam etti:

:— Evet, şantaj' yapmayı düşünüyorum. Şantaj pis şeydir ama, ne yaparsın, mecbur kaldık. Hayırlı neticelere varmak için, bazı böyle pis yollardan da yürümek mecburiyeti vardır. Dediğim gibi, ya dükkânı kapayacağız; ya da bu haltı yiyeceğiz. İki, bir yok... Şimdi beni iyi dinle. İffet Bey, «Muzaffer Baki Nakliyat Şirketi» ni bilirsin... Muzaffer Baki, karagöz göstermeliği kabilinden pis bir heriftir. Asıl iş, üç beş Rum ile Yahudinin elindedir. Bu şirket, aptal hükümetin gözü önünde bin türlü pislik yapıyor. Elimde birçok vesikalar var. Hem şirkete, hem hükümete dehşetli bir darbe indirmeğe hazırlanıyorum. Aklıma şantaj yapmak geldi. Gazetenin istikbalini garantiye almak için, bundan başka yol yok... Gel gelelim şantajın tatbik şekline... Allah belâsını versin, bu işin acemisiyim. Bir şey düşündüm. Bakalım ne dersin?

— Şirkete bizzat müracaat etmeyeceğim: Tarafımdan biri, Muzaffer Baki'yi görecek, işi anlatacak, istediğimiz parayı vermek için tereddüt etmeyecekleri muhakkak... Fakat bu pis işin merasim ve muamelesini bilmiyorum.

Sami Beliğ Bey yumruklarını kapayıp açarak topukla-rıyla tahtalara vurarak odanın içinde dolaşıyor, düşünüyordu. Nihayet, önümde durdu; iri ellerini omuzlarıma koyarak : DAMGA

— Bu işte senden yardım bekliyorum oğlum, dedi. Bugün Muzaffer Baki'yi gör. Elimdeki vesikaları satacağımı, bundan sonra da şirketi rahat bırakacağımı anlat. Ancak, bir şartım var; para aldığıma dair kâğıt falan veremem. Bu heriflerin bin türlü dalaveresi vardır; bu defa da mukabil şantajla benim gagamı büsbütün kapamağa kalkarlar, anlıyorsun ya... Hâsılı; bu işi senin tecrübene bırakıyorum. Adamlarımın içinde en ehil seni buldum.

Bu son söz beni isyan ettirdi. Sert bir hareketle ayağa kalktım :

— Bu itimadınız için size teşekkür edemeyeceğim Beyefendi, dedim. «Hırsızlık etti, hapse girip çıktı, namussuzluğun ve zilletin yolunu öğrendi» diye mi beni bu vazifeye ehil görüyorsunuz?

Sami Beliğ Bey, şaşkın şaşkın yüzüme bakıyordu:

— Kızma İffet, dedi. Ne söylediğimi, ne halt ettiğimi kendim de biliyor muyum? Seni hakikaten dürüst adam gördüm. Efendi adam gördüm. Ama, dürüst adama, efendi adama karşı bu halt edilir mi dersen, o da diğer bir bahis... Kızma İffet... Otur şuraya... Doğru yolda yürümek çok güç şey oğlum.

Şimdiye kadar düşündüğümü söylemekten çe-kinmedim. Ne tehdide kulak astım, ne vaitlere metelik verdim... Fakat olmadı... Doğru yol beni bir çıkmaza soktu. Vaziyeti anlıyor musun?

Yoluma devam için bu çıkmazdan kurtulmak lâzım... Bir sağdan geri hareketi yapıyorum...

Sağa, sola biraz döneceğim ama bu, yine maksadımın yoluna gitmek için... Maamafih, «İnsan, kuyuya düşer gibi paldır küldür yuvarlanmaz. Böyle gafil mantıklarla kendini aidata aidata, alıştıra alıştıra namuzsuz olur» dersen, o da başka bahis...

Şimdi Beliğ Bey, kendini bir koltuğa bırakmıştı. Şakaklarını parmakları arasında sıkıyor, çok mustarip görünüyordu. Bu sözler bana, bir tarziyeden iyi tesir etmişti. Düşmek üzere olan bu adama acıyarak bakıyordum.

Başmuharrir, biraz sustuktan sonra:

— Haydi İffet Bey, işinden kalma, dedi. Beni mazur gör... Darda kaldım. Ne halt edersin? Hem canım, «senin de başına gelmiş ya... Sen, kibar bir çocuksun. Halinden belli... Kim bilir ne kadar başın dara geldi de, o münasebetsizliği yaptın...» Haydi oğlum... işinden kalma!

Kapıdan çıkıyordum. Sami Beliğ Bey, arkamdan seslendi :

— Fizikteki sükût kanunlarım bilirsin İffet. Cisimler gibi, insanlar için de böyle bir sükût kanunu bulunduğuna iman etmeğe başladım. Allah belâsını versin!

Sami Beliğ Bey, benim reddettiğim işi başkasına gördürdü. Fakat bununla gazete kurtulmadı. İşler günden güne fena gidiyor, işçilere, muharrirlere para verilemiyordu.

Nihayet, bir gün, «Hukuk-i Millet» gazetesi battı. Sami Beliğ Bey, Anadolu sancaklarından birine mutasarrıf gitti.

XXXVIII

«Hukuk-i millet» te çalışan muharrirlerden bir kısmı açıkta kalmış, bir kısmı başka gazetelere dağılmış. Sezai Efendi isminde ihtiyar bir mütercim, «Telgraf» gazetesinde bana bir yer buldu.

«Telgraf» m sahibi Ali Rüsuhi Bey, sağlam ayakkabı değildi. Fakat çok zekiydi. Kendisini gayet iyi idare ediyor; oynadığı oyunları kimseye sezdirmiyordu. Eski bir matbuat kurdu olan Sezai Efendinin dedikoduları olmasa, ben de bir şey hissetmeyecektim. İhtiyar arkadaşım, ara srra gizli gizli dert yandıkça omuz silkiyor:

— Bize ne, diyordum. Anlaşılıyor ki, dünyada tam ma-nasıyle namuslu bir ekmek yemek insana nasip olmuyor. Herkes kendi işinden mesuldür.

«Hükuk-i Millet» te olduğu gibi, burada da büyük bir zevk ile çalışıyordum. Herkes beni seviyordu.

Ben de herkesi memnun etmeğe elimden geldiği kadar uğraşıyordum^

Böyle iki ay geçti. «Telgraf» ile «Selâmet-i MilliyeV-ga-zetesi arasında şiddetli bir kalem kavgası başlamıştı.

Bu iki gazete, her gün birbiri aleyhinde sütun sütun küfürler yazıyordu. Halk, pek beğenmişti.

Sürümümüz her gün artıyordu. Kurnaz Rüsuhi Bey, rakibini pek nazik bir yerinden yakalamıştı.

«Selâmet-i Milliye» sahibinin vaktiyle bilmem hangi vilâyette ceza mahkemesi reisi iken, rüşvet aldığını iddia ediyor, her gün bu bahsi tazeliyerek mektuplar, vesikalar neşrediyordu.

Zafer; bizim tarafta görünüyordu. «Selâmet-i Milliye» sahibi, hiddetinden kuduruyor; başmuharririmize alçak, hırsız, namussuz diye küfür ediyor, fakat onu yere vuracak bir «vaka» elde edemiyordu.

Bir gün, muharrirler odasında Sezai Efendiden başka lömse yoktu. İhtiyar arkadaşım:

— Gördün mü «Selâmet-i Milliye» nin rezaletini?.. Vay alçak herif, vay, dedi.

Elimdeki çantayı masanın üstüne attım, lâkaydane:

— Ne var? Yine ne olmuş? dedim. Sezai Efendi, hayretle yüzüme bakıyordu :

— Bugün «Selâmet-i Milliye» yi okumadın mı?

— Hayır, daha şimdi evden geliyorum.

— Demek daha bilmiyorsun?

— Hayır...

— O halde hiç okuma, İffet.

Kalbim şiddetle çarpmağa başlamıştı:

— Bana dair bir şey mi var? dedim. Sezai Efendi, meyus bir hiddetle:

— Sade sana değil, hepimize İffet, dedi. Fakat sana hücumu hayli ağır... Rüsuhi Bey için artık söyleyecek lâkırdısı kalmadı... Şimdi bize çatıyor:

Masanın üzerinde gazeteler arasında «Selâmet-i Milliye» yi bulup çıkardım. Vücudum baştan başa titreyerek okumağa başladım. Serlevha» «Eşkiya yatağının mahiyeti» idi. Makale, şöyle başlıyordu:

"«Telgraf» ismindeki eşkiya, yatağının mahiyetini kari lerimize tanıtmak artık vâcib oldu. Hayatı baştan başa şenaat ve habasetle dolu olan Rüsuhi, erbab-t namus için şehrin göbeğinde «Telgraf»

isminde bir eşkiya yatağı meydana getirmiş, bizim gibi alnı açık, kalbi pak, mazisi temiz feda-kâran-ı milleti enzar-ı nâstan düşürmek için, sahte tasniine kadar varmıştır. Bu köpeğin rüfeka-yı habasetini bugün enzar-ı nâsta teşhir edeceğim. «Telgraf» paçavrasının nasıl bir eşkiya yatağı olduğunu takdir etmeği muhterem karilerin ir--fan ve vicdanına bırakıyorum.»"

«Selâmet-i Milliye» sahibi, «Telgraf» muharrirlerinden her birini başka türlü lekeliyordu. Makalenin sonlarına doğru beni de yazmıştı. Aynen şunları söylüyordu :

«Bunların arasında bir de hapiste yatmış sicilli hırsız vardır. Bu adam, devr-i menhus-ı zailin en melun hafiyelerinden birinin oğludur. «Akıbet gükzâde gurk şeved» fehvasınca pek genç yaşta hırsızlığa teşebbüs etmiş, velinimeti olan bir zatın evine zorla tecavüz ederek çoluk çocuğunu silâhla tehdit ve kasasını şikest etmiştir. Rüsuhi domuzunun diğer rüfeka-yı halbaseti gibi, bu hırsıza isnat ettiğim şeyleri de bugün huzur-i mahkemede ve yarın huzur-i Rabbülâle-minde ispata kadirim.»

Bu satırları okurken nasıl çıldırmadığıma hayret ederim. Rengim, halim Sezai Efendi'yi korkutmuştu:

— İffet, oğlum, erkek ol! Korkma! Bu herifin mahiyetini herkes bilir... gibi boş sözlerle beni avutmağa çalışıyordu.

Biz o halde iken içeri giren idare müdürü de, ihtiyar mütercime katıldı1:

— Ne olur canım, diyordu. Benim için yazdıkları daha ağır. Beyoğlu'nda kırık dökük bir evim var.

Bu evimi üç

sene evvel bir ana - kıza kiraya vermiştim. Uygunsuz tabakadan kadınlar olduğu anlaşıldı. Verdikleri parayı geri ¦ vererek kapı dışarı ettim. Şimdi bunun için bana: «o umumhane direktörlüğünden yetişme idare müdürü» diyor... Vallahi dâva edeceğim...

Sezai Efendi:

— Hep birden dâva edelim. Şu alçağa adamakıllı bir ders verelim! diye bağırmaya başladı.

Yavaş yavaş kendime geliyordum:

— Benim kendimden başka kimseden şikâyetim yok, dedim.

Biraz sonra, Rüsuhi Bey'in odasına gittim. Gazeteden ayrılacağımı söyledim. O, teessürümün derecesini anlamıyor:

— Çocukluk ediyorsunuz... Benim için de her gün neler yazıyor... Yarın sizin için öyle bir şey yazacağım ki, her şeyi tamir edecek, diyordu. . --

—¦ Beyefendi, ismim gazeteye geçmesin. Benim için yapılacak en büyük insaniyet budur. Hem, söylediği yalan değil ki... Göğsümü gere gere «yalan!» diye feryad edemedikten sonra, ne yazılsa nafile... Herkes gibi olmadığım düşünmeli, böyle kazalı işlere girmemeliydim. Olmadı; başıma,

böyle bir şey geleceğini tahmin edemedim. Açlıktan ölsem bile, bir daha bir gazeteye ayak basmayacağım...

Rüsuhi Bey, matbaadan ayrılmama çok teessüf etti. İşlenmiş sekiz on günlük paramı verdiler.

Kitaplarımı topla-iım. Arkadaşlarıma veda etmeğe cesaret bulamıyarak matbaadan çıktım.

Biraz cesaretten nasibim olsaydı, bu vakadan sonra mutlaka kendimi öldürürdüm. Mevsim, kara kıştı. Odamda bir dirhem' ateş yanmıyordu. Bazı geceler kuru ekmek yemeğe katlandığım halde, elimdeki beş on kuruşu bir ay bile da-yandıramamıştım. Bütün ümit kapılarım kapanmıştı. Son re-14i-t

I

zaletten sonra, insan içine çıkacak yüzüm kalmamıştı. Sokakta bir bildiğe tesadüf ettiğim zaman, yolumu değiştiriyordum.

Celâl İstanbul'da olsa, beni az çok teselli edecekti. Aç kaldığım zaman, ona el açmak bana pek ağır gelmeyecekti. Fakat o, İstanbul'da geçinememiş, bir ay evvel Konya'ya gitmişti.

Muzaffer'in arasıra gönderdiği beş on para ile ancak oda kirasını verebiliyordum.

,

Gündüzleri sokağa çıkmağa cesaret edemiyordum. Herkes benim şahsımı tanıyor gibi geliyordu. İki kişinin konuştuğunu görsem, «İşte, Selâmet-i Milliyenin teşhir ettiği hırsız bu!» diye benden bahsediyorlar sanıyordum.

Sinirlerim büsbütün bozulmuştu. Vehham, hasta, bedbaht bir adam olmuştum. Evvelleri, felâketimden yalnız kendimi mesul tutuyordum. Şimdi bütün insanlara garez olmuştum. Dünyada bir tek temiz insan

kalmadığına inanmağa başlıyordum. Kalabalık caddelerden akıp giden insan kafileleri bana, haydut sürüleri gibi görünüyordu. Sanıyordum ki, bütün şehir ahalisi bana gadretmek için birleşmişler...

Soğuk bir ocak gecesi buhranım arttı. Evde duramadım. Caddeler tenha ve karanlıktı. Yavaş yavaş kar yağıyordu. Arasıra yambaşımdan geçip giden otomobiller kaL-dınmlarda tek tük insan hayaletleri meydana çıkarıyordu. Bir köşe başını dönerken, bunlardan biri âdeta omuzumu sıyırıp geçti; yüzüm ellerim karlı çamur serpintilerine battı.

Bu kadar yakınımdan geçen ölümün yerdiği sersemlikle, bir dakika olduğum yerde durdum, etrafıma bakındım. Bu köşe başını tanıyordum; on dört, on beş sene evvel, yine böyle bir gece eniştem, Muzafferle beni Beyoğlu'nda tiyatroya götürmüştü.

Paşa babama saraydan hediye edilen kupa araba içinde, bu köşeyi döndüğümüzü hatırladım.

Tuttuğum yol, biraz sonra beni Unkapanı Köprüsüne indiriyordu. Kollarımı, köprünün çürük parmaklığına dayayıp durdum. Mütemadiyen yağan kar, denizi sis gibi kaplamıştı. Sular siyahtı.

Gemi fenerleri sönük türbe kandilleri hissini veriyordu.

Yokuşu inerken, kendimi denize atmağı düşünmüştüm. Fakat, bu ölüm, bana soğuk ve korkunç geliyordu.

Orada ne kadar durduğumu tayin edemiyordum. Yanımdan iki kişi geçiyordu. Birisi, beni farkederek bağırdı:

— Ne duruyorsun arkadaş? dedi.

Cevap vermedim. O :

— Haydi, git, yerine yat, arkadaş!.. Gece sefası yapılacak vakit değil... diye ilâve etti.

Yoluma devam ederken, arkadaşına söylediği sözleri işitiyordum :

— Çekmiş kafayı' anlaşılan... Ya âenize gidecek, ya haberi olmadan, soğuktan sırıtıp kalacak...

Onlar, karanlığın içinde kaybolup gittiler. Ben, geri döndüm. Farkında olmadan çok üşümüştüm.

Soğuktan tırnaklarım dökülüyor, vücudumda müphem sızılar dolaşıyordu.

Yolumun üstünde sefil manzaralı koltuk meyhaneleri vardı. Bunlardan birine uğrayarak bir kadeh konyak içmeği düşündüm. Belki vücudum ısınır, dizlerime biraz kuvvet gelirdi.

-~— .

Kapıyı açınca yüzüme şarap kokusuyle dolu sıcak bir hava çarptı. Masalarda oturacak yer yoktu.

Üstümdeki karları silktikten sonra tezgâha yaklaştım, bir kadeh konyak istedim.

İçeri odalardan birinde birkaç sarhoş, gayda ile hora tepiyorlardı. Vücuduma tatlı bir hararet yayıldı, gözlerim parladı. Bir konyak daha içtikten sonra, para vermeğe hazırlanıyordum. Meyhaneci, eliyle reddetti:

— Borcunuz yok beyim, diye gülümsedi.

— Niçin?., diye sordum.

Karşı köşedeki masalardan birini gösterdi:

— Arkadaşlar ikram yapıyorlar, dedi.

Başımı çevirdim. Karışık saçlı bir Ermeni delikanlısı bana eliyle işaret ediyordu. Derhal tanıdım.

Hapishanede onu ilk gördüğüm zaman aç ve hasta idi. Haline acımış, bjr eski palto ile biraz yiyecek vermiştim.

Karabet, adımı da unutmamıştı:

— İffet Beyim, alçak gönüllülük et... İki rakımızı iç... diye ısrara başladı.

Beni arkadaşlarına takdim ediyor: «Sapına kadar kibar çocuktur!» diyordu.

Tereddüdümü, aralarında oturmak istemediğime hamletti :

-— İçeriye geçelim... Orası daha rahattır, dedi.

Arkadaşları da ısrara başlayınca, reddedemedim. Buraya nispetle daha tenha bir odaya geçtik.

Meyhanecinin çırağı arkamızdan rakı şişelerini, meze tabaklarını da getirdi.

Karabete rakı içmediğimi söyledim:

— Üşümüşsünüz... Size, sıcak şarap getirteyim iyidir, dedi.

Arkadaşlardan biri, Yorgo isminde kırk beşlik bir Rum, öteki: Bulgaristan göçmenlerinden bir Müslümandı. Etrafım-dakilerin, hep hırsız, yankesici kabilinden olduğu hallerinden belliydi. Ben, namuslu adamdım. Fakat kimse beni, buraya yabancı bulmuyordu. Karabet hapishaneden bir çok bahsetti. Sonra gülerek:

— Pek aleyhinde bulunmayalım... Ergeç gideceğimiz yer yine orasıdır, dedi.

Benimle bir eski meslektaş gibi, çekinmeden konuşuyor, yeni vakalarını anlatıyordu. Üçü de gündüz çalışıyorlardı. Karabet, doğramacı çırağıydı. Yorgo, balık satıyordu. Bulgaristanlı Müslüman, taş

ocaklarında çalışıyordu. Fakat sırf bu işlerle yaşamak kabil değildi. Arasıra hırsızlığa çıkarak açık tamamlıyorlardı.

DAMGA

Vücuduma tatlı bir uyuşukluk gelmişti. Burada daha durmak nasip olmadığını düşünüyor, fakat bir türlü kalkıp gitmeğe kuvvet bulamıyordum. İki saatten ziyade bir zaman meyhanede oturdum.

Sokağa çıktığım zaman, hava biraz sakinleşmişti. Gökte bir iki yıldız görünüyordu.

Büsbütün tenhalaşan sokaklardan evime dönerken düşünüyordum :

«Kanun bana damga vurdu. Namuslu insanların arasından sürüp çıkardı. Bütün sevdiklerimin yabancısı oldum. Bu gece, bu serseriler arasında geçirdiğim iki saat, bana anlaşılmaz bir sükûn ve kuvvet verdi. Acaba ben, sahiden bu âlemin adamı mı oldum? Bilmiyorum. Fakat, muhakkak olan şu ki: insan, kimin yanında yüz karası yoksa, kimin yüzüne çekinmeden bakarsa, kendini ona yakın buluyor...»

XXXIX

Gazeteden ayrıldıktan sonra, dört buçuk ay boşta kaldım. İstanbul'da kimse sefaleti, açlığı benden fazla tanımadı.

Muharebenin en fena günleriydi. Kardeşimin sadakası kuru ekmeğe bile yetmiyordu. Bir çok geceler aç yatıyordum.

Gururum, isyanlarım sönmüştü. Aç hayvanlar gibi yemek ve ölmemek hırsından başka duygum kalmamıştı. İş bulmak için hemen hemen dileniyordum. Zillet, hakaret bana tesir etmez olmuştu.

Bu dört buçuk ayda hayatm acı bir sırrına daha erdim: Mahrum insanlar zannederler ki, para ve mevki sahibi olmak için utanmamak, zillete tahammül etmek lâzımdır. Boş hayal... Mazlum bir tevekkülle her şeye baş eğmek, muvaffakiyet için kâfi gelmiyor. Baş eğmenin, etek öpmenin de bir usulü, bir sanatı var... Zilleti kabul edeceksin. Ben, insanlığımın vekarından feragat ettikçe, sade zebun, zavallı bir

adam oluyordum. Sadık köleden ziyade, mağlûp düşman esirleri gibi görünüyordum. Yardımlarını istediğim kimseler, ya beni ehemmiyete lâyık görmüyorlar, ya fazla çekingen halimden şüpheleniyorlardı.

Niçin itiraf etmeyeyim? Hayatımın bu devresinde fena adam olmağa da çalıştım. «Mademki haksız yere ceza gördüm, damgalandım. Mademki cemiyet kanunu beni fena tanıyor. O halde fena adamlar gibi hareket etmeğe hak kazandım.» diye muhakemeler yapıyordum. Kaç kere, içim bir ölüm isyaniyle dolu, karanlık sokaklarda dolaştım. Kaç defa Unkapanı tarafındaki koltuk meyhanelerinde Karabet ile hırsız arkadaşlarını aramağa gittim. Fakat son dakikada azmim, kararım beni terkediyordu.

* Bu dört buçuk aylık sefil, avare hayatım, yalnız manevî bir sükût ile kaldı'. Hiçbir fenalık etmedim.

Daha doğrusu, edemedim. Ne yapayım, içimde yok...

Bir gün Divanyolu'ndan iniyordum. Yanımdan süratle akıp geçen bir tramvaydan, Celâl'in «iffet» diye bağırdığını işittim. Bu ses, bana gökten gelmiş bir imdat idi. Olduğum yerde durdum. Gözlerimden gayriihtiyarî yaşlar akmağa başladı. Celâl, tramvayın arka sahanlığından atladı. Sokak ortasında birbirimize sarıldık.

Arkadaşım:

— Neredesin, İffet? diyordu. Bir haftadır seni arıyordum. Dolaşmadığım yer kalmadı. Cihangir'deki pansiyonuna gittim. Çıktığım söylediler. Kardeşine müracaat ettim. Adresini bilmiyor. Gel şurada bir yere oturalım. Sana söyleyecek mühim şeylerim var.

Civardaki kahvelerden birine gidip oturduk. Celâl, beni çok merak ettiğini söylüyor, mektup yazmadığımdan şikâyet ediyordu.

—• Mazeretimi söyleyeyim mi, dedim. Öyle zamanlar oldu ki, kâğıt parası bulamadım. Sonra, hiçbir şey düşünecek halde değildim. Kusuruma bakma.

Halimi arkadaşıma anlatmağa başladım. Sefaletimin hiçbir noktasını gizlemiyor, aç yattığım geceleri, bir' ekmek parası bulmak için nasıl çırpındığımı, kimlere yüzsuyu döktüğümü söylüyordum.

Celâl, beni dinlerken gözleri doluyor, arasıra «vay biçare İffet!» diyordu.

Hikâyemi bitirdikten sonra, gülümsiyerek:

— Dikkat ediyor musun, ne kadar değiştim, dedim. Eskiden sefaletimi senden gizlerdim. Biraz gururum vardı. Şimdi hiç bir şey kalmadı. Böyle, hemen hemen sokak serserisi oldum.

Celâl, üzüntümün derecesini anlıyor, beni teselli etmek için kelime bulamıyordu.

— Biraz senden bahsedelim, dedim. Sen nasılsın, ne yapıyorsun?..

Arkadaşım, hafifçe göğüs geçirdi:

— Mesleğimi değiştirdim. Avukatlığı bıraktım. BaşımdS kocaman bir aile vardı. Geçinemiyordum.

İşi ticarete döktüm.

Cevap bekler gibi yüzüme bakıyordu. Halinde, sebebini tayin edemediğim bir tereddüt vardı.

— Tebrik ederim. İnşallah muvaffak olursun, dedim.

— Muvaffak olmağa başladım. İffet. Kazancım fena değil; ancak...

Sözünün bu noktasında biraz durdu, hafifçe kızararak sesini alçalttı:

— Belki beni ayıplayacaksın. '-Fakat ne çare! Hayat, insanın mektep pencerelerinden gördüğü gibi değil. Açıkçası mesleği değiştirdim. Benim ideal iflâs etti. Ne yapayım, ben de insanım. Benim de tatmin edilecek

arzularım var. Konya'da avukatlık ediyordum. Tütün ve afyon işleriyle uğraşan 100

bir şirketin vekili olmuştum. Bu zamanda ticaretin ne demek olduğunu sen biliyorsun. Mesleğim beni, hiç temiz olmayan işlere şevketti. Şirketin vesika, vagon entrikalarına âlet oldum. Ben, bu kirli işlere sırf ailemi geçindirmek için giriyordum. Halbuki başkaları, benim yüzümden zengin oluyordu.

Hayatta kendini aklanmış gören insan, sükûta mahkûm demektir. Hâsılı, mukavemet edemedim, İffet. Kendi hesabıma da bazı ufak tefek işlere giriştim. Evvelâ bir vagon almağa muvaffak oldum.

Tabiî buna mukabil bazı hizmetlerde bulunmak lâzım geldi. Kazanç başladı. Makinenin dişlerine kendimi kaptırmıştım. Sana açık söyliyeyim İffet. Bugün harb ihtikârı yapanlara çalışıyorum, istersen ayıpla... Ne yapayım?

— Birkaç sene evvel olsaydı, belki, derdim, fakat şimdi... Adam, sen de...

Bir iş için on beş günlüğüne İstanbul'a gelen Celâl, Kon-ya'daki şirkette bana da bir yer temin etmişti.

Ne olduğunu bile sormadan minnetle kabul ettim. Arkadaşım beni bırakmadı. Beş altı gün Beyoğlu otellerinden birinde kaldıktan sonra, yola çıktık.

XL

Başlıca vazifem, İstanbul'a gönderilen mala nezaret etmek,'şirketin levazım dairesindeki işlerini takip etmekti. Maaş dolgundu. Geçinme cihetinden bir düşüncem kalmıyordu. Mütemadiyen, Konya'dan İstanbul'a gidip geliyordum. Seyahat, beni eğlendiriyordu. Yolda daima yeni çehrelere tesadüf ediyor», günlerce yabancı kasabalarda misafir kalıyordum. Gittiğim yerlerde kimse beni tanımıyordu.

Temiz namuslu in-sanlftrla ahbap oluyor; insanlıktan, iyilikten, namustan bah-sşdfyordum. Evet, buralarda kimse, damgalı bir hırsız oldu-ğfamu bilmiyordu.

Harbin asıl acısı Anadolu yollarında duyuluyordu. Trenlere birçok asker ailelerine, topraklarından sürülüp çıkarıl-Biiş göçmenlere, memleketlerinde ölmeğe giden yaralı asker-DAMGA

101

lere tesadüf ediyordum. İyilik etmek için daima bir vesile çıkıyordu.

Bir gün, bir- istasyonda tren bekleyen bir ihtiyar köylü kadına tesadüf ediyordum. Kafkas'taki oğlundan bir seneden beri haber alamayan, son bir ümit ile İstanbul'a giden asker anası olduğunu öğreniyor, elimden geldiği kadar yardım ediyordum.

Bir gün, bir vagon köşesinde, gözlerini kaybetmiş genç bir teğmen görüyorum. Sakin ümitsizliğinin derecesini anlıyor, saatlerce en müşfik kelimelerle teselliye çalışıyordum.

İnsanlara karşı nefretle, kinle dolmağa başlayan kalbim yumuşuyordu. Yeniden merhametli, temiz bir insan olmağa başlıyordum...

Bir akşam, tren, Eskişehir'de kalmıştı. İstasyon civarında küçük bir kahvenin bahçesinde oturuyordum. Karşıdaki sokak fenerinin altında bir kaç kişinin durduğunu, görünmeyen, birisine bir şeyler söylediklerini farkettim.

İhtiyar kahveci, onlara seslendi:

— Beyhude uğraşırsınız. Eşek inadı var onda... Nuh der de, Peygamber demez... Görmedim ben böyle yumurcak...

Bu sözler, merakımı uyandırdı. Yerimden kalkarak oraya gittim. Fenerin altında, kocaman bir taş

parçasının üstünde yarı çıplak bir çocuk oturuyordu. Beş, akı yaşlarında kadar vardı. Ağbani sarıklı bir adam, omuzlarından tutuyor :

— Haydi kalk! Annen öldü be çocuğum... Gözümle gördüm. Nah şurada, şimendifer çiğnedi. Karşıki mezarlığa gömdüler. Hiç ölü mezarından çıkıp gelir mi? Haydi kalk!

Çocuk cevap vermiyor; sade kolundan, omuzundan tutup kaldırmak istedikleri zaman ağlıyordu.

Ağbani sarıklı adama:

— Bu çocuğun anası mı öldü? diye sordum.

— Hayır, buradan kalkıp gitsin, diye öyle söylüyorum, eledi.

UAIVIUA

Bu söz, beni pekçok üzmüştü. Öksüz çocukları: «Annen Mekke'ye gitti!» diye aldattıklarını biliyordum. Bu yalan, bir merhamet vazifesiydi. Fakat, annesi sağ olan bir çocuğa: «Onu tren ezdi.

Karşıki < mezarlığa gömdük, artık bekleme» diyecek kadar kalbsiz bir adam tasavvuruma sığmıyordu.

— Bunun için ne sebep var efendim? diye sormaktan kendimi alamadım.

Ağbani sarıklı adam:

— Ne yapayım, dedi. Başka türlü başa çıkmak kabil değil. Her akşam burada tesadüf ediyorum.

Yüreğim parça parça oluyor. Efendim, bu çocuk, galiba göçmen. On, on beş gün evvel anası: «Beni burada bekle. Gelir seni alırım!» deyip gitmiş... Dünyada ne vicdansız analar var. Maahaza, kimsenin günahına girmemeli. Belki onun da bir mazereti vardır. Çocuğun kimsesi yok...

Gündüzleri sokaklarda dileniyor. Geceleri şuralarda bir yerde ahırda yatıyor. Kadının «Beni burada bekle. Gelip seni alırım» dediği kulağında kalmış... Her akşam vakti buraya geliyor, gece yarılarına kadar bu taşın üstünde anasını bekliyor. Ümidini kessin diye, tren çiğnediğini söylüyorum. Ona da kulak asmıyor.

— Polis böylelerine yardım etmiyor mu?

— Polisin derdi kendi başından aşkın...

— Burada böyle kimsesizleri himaye edecek bir müessese yok mu?..

Ağbani sarıklı adamın, fenerin donuk ışığı altında, müstehzi gülümsediğini gördüm:

— Zatıâliniz buraya galiba yeni teşrif ettiniz!

Arkadaşlarıyle beraber yoluna devam etmeğe hazırlanıyordu. Adama :

— Çocuğa acıdım, dedim. Bir iyilik etmeğe imkân yok mu?

— Eline beş on para verirsiniz...

— Daha esaslı bir iyilik etmek istiyorum.

— Eviniz müsaitse, yanınıza alırsınız. Yahut, İstanbul Çocuk Yuvası'na filân yerleştirmeğe çalışırsınız. Zatıâliniz, merhametli bir gence benziyorsunuz. Elinizden gelirse böyle bir yardımda bulunun... Allah mükâfatınızı verir.

Onlar uzaklaştıktan sonra yere, çocuğun yanına çömel-dim. Uzun, kabarık siyah saçlarının altında, sefaletten incelmiş sevimli bir yüzü vardı. Evvelâ benden çekiniyor, suallerime tCevap vermiyordu.

Tatlı sözlerle yavaş yavaş kendime alıştırdım. Elinden tutup polis dairesine götürdüm.

Komiserin bana daha fazla ehemmiyet vermesi için, vazifeme ait evrakı gösterdim.

— Yarınki trenle İstanbul'a gidiyorum, dedim. Bu kimsesiz çocuğu yuvaya, olmazsa kendi hesabıma bir mektebe vereceğim. Müsaadenizi istiyorum.

Komiser, iyi adama benziyordu:

— Çok sevap edersiniz beyim, dedi. Müsaadeye filân ne hacet... Böylelerin hesabı, kitabı mı var? Başıboş hayvanları kaydederiz; böyleleri hesaba-- girmez. Bunlar, Allahm çocuklarıdır beyim, sevabı vardır. Maamafih, her ihtimale karşı, size bir kâğıt vereyim. Yolda müşkülât çıkarmasınlar...

Şirketin işleri beni levazımın bir kaç dişli memuruyla ahbap etmişti. Öksüz Sabri'yi bir Yuva'ya yerleştirmek için, bana yardım edeceklerini umuyordum. Bir şey yapamadılar, yahut yapmak istemediler.

Çocuğu, hususî leylî mekteplerden birine kaydettirdim; altı aylık ücretini verdim.

Müdür, kayıt muamelesi yaparken ismimi sordu «İffet» dememe dilim varmadı. Belki bu isim kulağında kalmıştır. Gazetelerin teşhir ettiği sicilli hırsızın bu insaniyetinden şüphe edebilirdi.

— Çocuğun velisi Konya'da Celâl Ziya Beydir. Bu pa-^ rayı da esasen onun tarafından veriyorum, dedim.

XLI

Bir aralık günü, İzmir'den İstanbul'a hareket etmiştim. Hava soğuk ve karanlıktı. Tren, Menemen ovasını geçerken sert bir rüzgârla beraber kar yağmağa başladı.

Vagon arkadaşlarımdan bir ihtiyar nakliye binbaşısı:

— Havayı beğenmiyorum. Galiba şiddetli bir kar fırtınasına tutulacağız, yolda kalacağız.

Allah acısın! diyordu.

Trende, hava değişimine gönderilen hasta askerler, terhis edilmiş harp malûlleri ve birçok fakir aileler vardı. Manisa'yı geçtikten sonra, hava büsbütün şiddetini arttırdı. Tipiden göz gözü görmüyor, yollar karla örtülüyordu.

Geceyi Uşak'ta geçirecektik. Akşamdan evvel oraya var-sak iş kolaydı, fakat odun ateşiyle giden lokomotif, ikide bir soluyarak duruyordu.

Nihayet, istasyondan iki saat uzak bir yerde, yol büsbütün kapandı.

Trende bir gürültüdür başlamıştı. Ovaya vakitsiz inen akşam karanlığı içinde çocuklar, kadınlar ağlaşıyor, vagonların önünde dolaşan erkekler birbirleriyle şiddetli münakaşalara girişiyorlardı.

Bir kısmı geceyi burada geçirmek zarurî olduğu kanaatinde idi: «Ona göre bir şey yapalım, ateş

yakalım!» diye, nevmit ve şaşkın, söyleniyorlardı. Bir kısmr yarım saat uzaktaki köye gitmeği teklif ediyordu.

Nakliye binbaşısı başka bir şey düşündü:

— Hastalarla kadınları bir vagona dolduralım. Lokomotif belki bu tek vagonu Uşak'a kadar sürüyüp götürür, diyordu.

Fakat tren memurları buna da imkân olmadığını söylediler.

Kendimi düşünmüyordum. Geceyi, köyde paltoma bürünüp geçirebilirdim. Fakat kadınları, hastaları ne yapacaklardı?

105

Trenin önünde dolaşarak bu hengâmeyi seyrederken, gözüme siyah çarşaflı bir genç kız ilişti. En son vagonun önünde kendi kendine duran bu genç kız, bir şey sormak istiyor, cesaret edemiyor gibiydi.

Nihayet, tereddütle bana doğru yürüdü. Çehresinde bir damla kan kalmamıştı. Titreyerek :

— Affedersiniz Beyefendi, dedi. Vagonda hasta bir annem var. Şimdi büsbütün ağırlaştı. Bu gece burada kalırsa, mutlaka ölür. Şimdi ben ne yapayım? Bana bir akıl öğretiniz!

Tatlı, temiz bir İstanbul Türkçesi konuşuyordu. Böyle suale verilecek en tabiî cevap: «Hali görüyorsunuz. Ben ne yapabilirim?», den ibaretti.

Fakat halinden, sesinden teessürünün derecesini anlamıştım. Çaresizliği içinde bana, son bir ümit gibi soruyordu.

— Valideniz şimdi mi hastalandı?

—¦ Hayır. Fakat son zamanlarda^ iyileşmişti. Havayı güzel gördük : Yola çıktık. Başımıza bu felâket geldi.

Artık, kendini tutamıyor ağlıyordu.

— İzmir'den mi geliyorsunuz?

— Evet, İzmir'de misafirdik. İzmir'den İstanbul'a dönmek lâzım geldi...

Hasta, orta yaşlı bir kadındı. Vagonun bir köşesinde, kalın bir battaniye içinde yatıyordu.

Genç kız:

— Anne... Anneciğim... dedi.

Hasta gözlerini açtı, baktı, bir şeyler söylemek istedi. Fakat tekrar gözlerini kapadı, kendini kaybetti.

— Küçük Hanım, merak etmeyin. Size elimden geldiği kadar yardım etmeğe çalışırım. Be'ii bekleyiniz, dedim.

Hemen vagondan atladım. Kalabalık arasında İbrahim'i aramağa gittim. İbrahim, şirketin sevk memuruydu. Nakliyat işleriyle o uğraşırdı. Aydın köylülerinden iyi bir çocuktu.

Bir sene evvel Çanakkale'de bir kolunu kaybetmişti. Güçlü, kuvvetli, ateş gibi bir genç olduğu için şirket, onun hizmetlerinden çok istifade ediyordu. Gönülsüz, kibirsiz bir adam olduğum, hemen daima beraber yaptığımız seyahatlerde ona arkadaş muamelesi ettiğim için, beni pek severdi.

İşi anlattım. Hasta kadına hemen yardım etmek lâzım geldiğini söyledim. İbrahim hiç tereddüt etmeden:

— Yaparız Beyim. Kolay, dedi.

Bu çocuk, zaten en olmayacak şeylere kolay der, hakikaten de sonunda bir çare bulurdu.

— Köy, yarım saatlik bir yer, diyordu. Bak, zaten beş on kişi de oraya gidiyor. Nasıl olsa hastayı da, kendimizi de barındıracak bir yer buluruz.

— Peki, oraya kadar nasıl götürürüz?

— O kolay, Beyim. Beş, on' kuruş verir, birini buluruz. .İki sırıktan sedye gibi bir şey yapar, hastayı taşırız.

— Aman İbrahim, kaç para olursa veririm.

— Ama, sen yine pazarlığa karışma, Beyim. Para sana batar mı nedir ki Beyim? Şimdi geliyorum...

İbrahim, öteki vagonlara doğru koştu. Onunla yalnız bir noktada geçinemezdik. O, daima az para ile iş görmesini isterdi. Şirketin yüz binlerce lira ile oynayan efendilerini beş, on kuruş fazla masrafa sokmağı bile zarar sayacak kadar safdildi. Ben, bazen işleri çabuk bitirmek için pazarlıksız iş

görürken, o, müdahale eder; hamallar, gümrük me-murlarıyle çekişmeğe başlardı. Dinlemezsem, içinden bana darılır :

— Para sana batar mı nedir ki, Beyim? diye söylenirdi.

İbrahim yanında fakir kıyafetli bir adamla geldi. Söylediği gibi, hemen bir sedye yaptı. Hastayı battaniyelere, hırkalara sararak üstüne yatırdı. Zavallı İbrahim, fazla olarak kendi muşambasını da çıkarıp örttü.

— Üşürsün, hastalanırsın, dedim.

— Yük taşıyacağız. Ağırlık olursa daha fena terlerim. Tek kol ile kolay değil, dedi.

DAMGA

Küçük kafilemiz yola düzüldü. Benim elimde bavulum, genç kızın elinde bir küçük çanta vardı.

Tipinin içinde yürümek için zahmet çekiyor, arasıra soluğu kesilerek duruyordu. Çarşafı kardan bembeyaz olmuştu.

— Fazla yoruluyorsunuz; bari çantanızı bana verin, dedim. «Öyle şey olur mu?» demek ister gibi yüzüme baktı; derin bir minnetle :

— Keşke kuvvetim olsa da, sizin çantanızı da ben gö-türsem... Bu hak ödenir mi efendim? dedi.

— Ehemmiyetli bir şey değil... Küçük bir insaniyet vazifesi...

Köye varıncaya kadar konuştuğumuz, hemen hemen bundan ibaret kaldı. Birbirimizin ne ismini, ne de kim olduğumuzu bilmiyorduk.

İbrahim ile arkadaşı, yolda ilk defa sedyeyi yere bırakarak dinlendiler.

— Sen, pek yoruldun İbrahim. Bırak, biraz da ben taşıyayım, dedim.

— Sen kendini taşı, yeter, Beyim? diye şaka etti.

Sonra ciddileşti:

— Yorulmak değil ama, tek kol ile taşımak lâzım. Bak, arkadaş hiç yoruluyor mu?

Zavallı İbrahim, arkadaşının kolunu kıskanıyordu.

Trenin durmasını merak eden bazı köy delikanlıları yola çıkmışlardı. İbrahim, onlardan bir yer salık aldı. Köye vardıktan sonra on beş, yirmi dakika içinde, hastaya da, kendimize de yer bulduk.

Kadınları, iki odalı1 evinde tek başına oturan bir asker anasının evinde misafir ettik. Köyün muhtarı:

— Hasta gidemeyecek gibi ise, istediğiniz kadar kalırsınız... Kocakarıya da beş on para yardım olur, diyordu.

İhtiyar kadın, ocağına bir kucak kuru çalı attı; hastaya temiz bir şilte serdi.

1U8 us\m\j n.

Genç kızın çantasında biraz ilâç vardı':

— Annem daima hasta olduğu için, ilâçsız bir yere gitmeyiz, diyordu.

Hastalığının ne olduğunu sordum.

— öteden beri zayıf ve asabidir. Kardeşimin ölümü zavallıyı büsbütün sarstı, dedi.

Hasta ateşin karşısında yavaş yavaş açılıyor, hayretle etrafına bakmıyor, tek tük kelimeler söylüyordu.

Genç kız, onun bileklerini oğuyor, ocakta kaynayan ibrikten toprak bir bardağa ıhlamur koyup yudum yudum hastaya veriyordu:

'— Nasılsın anneciğim? Bu Beyefendi olmasaydı, ikimiz de ölecektik. Bir yerin ağrıyor mu?

— Zannederim bu gecelik bir şeye ihtiyacınız yok efendim. Bir eksiğiniz olursa, nineye haber verirsiniz. Sabahleyin gelirim, diye müsaade istedim.

Beni kapıya kadar götürdü:

—¦ Size teşekkür edemiyorum Beyefendi, dedi. Bu insaniyet için söz bulmak kabil değil ki...

XLII

Misafir olduğum harap köy evi, sabaha kadar fırtına ile sarsıldı. Tahtalar çatırdıyor, ocağın sıvaları dökülüyor, rüzgârın bacadan çıkardığı seslerden uyumak kabil olmuyordu.

Ertesi sabah İbrahim'e ne yapacağımızı sordum.

— Hiç... Ocağı yakıp keyfine bakacaksın, dedi. Yollar kapandı. Aşağıda bir köprü yıkılmış...

Köyün sokaklarında bile dolaşılmıyor. Âllahın izniyle üç, beş gün burada misafiriz.

— Hiç olmazsa Uşak'a gidebilseydik...

—- Sıkılma Bey. Yolculuktur. Halimize şükredelim. Bu evi bulamayanlar da var. Kim bilir yolcular ne halde? Ben, birazdan trenin durduğu yere gidip geleceğim.

— Hasta ne halde acaba?

— Sen uyanmadan yoklayıverdim. İyiymiş... Onlara öteberi, yiyecek buldum. Kocakarr pişiriyor.

Sana dua etsinler... : İbrahim'in elinden aşçılık da gelirdi. Tek koluyle karıştırdığı tarhana çorbasını yedikten sonra giyindim, hastayı ziyarete gittim...

Belki akıllarına bir şey gelir diye, kapıdan konuşup dönecektim. Fakat genç kız, annesinin mutlaka benimle konuşmak istediğini söyledi.

Odayı güzel bir çamı kokusuyle doldurarak yanan ocağın karşısında bir saat kadar oturduk.

Hasta, kırk beş yaşlarında kadar, asabî nazik bir İstanbul hanımıydı. Sabaha doğru epeyce açılmıştı.

Fakat çok halsizdi. Konuşurken ikide birde gözlerini kapıyor, üç beş dakikada bir yarım uyku içinde kendini kaybediyordu.

Beyi, emekli bir albaymış. Beylerbeyi'nde oturuyorlar-mış. Bir ay evvel kızı ile beraber İzmir'hastanesindeki yaralı oğlunu görmeğe gitmiş. Oğlu, topçu subayı imiş. Çeşme bombardımanında göğsünden yaralanmış. İzmir'e getirmişler; iki defa ameliyat olmuş, kurtulamamış...

Hasta kadın oğlundan bahsederken gözleri doluyordu:

— Ah, Beyefendi, görseydiniz Hikmet ne güzel çocük-tu. Ne temiz ahlâkı vardı. Artık dünya da benim için bitti.

Sözüne devam edecekti. Fakat ocağın yanında dalgın dalgın alevleri seyreden genç kız, başını çevirdi, mahzun bir şikâyetle:

— Anne, dedi. Yine rahatsızlanacaksın!

Hasta sustu, gözlerini kapadı, kirpikleri yaş içinde idi. Sözü değiştirmek için fırtınadan bahse başladım. İsminin Rânâ olduğunu öğrendiğim genç kız:

— Ne vakit gideceğiz acaba? dedi.

— İbrahim'in söylediğine bakılırsa^ galiba kar üç, dört gün bize engel olacak. Trenin gitmesine imkân yok. Yollar kapanmış...

Bu havadisin onları fazla telâşlandırdığını görerek ilâve ettim:

— Merak etmeyin, iyi bir müslüman köyünde, iyi insanlar içindeyiz. Her halde üç, dört güne kadar yol açılır. Hanımefendi de büsbütün iyileşmiş olurlar. Zaten tren gitse bile, dünkü heyecandan sonra yola devam edilmesini muvafık görmem. Ne eksiğiniz olursa, emredersiniz. Elimden geldiği kadar hizmete çalışırım.

Onlar, birbirlerine bakıyorlardı, Nasıl bir ruh ihtiyacının beni bu iyiliğe sevkettiğini anlayamamalarından korktum.

—- Ben de asker çocuğuyum. Birbirimize yardım etmek borcumuz, dedim.

Hallerinden, sözlerinden İstanbul'un orta halli, temiz bir ailesine mensup oldukları anlaşılıyordu.

Rânâ Hanım, belki yirmi, yirmi iki yaşlarında vardı. Fakat vücudunun narinliği, mavi gözlerinin masumluğu ona bir çocuk hali veriyordu.

Ben daha onlarla otururken, İbrahim haber getirdi. Trende birkaç bekçiden başka kimse kalmamış...

Yolculardan bir kısmını Uşak'a göndermişler, bir kısmı bulunduğumuz köye gelmiş...

XLIII

Bu hücra köyde on bir gün kapalı kaldık. Dünya ile alâkamız kesilmiş gibiydi. Kendimi, ummanların ortasında kaybolmuş bir ada sanıyordum. Hiç bir bahar, gönlüme bu kar fırtınası kadar tazelik getirmemişti. Ben, artık kanunun damga vurduğu İffet değilim. Köyde bana hürmet ediyorlardı.

Allahtan, namustan, doğruluktan bahsettiğim zaman kimse gülmüyordu.

Rânâ ile annesi beni melek gibi bir adam sanıyorlardı. Evvelâ, mümkün olduğu kadar onlara uzak durmuştum. Fa-UAMO A

111

kat emniyet ve hürmetlerini kazandıktan sonra, bir anne ile kızkardeş gibi yanlarına sokuldum.

Onlar da bana alışmışlardı. Bana, ailelerinden bir adam gibi muamele ediyorlardı.

Bir sabah, yine onları ziyarete < gitmiştim. Rânâ'yı fazla müteessir buldum. Yüzü solmuş, gözleri ağlamaktan kızarmıştı.

Hasta, dalgın uyuyordu. Genç kız, annesinin açık saçları üstüne bir örtü attı; bana ocağın yanında yer gösterdi.:

— Sabaha doğru yine nöbet geldi, diyordu. Çok korktum. Ağlamaktan başka elimden bir şey gelmiyor ki... •

Onu teskin için, her zamanki tesellilerimi tekrara başladım :

— Allaha emanet, bir şey yok... Böyle arasıra gelen nöbetler tehlikeli değildir. Valideniz fazla asabî...

Her zaman böyle buhranlar geçirdiğini siz söylüyorsunuz ya...

Rânâ, gözlerini annesinden ayırmadan cevap verdi:

— Evet, ben de öyle diyorum ama, ne bileyim... Dün gece kurtlar bağırıyordu. İçime bir gariplik geldi.

Gülmeğe başladım :

— Küçük çocuklar gibi kurtlardan mı korktunuz? Rânâ mahcubane gülümsedi:

— Hayır, değil ama... Allah vermesin, anneme bir hal olur da onu burada bırakırsak... Bir hücra köyde kapandık kaldık. Hekimi yok... Bir ilâç lâzım olsa bulmak ihtimali yok...

dim:

Onu teskin etmek için, sakin bir emniyetle cevap ver-

—¦ Siz korkmaymız, Allah vermesin, öyle bir ihtiyaç olursa, ben hemen Uşak'a bir araba çıkarırım.

Pek merak ediyorsanız, şimdi bile mümkün... İster misiniz, İbrahim ile beraber şehre gideyim?

Mahzun gözlerinde bir sevinç parladı:

— Teşekkür ederim. Şimdilik hacet yok. inşallah ileride de olmaz... Bana çok kuvvet veriyorsunuz. Bilmem, sizin iyiliğinizi nasıl ödeyeceğiz?

— Bana mutlaka teşekkür etmek istiyorsanız, gönlünüzü ferah tutarsınız, artık ağlamazsınız, dedim.

— Ben, ağlamamağa zaten karar vermiştim, efendim. Annemi sağ salim İstanbul'a götürünceye kadar metanetimi muhafaza edeceğim. Ah bir kere İstanbul'a gidebilsek... Annemi, beybabama, teyzeme teslim edebilsem, odama kapanıp tam bir hafta ağlayacağım...

Bunları söylerken, parmaklarını dizinde kilitliyor, ocaktaki ateşe dalıp giden gözlerinde yaşlar titriyordu. Biraz sustuktan sonra bana döndü. Hissettim ki, derdini söylemek ihtiyacına mukavemet edemiyor.

Annesinin muntazam nefeslerini dinleyerek, uyuduğuna kanaat ettikten sonra başladı:

— Ben, Hikmetçiğimi annemden fazla severdim. En küçüğümüz kızamıktan öldü. Annem, o vakit merak getirdi. Bizi deli gibi seviyordu. Hikmet'in asker olmasına hiç razı değildi. Babam ise, bilâkis inat etti: «Asker çocuğuna askerlikten başka meslek yaraşmaz!» diyordu. Ağabeyim de öyle istedi.

Harb başlayana kadar Anadolukavağı'nda topçu subayı idi. Harb başlayınca Çeşme civarında bir sahra bataryasına tayin ettiler. Annem, meraktan çıldırıyor, geceleri uyuyamıyordu. Babam da, ben de bir türlü onu teskin edemiyorduk. Benim merakım da ondan aşağı değildi ama, ne yapayım?

Annem, hastalıklı kadın... Böylece, bir sene kadar geçti.

Bir aralık ağabeyimin mektupları kesilmişti. Annem, sabahlara kadar ağlıyordu, «İlle Harbiye Nezaretine gidece-DAMGA

ğim. Çocuğumun ne olduğunu öğreneceğim.» diye kalktı. Beybabam, bir türlü razı olmuyordu. Üç gün zorla alıkoyabildik. Dördüncü gün,

Beybabama dedim ki:

«Ben de merak ediyorum. Beybaba, müsaade et de, gidip soralım. Ayıp bir şey değil ya...

Babam, tuhaf bir surette yüzüme bakıyor, yutkunuyordu:/

«Rânâ, ded;. Ben, ağabeyinden mektup alıyorum ama...»

Sözünü bitirmesine meydan bırakmadım. Bir feryat kopardım. Babam, eliyle ağzımı kapadı:

«Korkma, bir şey yok, dedi. Ağabeyine bir hal olsa mektup yazabilir mi? Son bombardımanda hafifçe'

yaralanmış... Şimdi İzmir hastanesinde yatıyormuş... Hatta mektup da kendi el yazısıyle...»

Ben, bu sözlere inanmıyor, çırpınıp ağlıyordum. Beybabam, cebinden iki mektup çıkarıp uzattı.

Hikmet, bunları İzmir hastanesinden yazmıştı. Birincisinde yarasının hafif olduğunu; ikincisinde, doktorların ufak bir ameliyata ihtiyaç gördüklerini söylüyor; «Anneme ve Rânâ'ya haber verme.

Beyhude meraka düşmesinler...» diyordu.

Beybabam, Hikmet'in yaralı olduğunu annemden saklamak istiyordu. Ben razı olmadım, dedim ki:

«Kardeşimin ne halde olduğunu bilmiyoruz Beybaba. Annem, her şeyi bilmeli... Belki, Allah vermesin, ona bir hal olursa bize inkisar eder. ömrümüzün sonuna kadar hicrandan kurtulamayız.»

Anneme yavaş yavaş hakikati söyledik. «Çocuğumu görmezsem deli olurum. Mutlaka İzmir'e gideceğim!» diye kalktı. Beybabam, naçar razı oldu. Kendisi, geçen seneden beri şiddetli bir romatizmadan yattığı için, bizimle beraber gelemedi. Annemle ben, bildiklerden bir subay ile İzmir'e gittik!

Ne kadar iyi etmişiz. Kardeşimin yarası göğsündendi. İkinci ameliyat da umduğu neticeyi vermemişti.

Biz gittiğimiz aman onu çok ağır bulduk. Annemle beni tanımak için güyiük çekiyordu. İki gün, iki gece bizi yatağının yanından ayırmadı. Allah anneme de bana da bir melek sabrı vermişti. Ağlamak, çırpınmak şöyle dursun, bizi hastaneden kovarlar diye, nefes almağa bile korkuyorduk. Üçüncü güriü sabahı, yine bir ameliyat bahanesiyle bizi odadan ayırdılar. Hikmetçiğimi bir daha göremedim.

Annemle beni, zorla bir zabit evine misafir gönderdiler. Kardeşimin acısını çekmeğe tahammülüm yokken, bir de annemle uğraşmağa mecbur oldum. Zavallıyı görüyorsunuz. Zş-yıf, illetli bir kadın. Bir hafta dil, ağız vermeden hasta yattı. Sonra yavaş yavaş iyileşti. Artık İstanbul'a dönmek için acde ediyorduk. Bu defa da başımıza bu felâket geldi. Siz imdadımıza yetişmeseydiniz, ne olacaktı?»

Bunları anlatırken bir, iki yerde kendini tutamamış, ağlamıştı. Şimdi, içlerinde ocağın kızıl ışıkları titreşen mavi gözlerinin bütün minnetiyle bana gülümsüyordu. Böyle temiz, sade, vefakâr ailelere öteden beri imrenirdim. Zaten küçüktenberi en tatlı emel ve, hayalim...

Her ne ise buraları pek karıştırmayalım. Annesinin ,ya-nında daima şen ve kuvvetli görünmeğe çalışan Rânâ, yalnız kaldığımız zaman acı acı şikâyet ediyordu :

— Zannediyorum ki, 'bu acıyı hazmedemiyeceğim. Kardeşimin hasreti günden güne artacak. Babam ihtiyar, annem hasta. Onlar da ölecekler. Ah, bu dünya ne fena... İnsanın bütün sevdikleri birer birer gidecek olduktan sonra, neye yaşamalı?

İlk defa ciddî bir mateme uğrayan bu taze çocuk, kardeşini hiç unutamayacağını, ömrünün ağlamakla geçeceğini zannediyordu. Bütün yaralar gibi, bu yaranın da zamanla kapanacağım bilmiyordu. Bu çocuk ruhunu baştan başa kaplayan bedbinlik havasını dağıtmak için, elimden geleni yapıyordum.

Ona biraz neşe ve ümit vermek için, neşeli bir adam gibi konuşuyor; sonra kendi söylediklerime kendim de inanır gibi oluyordum.

Az zaman içinde Rânâ ile iki iyi arkadaş olduk. Ona bir büyük kardeş gibi şefkat ve muhabbet gösteriyordum. Karın biraz durduğu günlerde onu, evin etrafındaki bahçelere gezmeğe bile götürdüm.

, Hasta, günden güne iyileşiyordu. Nihayet, havalar da açıldı. Bir sabah öküz arabasiyle istasyona indik.

Rânâ ile annesini İstanbul'daki evlerine elimle teslim ettim. Israrları üzerine bir gece de misafir kaldım. Babaları sade, iyi kalbli bir askerdi. Bana o gece kendi oğlu gibi muamele etti.

Bu aileye, bahusus Rânâ'ya ne derece bağlandığımı, ayrılacağım gün hissettim. Sabahleyin Rânâ ile uzun uzun konuştuk. Ayrıldığımıza ne kadar üzüldüğünü söylerken gözleri doluyor, sık sık görmeğe gitmem için âdeta yalvarıyordu. Birkaç günlük yol arkadaşına hatta alelade bir arkadaşa bu kadar yakınlık göstermek tabiî değildi. Birkaç gün evvel içimde uyanan şüphe, bir kanaat halini aldı, Rânâ'da bana karşı bir temayül vardı. Bunu belki kendisi bile pek iyi bilmiyordu.

Benim ona karşı ne duyduğuma gelince; bunu daha köy ocağının kızıltıları mavi gözlerinde oynaşırken bana dertlerini söylediği saatte anlamıştım: Rânâ'yı seviyordum.

Bütün gayretlerime rağmen, Vedia'nın aşkını muhafaza edememiştim. Geçirdiğim mahrumiyet ve ümitsizlik senelerinde, onun yüzü yavaş yavaş hayalimden silinmişti.

O hücra köyde yaşarken, içimde müphem ümitler vardı. Bu nazik ve masum genç kıza belki kendimi sevdirebileceğimi düşünüyordum. Bütün ömrümü

onun aşkına vak-fedecektim. Böyle sade bir ailenin kızını rahat geçindirmeğe şimdilik halim de müsaitti. Bunlara, hatta ümit demek de doğru değil...

Olmayacağını bile bile kendimi kaptırdığım bir hülya...

Fakat İstanbul'a ayak bastığım andan itibaren bu hülya, gülünç bir şey oluyordu. İstanbul için damgalı bir hırsız olduğumu nasıl unutmuştum?..

Rânâ için bir ümit beslemek değil, onu bir daha görmek bile doğru değildi. Hatta sokakta rasgelsem, yüzüne bakamayacaktım. Çünkü bir tesadüf, benim kim olduğumu ona öğretebilirdi.

Müşkül bir saatlerinde imdatlarına yetiştiğim için, bana melek gözüyle bakan bu aile, bir gece hırsızı olduğumu öğrendiği zaman kim bilir ne kadar hayal kırıklığına uğrayacaktı?

Rânâ'ya, sık sık kendilerini görmeğe geleceğimi vade-derken, babasının bir gece evvel söylediği sözleri hatırlıyorum :

«— Oğlumun bu kadar genç yaşında ölmesi, beni çok yıktı, İffet Bey. Fakat benden de beterleri var...

Komşularımızdan birinin bir oğlu var. Daha otuz yaşına girmeden iki defa prangaya mahkûm oldu.

Onun babası elbet benden daha bedbahttır!..»

Kapıdan çıktığım zaman Rânâ:

— Üç gün sonra sizi bekleriz değil mi? Konya'ya dönmeden tabiî uğrarsanız! dedi.

— Evet, üç gün sonra! dedim.

Artık hiç göremeyeceğimi bildiğim Rânâ'dan böyle âdi bir yalanla ayrıldım.

XLIV

Bu vakanın —üzerimde derinden derine— tesirleri oldu. Rânâ'yı aylarca unutamadım. Gün geçtikçe onu daha ziyade sevdiğimi hissediyordum. İlk aşkımın izleri tamamiyle silinmişti. Gezerken, çalışırken hayalimde hep Rânâ vardı. Bu, belki avare hayatımın bir ihtiyacı idi. Onu bir daha göremeyeceğimi biliyordum. Böyle olduğu halde, hayalimde başlattığım aşk hikâyesine devam etmeği kendime iş edinmiş-DAMGA

tim. Günlerce süren tren yolculuklarında hep bu hikâyeyi süsleyip işliyordum.

Rânâ'yı yalnız kendisi için sevsem, ona bu kadar ehemmiyet vermeyecektim. Öyle sanıyorum ki onda; ebediyen kaybettiğim sevilmek ümidinin matemini tuttum.

Bana göre aşk; sevilen mahlûkun temiz, necip bir mahlûk olduğuna inanmak demekti. Ben, sade lekeli bir adam değildim; gülünç fakir bir adamdım.

Dağlarda yol kesen eşkiyanın cüretinde yine bir neca-bet vardı. Fakat, gece karanlığında ayaklarının ucuna basarak hırsızlığa giden, polise verilen bir adam, hazin surette gülünç ve sefildi. Böyle adamı kim sevebilirdi? Temiz bir aile ocağı kurmak gibi ciddî bir aşktan da ümit kesmek lâzım geliyordu.

«Gençliğimi avutmak için çapkınlık etmek, ufak tefek maceralarla gönlümü eğlendirmekten gayri çare yok!» diyordum.

İstanbul'da bulunduğum sıralarda, bir gün Mahmut Efen-di'yi görmeye gitmiştim. Hocam, büsbütün bitmişti. Artık eli, ayağı tutmuyor, dili güçlükle söylüyordu. Altı ay evvel hanımı ölmüş, evde geliniyle yalnız kalmıştı. Sefaletleri son dereceyi bulmuştu. Bu gayretli kadıncağız, bekâr dikişi dikerek eve bakıyordu. Küçüğü Yuva'ya vermişlerdi. Annesi, buna çok mahzun oluyordu. Gizlice bana dert yandı:

— Evlâdımı gözümün önünden ayırmak istemiyordum. Nasıl olsa ona bakabilirdim. Ama, ne yapayım? Babamız da çocuk gibi oldu. Bir saat yalnız bırakamıyorum. Zavallının zihni de bozuldu.

Artık komşuları bile tanımıyor.

Komşularını tanımayan Mahmut Efendi, beni çok iyi hatırladı. Kuru, titrek parmaklarıyle yüzümü saçlarımı okşuyor, çocuk gibi içini çeke çeke ağlıyordu.

Hocamda hayat hissi sönmüştü. Başka bir dünyada yaşıyormuş gibi etrafında geçen şeylere hiç alâka göstermiyordu. Fakat, maziyi unutmamıştı. Gözlerini kapıyor, güneşli bir günde bir kır manzarası seyreder gibi, eski günle-118

rin hayalini bütün açıklığıyla görüyor, söylüyordu. Akşama kadar beni bırakmadı. Daha doğrusu ben, ondan ayrılmak istemedim.

Oh altı, on yedi yaşlarında iken, bir kış «Damlacık» çiftliğine gitmiştim. Daima yaz güneşi altında güldüğünü seyretmeğe alıştığım yerleri karla örtülmüş görmek bana garip bir hüzün vermişti. O gün Mahmut Efendi ile eski günleri anarken, içimde tıpkı buna benzer bir his uyandı, ölümü, mazimin son izini de silecekti.

Evden çıktığım zaman, ortalık kararmıştı. Güzel bir pazar akşamı idi. Fatih'ten tramvaya bineceğim zaman, aklıma bir şey geldi: Aksaray'daki yanmış konağımıza kadar gitmek... Bu saatte oradan geçmek bana, bir sevdiğimin mezarını ziyaret etmek kadar ferahlık verecekti. Yolumu çevirdim.

Yangın harabeleri arasında Aksaray'a doğru inmeğe başladım. Yarı yanmış bir mescidin yanından geçiyordum. Kırk, elli adım önümde bir kavga sesi işittim.

Kalın sesli bir erkek:

— O saatle yüzüğü sana yutturmam! Polis çağıracağım; hırsız diye seni karakola teslim edeceğim!

diye bağırıyordu.

Yolumu biraz çevirerek yanlarına doğru gitmeğe başladım. Karakol ile tehdit edilen hırsız, narin vücutlu bir kadındı. Sözlerini işitemiyordum. Fakat sesinin âhenginden yalvardığını anlıyordum.

Adımlarımı daha ziyade yavaşlattım. Erkek köpürüyor-du:

— Düş önüme kaltak, diyordu. Şimdi seni saçından yakalayıp sürüye sürüye götürürüm. Her rezillikten başka, bir de adam soyarsın ha... Nafile öyle ağlayıp sızlama ile elimden kurtulamazsın!..

Kadın, beni görünce cesaret almış olacak ki, birdenbire kendini kurtardı; hızlı hızlı bana doğru gelmeğe başladı. Fakat erkek, derhal arkasından yetişti, omuzlarından yakalayarak fena halde sarsmağa başladı.

L> A M O A

XJ.W

Karşı karşıya gelmiştik. Kadına yardım etmek bir insanlık vazifesi idi.

— Ne var? Ne oluyor arkadaş? dedim.

Erkek, kırk yaşlarında kadar sahalı, şalvarlı bir dışarlıklı idi. Dikkatle yüzüme baktı hiddetle:

— Ne olacak... Tapon kaltağa eşek gibi kendimizi soydurduk, dedi.

Halinden ve yüzünden safça bir adam olduğunu anladım. Bu, bana daha fazla cesaret verdi:

— Arkadaş, bu işe pek akıl erdiremedim, dedim. Kadın da benim gibi cesaretlenmişti. Yüreksiz yüreksiz :

— Vallahi değil, Beyefendi! Ben yapmadım ki... diye sızlanmağa başladı.

Öteki, kısa boyunlu kocaman başını salladı:

—¦ Onu sen karakolda anlat! Haydi diyorum günaha sokma beni... dedi.

Bu emre itaat etmemek imkânsızdı. Kadın, ağlaya sız-laya önümüze düştü. Ağlarken hafifçe sarsılan nahif omuzlar, zebun hali içime dokunmuştu:

— Pek ehemmiyetli bir şey değilse, şunu bırak arkadaş. Yazık, dedim.

— Yazık mı? Böylesini deliğe tıktırmak sevaptır.. Belki başkasının canım yakmağa tövbe eder.

Kaltak, ikide birde dükkânın önünden geçer, işmar eder. Ne bilirsin birader? Biz de kılığına, kıyafetine bakıp insan gibi bir karı sandık. Evvelki akşam dükkâna uğradı. Beş kuruşluk fıstık alacak cilve eder, naz eder. Maksadı anladık. Eh, ayağryle gelmiş kısmeti çevirecek değiliz ya... Dükkânın iç tarafına mal koyduğum bir oda var. «Sen oraya gir de, ben de dükkânı kapar, gelirim!» dedim. Aksi olacak, bir alay müşteri geldi. Uzatmayalım, dükkânı kapar, içeri gireriz. Bir de ne görelim? Rafta bizim saatle yüzük vardı. Kaltak, onları sırtlayıp savuşmuş... Bereket, daha başka bir şey yoktu...

İZU

UAMÜA

rak :

Kadın, bu sözler üzerine isyan eder gibi oldu; ağlaya-

— Ben hırsız değilim! dedi.

Daha başka şeyler de söyleyecekti. Fakat manav, korkunç bir hareketle yumruğunu sallayarak :

— Kapa ağzını kaltak! dedi. Tövbe olsun, şimdi seni ayağımın altında ezerim. Beş, on gün delikte yatarsan, aklın başına gelir.

Kadın, gayriihtiyarî, kollarıyle yüzünü kapadı tekrar önümüze düşerek yürümeğe başladı. Zavallının, bu kaba hayvan önünde hıçkırıklardan sarsılan nahif omuzlarıyle, eski siyah çarşafıyle yürümesi hüznüme dokundu. Yavaş yavaş benden uzaklaşıyorlardı. Çarpık potinleri akşam

karanlığının içinde harabenin taşlarına takılıyor, iki adımda bir düşecek gibi sendeliyordu.

Kendi kendime düşünmeğe başlamıştım:

— Bu biçare kadın, yirmi beşten fazla değil, belki o kadar bile yoktur. Belki henüz bir çocuktur.

Fakat bu hayata düşenler, altı ay içinde ihtiyarlayıp bitiyor. İhtimal, Rânâ gibi temiz bir ailenin kızıdır... Belki onun da cephede bir kardeşi öldü. Belki evde ilâç bekleyen bir ihtiyar anası, bu saatte açlıktan ağlayan yetim kardeşleri vardır. Çaresizlik, onu bu yola şevketti. Zavallı kız, ihtimal, namus ticaretinin usulünü de bilmiyordu. Para kazanmak için gözlerine biraz sürme, yüzüne bir parça boya sürmek, sokak başında zengin namus müşterisini beklemek kâfidir sanıyordu. Bu tecrübesiz çocuk, mutlaka serserilerin eline de düştü. Yangın yerlerinde sürünmeğe mahkûm kaldı. Acaba düşkünlüğünün derecesini anlıyor mu? Bu vahşinin yumruğu önünde karakola giderken neye ağlıyor?

Namuslu bir ailenin nazlı bir küçük hanımı olarak geçirdiği seneleri mi, memleketinin ve ailesinin mesut yaşamasını temin için cephede ölen kardeşlerini mi hatırlıyor? Bir ekmek parçası için feda ettiği şeyler belki bundan ibaret de değildir. Gizliden gizliye sevdiği bir genç vardı. Onun-

la bahtiyar olacağını umuyordu. O da kimbilir nerelerde öldü?..

Bu roman, zihnimde büyüyor, bir hakikat oluyordu. Onlar caddeye çıkarken, akbma birdenbire bir çare geldi. Bir dakika daha düşünürsem, vazgeçmekten korktum. Hemen arkalarından yetiştim.

Manavın omuzuna dokunarak :

— Arkadaş, dedim bu işte ne kadar zararın var?

— Su içinde beş kâğıt, Efendi...

— Beş kâğıt için bu biçareyi karakola vermek günah değil mi? Belki hapis yatacak, belki siciline hırsız diye kayıt düşecekler...

Manav ters ters yüzüme baktı: «İşine git hemşeri... Sana ne?» yolunda aksi bir şey söyleyeceğini hissediyordum.

— Beş kâğıdı ben vereyim; onu bırak! Bu sefer şaşırdı:

— Sana ne oluyor ki? dedi.

— Çanım, farzet bir iyilik etmek istiyorum... Zaten karakola gitsen, nesini alacaksın?..

— Onu ben de bilmiyorum ama... Sanki kafam kızdı da...

— Hoş gör arkadaş... Bunlar olağan işlerdir... Benim gibi, sen de sevaba girersin...

Manav, biraz düşündü. Parayı kabul etmenin zamparalık kaidelerine uyup uymayacağına tereddüt ediyordu. Bu tereddüdü izale edecek bir, iki söz daha söyledim. Mahcu-bane önüne bakarak:

— Haydi bakalım; sana dua etsin! dedi.

Parayı aldıktan sonra, yüzüme bakmağa cesaret edemeyerek uzaklaştı.

XLV

Kadın, mahcup bir tavırla bana teşekkür etti, sonra tramvay yolundan Beyazıd'a doğru çıkmağa başladık.

Ne istediğimi bilmeden, ben de onu takip ediyordum. Aramızda yirmi, otuz adımlık bir mesafe vardı. Ellerinde

dolu filelerle karşıdan gelen işçi, esnaf kılıklı adamlar, ona lâf atıyorlar, dirsek vuruyorlardı. Mavi gömlekli bir delikanlı, çarşafının pelerinini çekti.

Biraz evvel onun için düşündüğüm hikâyeye devam ediyordum :

— Bu düşmüş aile kızının kim bilir ne hicranları vardır? Kim bilir insanlara nasıl lanet eder? Daha demin bir tehlikeyi atlattı. Vücudunun titremesi geçmeden, göz yaşlan kurumadan, başkaları musallat oluyor. Bu saatte temiz bir aile ocağına kim bilir ne kadar hasret çeker? Belki şimdi gideceği yeri bilmiyor, belki bu gece aç kalmamak için, deminki manav nevinden bir müşteri arayacak?.. Bu kadının kalbi acaba ne haldedir? Sokağa düşmekle bütün insanlık hislerini kaybetmesi lâzım gelmez ya. Elbette sevilmek, hürmet görmek ihtiyacını o da duyar. Yalnızlık ve himayesizlik acısını daha kuvvetle duyduğu akşam saatinde karşısına biri çıksa: «Seni himaye ediyorum.. Bu hayattan kurtarıyorum!» dese, kim bilir nasıl şaşırır, ne minnetlerle ona elini uzatır? Bunu ben yapsam!..

Bu aklıma gelen şeye, günün başka saatinde çocukluk, delilik diyeceğim muhakkakktı. Fakat, yeni yanmağa başlayan sokak fenerleri, caddenin sessizliği, onun gittikçe silinen yorgun gölgesi, bana hafif bir sarhoşluk veriyordu. Bu münasebetsiz hülyaya devamdan bir türlü kendimi alamıyordum :

— Böyle bir şey yapmak şüphesiz delilik olur. Fakat ne ulvî delilik... Bana mutlaka insandan başka bir mahlûk gözüyle bakar, bir ilâh gibi perestiş eder. Mesut bir insana iyilik etmekte ne fevkalâdelik olabilir? İnsan, asıl böyle ümidini kaybetmiş düşkünlere yardım etmeli ki, makbule geçsin...

Hem bu işte asıl kâr eden ben olacağım. Herkesin şüphe ve istihfaf ile baktığı damgalı İffet'e bu kadın hürmet ve hayretle bakacak. Sicilli bir hırsız olduğumu öğrendiği zaman, sadece acıyacak. Bu kadın insanlığın mazeretlerini biliyor. Kendi de hırsızlık etti. Düşenlerin ayıplanmaktan ziyade, acınmağa lâyık insanlar olduğunu tecrübeleriyle anladı. Bu ka-

dini ben himayem altına alacağım; İstanbul'un tenha bir köşesinde küçük bir eve yerleşeceğim. Hem arkadaşım, hem sevgilim olacak.

Yol burada bitseydi, yahut sokaklar biraz daha kalabalık olsaydı, bu kararımda —her zamankiler gibi— bir kuru hülyadan ibaret kalacaktı. Fakat o, bir sokak fenerinin dibinde durdu; potinlerini bağlamak için eğildi. Benim, yoluma devam etmem lâzım gelmişti. Ağır ağır yanından geçiyordum.

Fenerin hafif ışığı, yüzüne mazlum bir güzellik veriyordu. Sesime derin bir vekar vermeğe çalışarak :

— Nereye gidiyorsunuz? dedim. O, tereddütsüz cevap verdi :

— Beyazıt'a gidiyorum.

— Eviniz orada mı?

— Hayır, bir ahbap var da... Evde bulursam, onda kalacağım. , Yan yana yürümeye başlamıştık. Konuşmak istiyor, söyle vecek şey bulamıyordum. Nihayet, mukaddemeye lüzum görmeden :

— Haydi, sizinle beraber gidelim dedim.

Ürkmesini, tereddüt etmesini bekliyordum. O, hiç fütursuz sordu :

— Yeriniz var mı?

— Beyoğlu'nda bir oteldeyim. Şuradan bir arabaya bineriz.

— Müslüman kadın alıyorlar mı?

— Yabancı yer değil...

— Peki, öyleyse... Ama, Allah aşkına basarlar, filân ederlerse... Bir belâdan kurtulup bir belâya çatmayalım.

Cevaplarında daha mütereddit ve mahcup olmasını isterdim. Böyle fütursuz konuşması biraz fenama gitti. Maama-fih, biraz sonra arabada kendimizi

yalnız bulunca, beni bir macera hevesi sardı; bu ilk fena tesir kayboldu.

İlk sözü o söyledi. Beyazıt meydanından geçerken : — Vah, vah! Bu gece Beyoğlu'na gideceğimi bilseydim, yeni çarşaflarımdan birini, rugan iskarpinlerimi giyerdim.

— Fatih taraflarında bizim eski bir hizmetçi vardı da, onu görmeğe 'gelmiştim. Arasıra yiyecek, içecek götürürdüm. Öteki, beriki peşime takılmasın diye, oraya giderken böyle eski püskü giyinirim.

Erkekler de adamı hiç rahat bırakmazlar ki... Azıcık şık gördüler mi, baltayı asarlar... Bir randevu verip atlatıvermek işten değil ama...

Bunları söylerken gülüyor, koluma yaslanıyordu. Biraz evvel ağlayan bu kadının gülmesi, fütursuz bîr sesle böyle şeyler söylemesi, ne fena idi. Ben de istiyordum ki, başını arabanın bir köşesine saklasın; yanında derdini anlayan bir insanın bulunduğunu bilmekten doğmuş bir rikkatle için için ağlasın...

Halbuki o, beni âdi hilelerle, en sırıtan yalanlarla aldatmağa uğraşıyor, yeni çarşaflardan, eski hizmetçilerden bahsediyordu. Maamafih aklıma başka bir şey geldi : İhtimal, bu kadın beni âdi bir mecburiyeti addediyordu.

O, devam etti:

— Bu gece başıma gelene de şaşıyorum. Hırsız herif, beni bu kıyafetle görünce, o tapon karılardan birine mi benzetti nedir? Edepsiz eşeğe haddini bildirecektim; ama öyle köpeğe tenezzül etmem...

Saatimi çaldı diye bir de iftira... Öyle pise ben sadaka veririm... Değil saatini çalmak... Ben onun dükkânına gidermişim... Ben, onun kokulu dükkânından alışverişe bile tenezzül etmem vallahi billahi... Karakolda asıl ben, ona haddini bildirecektim ama, polisler polis değil yoksa. Onlar da bir

numaraya başlarlarsa, ayıkla pirincin taşını... Ben, öyle herifi uşak diye kullanmam... Şehzadeba-

şı'nda bir manifaturacı Gaffar Bey vardır, bilir misiniz?..

— Hayır..

— Pek zengin bir adamdır. Hem genç, hem güzel. Bana deli divane olur : «Dükkânım senindir Namiye Hanım, Allahaşkına ne istersen al!» diye ayaklanma kapanır... Kaldım kaldım da, eşek manava mı kaldım?... îki kilo çürük elma koymuş dükkânına, adama kafa tutar!..

Bu sözler, vücudumda soğuk ürpermeler geçiriyordu. Artık sözlerini dinlemiyor, kendimi iknaya çalışıyordum :

— Hemen hemen çocuk denecek yaşta bir kadın... Bu hayata düşen, elbette böyle düşünür, böyle söyler. Ben, azmimden düşmeyeceğim. Onun kalbinde temiz hisler uyandırmağa çalışacağım. Bu kadın, benim eserim olacak...

XLVI

Harb senelerinde Eftal Efendi isminde ihtiyar bir Karamanlı Taksim'de otel işletiyordu. İş için istanbul'a gelen Anadolu tüccarlarından ekserisi orada kalırdı1.

Eftal Efendinin otelinde birçok ticaret entrikaları döner, alım satım muameleleri olurdu. Maamafih, rağbetin asıl sebebi, bu değildi. İhtiyar Karamanlı İstanbul'da çapkınlık etmek isteyip te beceremeyen dışarlıklıları zahmetsiz ve tehlikesiz bir surette eğlendirirdi.

Bir akşam, gece yansına doğru, Adana tüccarlarından sarıklı, sakallı1 bir hacı efendinin odasına gizlice iki hanım getirir; ertesi gece Konya eşrafından üç, beş kişi için çalgılı, kadınlı bir içki âlemi tertip ederdi. Eftal Efendinin Ligor Ağa isminde ellilik bir garsonu vardı ki, böyle gizli işlerle bilhassa o meşgul olurdu.

Beni uslu bir genç diye tanıyan Ligor Ağa, yanımda âdi bir sokak kadınıyle girdiğimi görünce, şaşırdı.

Ben, sıkıldığımı göstermemeğe çalışarak emirler verirken, o, yan gözle kadına bakıyor, müstehzi gülümsüyordu.

Odamın önünde, Boğazı baştan başa gören geniş bir balkon vardı. Yemek hazırlanıncaya kadar orada oturmamızı teklif ettim.

Biraz evvelki heyecanım sönmüştü. Canım hiç konuşmak istemiyordu. Onun, arasıra sorduğu münasebetsiz suallere tek kelimelerle cevap veriyordum.

— Kuzum, sen neye öyle durgun duruyorsun? Hem beni getirdin de... dedi.

Pişman olmuş gibi görünmekten korktum : —¦ Bilmem, yorgunum, dedim. Akşamki vaka da beni müteessir etti. Sana çok acıdım. İsmin ne?

— Namiye... Seninki?..

— iffet...

— Erkekte İffet ismini hiç işitmedim.

— Bu hayat kim bilir sana ne kadar fena geliyor, Namiye Hanım?

— Bilmem... Alıştık gitti...

— Kimsen yok değil mi?

— Neden olmasın? Var... Babam var. Bir yerde mutasarrıftır. Bakayım nerdeydi? İsmi aklımda kalmadı. Galiba İzmit mutasarrıfı. Bir de amcam vardı. Pek zengindir, büyük tüccardır.

Biraz evvel arabada yaptığı gibi, fütursuz yalan söylüyor, zengin amcalarından, milyoner halalardan bahsediyordu.

Elimi omuzuna koydum, gözlerinin içine bakarak :

— Namiye, yavrum, dedim. Beni başkalarıyle kıyas etme. Çok dert görmüş, sefalet çekmiş bir adamım. Seni ayıplamam, hayatını benden saklama. Sen de çok felâketlere uğradın değil mi?

Namiye, arsız bir kahkahayla güldü :

— Sen, ne tuhaf şeyler söylüyorsun ayol! Ben öyle ihtiyaçtan bu yola düşmedim. Keyfime mecburum da ondan. Ne yapayım, insan,, dünyaya bir kere gelir. Canım sağ olsun...

¦ Ben de naçar, gülüyordum :

— Tekrar ediyorum, Namiye. Sen, mutlaka çok sefalet çektin. Meselâ, o âdi adamın saatine, yüzüğüne el uzatmak için, insan çok çekmiş olmalı... öyle değil mi?

Genç kadın bu sefer kızdı :

— AaL Ben, hırsız mıyım?.. Siz de tuhaf söylüyorsunuz... Çalmağa tenezzül etsem, milyonlar çalarım vallahi, billahi... Ben, öyle zibidilerin kırk tanesini cebimden çıkarırım...

— Demin seni ayıplamayacağımı söyledim. Bunun asıl manasını belki anlamadın. Ayıplamağa hakkım yok demek istedim. Çünkü ben de hırsızım; ben de bir başkasının parasını çaldım. Altı ay hapis yattım. Sonra iş istemek için nereye müracaat ettimse yüzüme kapıyı kapadılar. Görüyorsun ya kızım. Karşındaki adamdan ne korkmağa, ne de utanmağa sebep yok...

Namiye hayretle bakarak beni dinliyordu. Gittikçe artan bir hüzünle devam ettim:

— Biz yolunu şaşırmış iki biçareyiz. Birbirimizi anlamağa, teselli etmeğe muktediriz. Seni himaye etmek istiyorum. Küçük bir ev bulacağım. Orada

yine belki fakirhane, fakat temiz bir hayat geçireceksin. Artık sokaklarda sürünmeğe, âdi adamlardan hakaret görmeğe mecbur olmayacaksın...

Hâlâ hayretle yüzüme bakan Namiye :

— Kuzum, Allah aşkına, sen sarhoş musun? dedi.

Bu sual, bütün ümidimi kırdı. Akşamdan beri yaptığım şeylerin gülünç-, söylediğim sözlerin manasız olduğunu o vakit farkettim. Kendi kendime : «Adam sen de, diyordum, madem ki aldanmışım. Ne çıkar?.. Ben de başkaları gibi eğlenmiş olurum!»

Namiye, beni darıltmaktan korkuyor gibi çenemi okşadı, bayağı cilvelerle yaltaklanmağa başladı :

— Haydi güzel çocuğum... Tembih et de, rakı getirsinler... Sen başka türlü neşelenmeyeceksin.

Haydi o patlıcan burunlu herife emret!..

Ligor ağanın burnu iri ve mor olduğu için böyle söylüyordu.

Namiye, ilk kadehi bana hemen hemen zorla içirdi. Ötekilerde nazlanmadım. Genç kadın, alışkın hareketlerle tabaklardan meze topluyor, aynı çatalı kâh kendi ağzına kâh benim ağzıma sokuyordu.

Üçüncü kadehte sarhoş olmağa başladım. Namiye sandalyesini yanıma yaklaştırmıştı. Rakı verirken bir kolunu boynuma doluyor, başını omuzuma dayıyordu.

«s

— Haydi, bir ut buldur da sana çalayım, dedi.

— Burada o olmaz, diye cevap verdim.

O, hayret etti :

— Herkesin keyfine ne karışırlar gözüm! Amma da tuhaf iş ha!..

Namiye'yi bu ut arzusundan zorla vazgeçirebildim.

Biraz sonra Ligor Ağa, elinde bir başka tepsi ile odaya girmişti. Genç kadın, ut dâvasını yeniden tazeledi :

— Beyimiz nerdeyse mahcubiyetten yüzüne kalbur takacak... Haydi aslanım, sen bir ut bul, bir iki tıngırdatalım.

Garson, surat ederek cevap verdi :

— Burası senin bildiğin yer değil... Sen kerizini yarın akşam başka yerde yaparsın...

Namiye kızdı. Fakat verecek cevap bulamadığı için işi alaya vurdu:

— Ağam, o ne burun öyle?.. O bostan patlıcanını hangi gübrelikte yetiştirdin? dedi.

Ligor Ağa, ters ters baktı; müstehzi bir hareketle :

— Beyin hatırı olmasa, nerede yetiştirdiğimi söylerdim, dedi.

Garsonun muamelesi bana fena geldi. Sert bir sesle : —• Haydi Ligor Ağa, sen işine... Sana lüzum yok, dedim. O, aceleye lüzum görmeden, boş meze tabaklarını topladı, çıktı. Aynı çehre ile Namiye'ye :

— Fena ettin kızım, dedim. Bunlar terbiyesiz adamlardır. Fena bir şey söyler, benim başım derde girer...

O fütursuz bir tavırla :

— Aman canım, sen de, dedi. Ut olsa, iyi olacaktı. Aman geçen gece Ada'da bir âlem yaptık. Deme gitsin... Güzel ut vardı, keman vardı. Bir de klarnet midir nedir, işte o zırıltı... Bir Aksaraylı Uzun İhsan vardı. Aman, ne göbek kıvırdı... Sabaha kadar eğlenecektik ama, iki Trabzonlu takacı sululuk etti.

DAMGA

Namiye, takacıların meclisi nasıl altüst ettiklerini külhanbeyi ağzıyle anlatıyor, bilmediğim tâbirler kullanıyor, soğuk taklitler yapıyordu. Ben gittikçe artan sarhoşluğumun içinde, bu âdi hikâyeyi zerkle dinliyor, gözlerimden yaş gelinceye kadar gülüyordum.

İçimde hiç bir acılık kalmamıştı. Gönlüm rahat, yüzüm şendi. Dünya, gözümde gülünç bir kargaşalıktan ibaretti.

— Of, ne sıcak... İnsan çıldıracak dedi.

Ayağından iskarpinlerini, arkasından mavi bluzunu attı. Kirli bir kombinezonla kaldı.

Ara sıra dudağıma uzattığı kadehleri reddetmeğe kudretim yoktu. Mezeler üstüme dökülüyordu. Bir aralık tiz bir sesle türkü söylemeğe başladı. Bir eliyle omuzlarımı, kollarımı çimdikliyor, ötekiyle kantocu kızlar gibi işaretler yapıyor, parmaklarını şıkırdatıyordu.

Çok sarhoş olmama rağmen, bunun münasebetsiz bir şey olduğunu hissettim; susturmağa çalıştım.

Zaten neşem sönmeğe başlamıştı1. Galiba biraz kavga ettik.

Bir aralık havasızlıktan bunaldığımı balkon kapısını açarak, tepelerde yeni doğan aya doğru kollarımı uzattığımı hatırlıyorum.

Gözlerimi açtığım zaman sabah oluyordu. Vücudum içerde, başım balkon kapısının dışında kalmıştı.

Rutubet, vücudumu dondurmuştu. Başımda tahammül edilmez bir ağırlık vardı. Kemiklerim sızlıyor, hararetten dudaklarım yanıyordu.

Güçlükle ayağa kalktım, içeri girdim. Lamba hâlâ yanr-yordu. Şişeler, tabaklar devrilmiş, masanın üstü iğrenç bir hal almıştı. Namiye kanepenin kenarında sızmıştı. Eğilip yüzüne baktım. Bu, ne harap bir mahlûktu. Boyaları dökülmüş, derisi kirli bir sarılık almıştı. Çirkin bir surette açık

ağzından Hırıltılar çıkıyordu. Dipleri siyah, yukarı kısmı oksijen sarısı

saçları, kirli bir küme halinde boynuna dökülmüştü. Arasıra öksürdükçe, göğsünün kuru kemikleri sarsılıyordu. Ayaklarından biri, bir sandalye kenarına takılı.kalmıştı. Çorabının yamalı tabanları eskiliğinden parlıyordu.

En düşkün zamanlarımda bile dünyayı bu kadar iğrenç gördüğümü hatırlamıyorum. Akşam karanlığı içinde onu takip ederken, bu geceyi böyle mi düşünmüştüm? Düşmüş bir aile kızını teselli edecektim.

Birbirimize dertlerimizi söyleyecektik. İstanbul'un gizli bir köşesinde gizli bir evimiz olacaktı. Ölmüş

bir mahlûkun yeniden hayata döndüğünü görecektim. Yangın yerlerinde dolaştığı hakaret gördüğü günlerden, eski bir hastalığı kâbuslarına benzer bir hafif izden başka bir şey kalmayacaktı. Bu mucize, benim eserim olacaktı.

İstanbul'un bu iki damgalısı', temiz bir hayat geçirecekti.

. Sabahın alaca karanlığı içinde onu seyrederken öyle düşündüm ki, bu kadın, benim sadelik hülyamın ölüşüdür. Yarı çıplak vücudunun üstüne bir örtü atıp çekildim, kendimi elbisemle yatağımın üzerine attım. Başım ağır, vücudum ürper-meler içinde, gözlerim yaşlarla yanarak tekrar uyudum.

Ertesi gün beni Ligor Ağa uykudan uyandırdı; elinde kocaman bir çorba kâsesi vardı:

— Çorbanızı getirdim İffet Bey. Soğumasın. Şaşkın şaşkın yüzüne baktım :

— Ne çorbası?

— İşkembe çorbası istemişsiniz ya. Demin o karı söyledi : «Beye rakı dokundu. Çabuk işkembe çorbası bulsun!» di yor, dedi.

Ben öyle bir şey söylemedim. Kendisi nerede?

— Ne bileyim çıktı, gitti. Sizin haberiniz yok mu? —¦ Hayır, uyuyordum.

— Vay kaltak! Mutlaka bir şey çaldı... Ben onu bırakmazdım ya. «Bey çorba istiyor!» demesine inandım. Aman hele cüzdanınızı1 yoklayınız!..

Cüzdan yerinde idi. Fakat, içinde bulunan on sekiz lira kadar bir para gitmişti. Saati yeleğimin cebinden almağa cesaret edememişti...'

Ligon Ağa:

— Ah, beyim, öyle tapon karı getirilir mi? Ne mal olduğunu bir bakışta anladım ama... Hemen karakola haber versek, ben de rezil olurdum, otel de... Ne yapalım, akacak kan damarda durmaz.

XLVII

Şirkete geldiğimin ikinci senesi idi. Bir ramazan gecesi, Muzaffer'den bir telgraf aldım : «Davayı kazandık. Acele İstanbul'a gelmem lâzım» diyordu.

Birdenbire sersemlemiştim. Telgrafı elimde evirip çeviriyor, gözlerime inanamıyordum. Senelerden beri sürüp giden bu dâvadan ümidi kesmiştim. Ağabeyim, son aylarda bana sık sık mektup yazıyor, neticenin pek yakın olduğunu söylüyordu. Bir ay evvel İstanbul'da bulunduğum bir gün, beni ¦ Ada'ya çağırmış, dâvanın safhaları hakkında bana uzun uza-dıya izahat vermişti.

Muzaffer, pek fazla sevinç ve heyecan gösterdiği için, bende seviniyor gibi görünüyordum. Fakat doğrusu içimden inanmak gelmemişti. Bana anlattığı şeylere akıl erdirmeğe çalışmadan onu dinlemiş, imzalattığı kâğıtlara vekâletnamelere şöyle bir göz gezSirmekle iktifa etmiştim.

Celâl, telgrafı görünce pek memnun oldu. Beni kollarının arasına alıp yanaklarımı öperek :

— Artık postu kurtardın İffet... Kızını iyi bir kocaya vermiş babalar gibi gönlüm rahat etti, diyordu.

Ertesi günkü trenle İstanbul'a gitmem kararlaştı. Gece geç vakte kadar beraber oturduk. Celâl, son senelerde ticaret işleriyle uğraşa uğraşa pek pratik olmuştu. Kâğıt üzerin*-de hesaplar yapıyor, konağın, çiftliğin şimdiki para ile ne tutacağını, ne kadarının bana düşeceğini tahmin ediyordu..

Maamafih hakikat, arkadaşımın tahminlerini geçti. Çiftlik ümidimizden çok fazla para getirdi. Benim gibi bir adam için bu, hemen hemen bir servetti. Ben ki, küçüklüğümden beri hiçbir büyük hırs ve emel taşımamıştım; bir ekmek parçası bulduğum günleri takdis edecek kadar sefalet çekmiştim.

Elime geçen bu ümit etmediğim kadar çok para evvelâ beni şaşırttı.

Celâl, fena günlerimde olduğu gibi, şimdi de yardım etti :

— Müteşebbis bir adam, bu minimini serveti pek kârlı işlerde kullanabilir, diyordu. Fakat ne sen, hatta ne ben, böy^ le karışık ve tehlikeli işlere girebilecek adamlar değiliz. Bahusus şimdi, hastalıktan yeni kalkmış bir adam halindesin... Daima söylediğim gibi, sende, hayata karşı bir göz yılgınlığı var. Belki zamanla geçer. Şimdilik paranı, az kârlı, fakat emin işlerde kullanalım...

* * •

Celâl, ne dediyse yaptım.. Onun, yalnız bir nasihatini tutmak elimden gelmedi. Arkadaşım :

— tyi bir kızcağız bul... Evlen... Sen, iyi bir aile ocağı kurabilecek bir adamsın... Çoluğa çocuğa karış; dünyayı unutursun, diyordu.

— Şimdilik biraz kendimi dinlemeğe muhtacım. İlerde belki... diye cevap verdim.

Böyle söylerken, dudaklarımda acı bir tebessüm vardı. Celâl, bunun manasını anlayamadı. Hayatta her şeyi bekleyebilirdim. Fakat aile babası olmayı hiçbir zaman... Ben, aile ocağını herkesten başka türlü düşünüyordum. Baba, ana, çocuklar birbirlerini en temiz hislerle seveceklerdi. Halbuki benim, eşimden çocuklarımdan hürmet beklemeğe hakkım yoktu; lekeliydim. Doğrusunu söylemek lâzım gelirse, damgama artık alışmıştım. Bildiklerimin beni, hırsız diye tanımalarını o kadar umursamıyordum. Fakat zevcemin, çocuklarımın beni böyle bilmelerine tahammül edemeyecektim.

Bu fikrimi Ce-lâl'den sakladım. Arkadaşım beni artık kurtuldu zannediyordu. Yine birtakım vehimlerle kendimi üzdüğümü görürse, o da üzülecekti.

XLVIII

Çengelköy tarafında büyük bahçeli bir eve yerleşmiş, Mahmut Efendi öldükten sonra büsbütün yalnız kalan gelinini yanıma almıştım. Hizmetime, bir ihtiyar bahçıvan ile o, bakıyordu.

İlk zamanlarda kendimi, fırtınadan sonra harap tarlasını seyretmeğe giden çiftçiye benzetiyordum.

Geçirdiğim fırtınanın ruhumda neler yakıp yıktığını yeis ile görüyordum. Şen, kayıtsız bir çocuktum.

Müzmin bir hüzne müptelâ, korkak bir adam olmuştum... İnsanların içine karışmak için, içim titrerdi. Şimdi, en sevdiklerimden çekmiyordum. Her şeyi iyi görüyordum. Şimdi bedbin, hatta bedbaht olmuştum. Eskiden insanlara emniyetim vardı1. Şimdi herkesten şüphe ediyordum.

Sanırdım ki insanlar, bana bu zulmü elbirliğiyle yaptılar. Istırap çekenlere o kadar acımıyordum.

Evimde en eğlenceli meşguliyetim, bahçe ile uğraşmak ve kitap okumaktı. Kitaplara yeniden merak sardırmıştım. Şu fark ile ki, eskiden ümit ve hararetle dolu yazılardan hoşlanırdım. Şimdi bedbin, acı eserleri seviyordum.

Maamafih, zaman geçtikçe yeni ahbaplar, arkadaşlar bulmağa da başlıyordum. Arkadaş sözüyle, tabiî birbirini anlayan, seven insanları kasdetmiyordum. Selamlaşılan, konuşulan, beraber eğlenilen insanlar... Birbirinizin yüzüne karşı1 canciğer olursunuz; fakat sekiz, on adım ayrıldığınız gibi, başka birine mükemmel çekiştirirsiniz.

Elime biraz para geçtikten sonra, akrabam ve eski dostlarımla da münasebetim düzelmişti. Konak ve çiftlik dâvasının lehime neticelenmesi damgamı silmiş, beni bazılarının gözünde tertemiz bir adam yapmıştı.

Maamafih, arasıra onun büsbütün unutuhnadığmı1 gösterecek vakalar da oluyordu. İşte onlardan birisi :

Bir akşam Muzaffer ağabeyimle beraber yengemin Nişan-taşı'ndaki akrabalarından birine davetli idik. O gece, bildiklerden başka birkaç da yabancı misafir vardı. Bir aralık, yakınlarda ölmüş bir zengin adamdan bahsediliyordu. Ev sahibinin karısı dedi ki:

— Dün onun müzayedesinde bulundum. Birçok kıymetli eşya yok fiyatına satıldı. Beş liraya iki antika aldım ki, bugün en aşağı yirmi beş, otuz lira eder.

Antika meraklısı olan bir ihtiyar Hanımefendi, mutlaka bunları görmek istedi. Fakat aksi gibi, antikaların bulunduğu dolabın anahtarı kaybolmuştu. Ev sahibi, bir cemile yapmak istedi :

— Ziyanı yok, kilidi sökeriz, dedi.

Bir makas bulup getirerek uğraşmağa başladı; dolap açılmıyordu. Bileğinin kuvvetine güvenen bir genç, yardıma geldi. O da muvaffak olamadı.

Hanımefendi, antikaları görmekten naçar vazgeçiyordu. Bildiklerden bir Hariciye memuru :

— Bir kere de siz uğraşsanız İffet Bey, dedi.

Benim, dolap açmakta mahir bir hırsız olduğumu düşünerek mi söylemişti? Yoksa diline mi öyle gelmişti? Salonda bir an için soğuk bir hava estiğini

hissettim.

Birkaç dakika sonra, yine lâkayd konuşulup eğlenilmeye devam edildi. Fakat ben, o gece kimsenin yüzüne bakmağa cesaret edemedim..

XLIX

Konya'daki şirketin, Fâzıl Bey isminde bir muhasebecisi vardı. Güzel tabiatlı1 bir adamdı. Orada bulunduğum müddetçe bana pek çok yardımı dokunmuştu. İkide birde beni evinde yemeğe davet ederdi. Ben, mahcup olduğumu söyledikçe :

— Ziyanı yok... Sen misafirsin... İnşallah ben de İstanbul'a gelirim. Acısını çıkarırız, derdi.

Fâzıl Bey, nihayet dediğini yaptı; bir ay izinle İstanbul'a geldi. Şehirde başka tanıdığı olmadığı için, doğrudan doğruya benim evime indi. Pek sevdiğim bu adamı1 evimde misafir ettiğime memnun olacaktım. Fakat, Fâzıl Bey, İstanbul deyince aklına evvelâ eğlence ve sefahat gelen dışarlıklılar-DAMGA

135

dandı. Bütün eğlence yerlerini gezip görmek istiyordu. Evimde ne yapsam, ne ikram etsem, makbule geçmeyecekti.

Naçar, Beyoğlu'nun barlarında, tiyatrolarında arkadaşıma rehberlik etmeğe başladım. Halbuki, başımdan geçen vakadan sonra, böyle yerlerde kendimi göstermek istemezdim.

Bir gün, misafirime bazı camilerle Evkaf Müzesini gez-dirmiştim. Müzeden çıktığımız zaman ortalık kararıyordu. Fâzıl Bey :

— Bugün çok yorulduk, dedi, Tepebaşı bahçesine gidip bir, iki bira içsek nasıl olur? Hem de çalgı dinleriz.

Misafirim, çalgıdan pek hoşlanmazdı; asıl istediği : Kadın görmekti. Civarda araba bulamadık; Vefa yokuşunu yayan olarak inmeğe başladık.

Unkapanı köprüsüne yakın bir yerde bir araba duruyordu; arabacı elinde kamçısıyle oturduğu yerde uyukluyordu.

Fâzıl Bey, bastonunun ucuyle onu dürtüp uyandırdı r

— Tepebaşı! dedi.

Arabacı, tembel tembel yerinden indi, sıkışan kapıp, dişlerinin arasından küfürler ederek açtı. Fâzıl Bey, arabaya girmişti. Ben de giriyordum... Arabacı, birdenbire heyecanla bağırdı :

— Vay Azizim, çok şükür görüştüğümüze... Beni unutmadın ya... Biz, unutulacak adam mıyız ki...

Kodesin iki Hidayet Dedesi yok ki...

Hayretle başımı çevirdim. Bu adam, hapishanenin meşhur çehrelerinden biriydi. Genç olduğu halde, adına «Hidayet Dede» derlerdi. Küçük hırsızlıklar, afyon kaçakçılığı gibi suçlarla ikide birde hapishaneye gelir giderdi. Hidayet Dede'nin mahkûmlara esrarlı sigara satmasına bir türlü mani olamazlardı.

Vaziyetim çok müşküldü. Ne yapacağımı, ne söyleyeceğimi bilmiyordum. Hidayet Dede.hemen hemen zorla elimi tutarak birkaç kere sarsıp salladı; senelerden beri hasret olduğu bir arkadaşı1 gibi : I

— Haydi, şimdi gidelim de, sonra konuşuruz, dedi. Hapishane arkadaşım çok değişmişti. İki, üç sene içinde

saçı, sakalı bembeyaz olmuştu. Araba Unkapanı köprüsünü geçerken ağlayacak gibiydim. Fâzıl Bey, maceramı biliyordu. Hidayet Dede'nin kim olduğunu anlamıştı. Bir şey sor-mayıp arabanın köşesinde mağmumane susuyordu.

Hidayet Dede'nin bu gece keyfi tamamdı. İkide bir arabayı durduruyordu. Kâh bana münasebetsiz sualler soruyor. Kâh yanımızdan geçen arabalara sarkıntılık ediyor.

Yokuşu çıkarken, kötü bir Rum meyhanesi önünde durdu :

— Artık bir rakımı içersin... Beyefendi de buyursun. Allah aşkına... Senin gibi arkadaşlara can feda!

diye sırnaşmağa başladı.

Rezalet korkusuyle, sert cevap vermeğe cesaret edemiyorduk... Hidayet Dede, bizi arabadan indiremediğini görünce meyhaneciyi çağırdı. Üç rakı istedi. Dünyada bundan feci ve gülünç vaziyet tasavvur edilemezdi. Garson, elinde rakı tepsisiyle arabanın kapısına gelmişti. Fazla olarak, meyhanenin önünde bir de latama çalmıyordu. Hidayet Dede, bir yandan bize zorla rakı içirmeğe çalışıyor, bir yandan :

— Hani meze?.. Biraz ekmek, zeytin!., diye bağırıyordu. Zavallı Fâzıl Bey!.. Panayır dönüşünde her rastgeldiği

meyhanenin önünde duran, çalgı çaldırıp rakı içen Rum palikaryalarına benzemiştik... Bereket versin, bu saatte sokak karanlık ve tenha idi.

Tepebaşı kapısının önünde Hidayet Dede'yi başımızdan savdığımız zaman geniş bir nefes almıştık.

Fakat, asıl felâket bundan sonra başlıyordu.

Yirmi dakika sonra Hidayet Dede, tekrar yanımıza geldi. Artık ayakta duramayacak kadar sallanıyor, masaların arasından geçerken sandalyeleri deviriyordu.

Fâzıl Beyin de, benim de nutkumuz tutulmuş gibiydi.

Dede, ceketini çıkarıp omuzuna atmış, kırmızı gömleği-

nin kollarını dirseklerine kadar sıvamıştı. Bir eliyle önümüzdeki masaya, bir eliyle kırbacına dayanıyor, durduğu yerde hafif hafif sallanarak söyleniyordu :

— Hay aziz hay!.. Nasipte yine görüşmek varmış ha!.. Dinim hakkı için deliğe her girişte gözüm seni arar. Ama bu gece, garibin hatırını kurmamalıydınız... Size iki kadeh ikram edeyim dedim canım... Tenezzül etmediniz... Canım, arabacıyız diye, bizi o kadar hor görmek olur mu?

Ahbaplarımıza ikram etmek için bizim de beş, on kuruşumuz bulunur. Allah bereket versin!

Etraftan herkes bize bakıyordu. Fâzıl Bey, bende hayır kalmadığını anladı; sarhoşu kandırmak için dil dökmeğe başladı :

— Estağfurullah birader... Yarın akşam burada buluşuruz; hem içer, hem eğleniriz inşallah...

Hidayet Dede, ağzım çarpıtıp çirkin çirkin gülerek :

— A benim beyim efendim. Neye tatlı canını sıkıntıya koyup ağız yaparsın?.. Boynumuzda medeniyet yuları yok diye tenezül etmezsiniz... Biz fakiriz ama, gönlümüz zengindir; cebimizde de beş, on kuruş

bulunur...

Cebinden kirli, buruşuk paralar çıkarıp gösteriyordu :

— Allah bereket versin. Bugün iki, üç lira kazandık. Bu gecelik bize de yeter, ahbaplara da... Yarın Allah kerim. Ce-nab-ı Allah, kör kurdundan bile geçmez... Hidayet Dedesi'nin nasibini de gönderir...

Bu paraları bu gece beraber yemeliyiz.

Söz sırası bana gelmişti. Bütün kuvvetimi, talâkatimi sarfederek Dede'yi kandırmağa, başımızdan savmağa çalışıyordum. Fakat o, bizden ayrıldıktan sonra yine bir meyhaneye girerek içmiş, söz anlamıyacak bir hale gelmişti. Sesini gittikçe yükselterek söyleniyordu :

— Biz, bu paralan bu gece yemeliyiz... Yarin geceye bırakamam! Bu gece Azrail Aleyhisselâm benim ruhumu alırsa ne yaparım arkadaşlar?.. Siz olsun insaf edin... Sabaha UAMÜA

çıkmadan ölürsem, bu paraları ölü yıkayıcı imam Kâmil'e verirler...

Çirkin çirkin ağzını, yüzünü buruşturarak hıçkırıyor, fakat gözlerinden yaş gelmiyordu. Fâzıl Bey, şaşkınlığından .:

— Allah'a emanet! Allah'a emanet! İnşallah yarma çıkarsınız, dedi.

Hidayet Dede :

— Haşa sümme haşa Allah mısın be herif?.. Nerden biliyorsun?., diye bağırdı.

Sonra, avucundaki paraları birer birer yırtmağa, atmağa başladı :

—r İmam Kâmil yiyeceğine, ben yırtarım... imam Kâmil yiyeceğine ben yırtarım... İmam Kâmil...

Civar masalarda oturanların kimi gülüyor, kimi kızıyordu.

Paraların yırtılması, sarhoşu teskin eder gibi olmuştu; belki yakamızı bırakıp gidecekti. Fakat, o esnada orkestranın başlaması, işi bozdu. Biraz evvel, o geceki ölüm ihtimali kar şısında ağlayan Hidayet Dede, birdenbire keyiflendi :

— Bizim paralar gitti... Feda olsun... Haydi azizler, siz bana rakı ısmarlayın bakalım...

Etrafına bakınarak sandalye arıyor :

— Garson! Ne cehennemdesin be? Buraya bak! diye avaz avaz bağırıyordu.

Yanımızdaki masada kalabalık bir Ermeni ailesi1 oturuyordu; şapkaları, pardesüleri boş bir sandalye üstüne yığmışlardı. Hidayet Dede :

— Haydi bakalım madamlar, mösyöler!.. Adamlar oturacak yer bulamıyor. Alın şu zırıltıları da oturalım! diye emretti.

Fâzıl Bey ile bir göz işareti teati ettikten sonra, ayağa kalkmıştık.

— Burada rahat edemeyiz. Hidayet Dede. Haydi, karşıdaki gazinolardan birine gidelim dedim.

Bahçeden çıktıktan sonra, nasıl olsa sarhoştan kurtulmanın çaresini bulacaktık. Fakat bu esnada garson, yanında iri yapılı bir polis memuruyla karşımıza dikilmişti.

Polis, bu sabıkalı serseriyi tanıyordu :

— Haydi Dede, çek buradan! dedi. Sarhoş, mazlum bir tavırla :

— Ben kendim gelmedim be yahu!.. Nah, işte arkadaşlar davet ettiler!..

Polis, tekrar emretti :

— Lâkırdıya lüzum yok haydi argi!.. Hidayet Diede, bu defa bana döndü :

— Söylesene be aziz! Kime ne yaptım? Kimi rahatsız ettim? Şurada namusumla bir kadeh rakı içeceğim, öyle değil mi? Söylesene be yahu!.. Adam, arkadaşını böyle mi himaye eder be?.

Ben, şaşkın şaşkın etrafıma bakıyordum. Sarhoşun aklından birdenbire bir şüphe uyandı : '

— Belki polisi sen çağırttın ha... Öyle ya, sen çağırttın... Bana çaktırmadan bir işaret... Vay namert kalpazan!

Dede, üstüme atılacak gibi hareketler yapıyordu. Polis, onu omuzundan yakaladı, zorla kapıya doğru sürüklemeğe başladı. Masalardan kalkan, etrafına toplanan kalabalık içinde gittikçe uzaklaşan, bozulan sesinin :

— Sen de hırsızsın!.. Boynuna bir kravat takmakla adam oldum sanma... Kodeste yattığını unutma... Nâmert, alçak, diye bağırdığını işitiyordum.

Fâzıl Bey, beni yarı baygın bir halde bahçeden çıkardı. Bu vaka, beni bir ay hasta -etti.

Bir perşembe günü Beyazıt'ta bir arkadaşla buluşacaktım. Vapurdan köprüye çıkarken gözlüğümü düşürüp kırdım. Yarım saat kadar fazla

vaktim olduğu için, Beyoğlu'na çıkmak, bir yeni gözlük almak istedim.

u n an o A

Sokağın güneşinden Tünel'in karanlığına girdiğim zaman gözlerim büsbütün bulanmıştı. Etrafımdaki insanları bir gölge gibi görerek ilerliyordum. Yanından geçtiğim siyah çarşaflı bir hanımın yavaşça:

«İffet Bey» dediğini duydum. Kalbim hafifçe çarptı.. Bana söz sözleyen Vedia idi. Vedia ile bir şehirde yaşıyorduk. Bir gün birbirimize tesadüf etmemizden daha tabiî bir şey olamazdı. Böyle olduğu halde, onu artık hiç göremeyeceğime kanaatim vardı.

Vedia, sakin bir sesle hatırımı soruyor, beni gördüğüne memnun olduğunu söylüyordu. Ben de aynı sükûn ile, aynı tarzda cevaplar veriyor, sualler soruyordum. Yıllarca bu kadın için gülmüş, ağlamıştım. Şimdi nasıl oluyor da onunla bu kadar sakin konuşuyordum?..

Birbirimize maziyi hatırlatmaktan korkuyor gibiydik. Belki iki yabancı gibi manasız birkaç merasim lâkırdısından sonra ayrılacaktık. Fakat söz birdenbire başka bir maceraya döküldü. Hiç münasebeti olmadığı halde, nereye gittiğini sormuştum.

— Küçüğü Galatasaray'dan almağa gidiyordum, dedi. Bu sene leylî mektebe verdim. Birbirimize fazla düşkünüz. Hiç ayrılmak istemedim ama, ne çare ...Mektebe mutlaka benim getirip götürmemi istiyor... Benim de zaten daha ehemmiyetli bir işim yok..

Vedia, bunları söylerken hafifçe gülüyordu. Biraz sıkılarak :

— Kardeşleri ne yapıyorlar? dedim.

— Zannederim iyi olacaklar...

— Küçük hanım şimdi kocaman bir genç kız olmuştur değil mi?

— Epeyce zamandır görmedim.

— Niçin?..

Gözlerini yüzüme kaldırdı :

— Cemil Kerim Beyin şimdi, başka bir karısı var. Beraber değiliz.

— Demek ayrıldınız?..

— Zaten pek anlaşamamıştık. Biliyorsunuz. Ben ,bir seneden beri biraderimle beraber Erenköy'deyim.

Halk vagonlara giriyordu. Vedia, siyah eldivenli küçük / elini bana uzattı :

— Müsaade eder misiniz? dedi.

Gözlüğümü aldım. Fakat Beyazıt'ta bekleyen arkadaşımı görmeğe gidemedim. Bugün, ruhum doluydu. Vedia'ya ait olmayan şeylerden bahsetmek mecburiyetine tahammül edemi-yecektim.

«Onu gördüğüm zaman fazla bir teessür duymadım.» diyordum; fakat emnim ki, kalbimdeki yara yeniden açıldı. Yeniden ıstırap çekmeğe başlayacağım. Bu tesadüf, çok fena oldu. Akşama kadar sersem sersem ötede, beride dolaştım. Ortalık kararırken çalgılı gazino bahçelerinden birine girdim : bira istedim

Gece, çalgı ve içkinin verdiği teheyyüç içinde, çılgın bir hülya kâşanesi kurmağa başladım :

— Vedia'yı unuttum sanıyordum. Hatta onun üstüne Râ-nâ'yı sever gibi olmuştum. Fakat anhyorum ki, beni miçin dünya yüzünde Vedia'dan, başka kadın yok O da mutlaka beni unutmamıştır. Unutmak değil, belki ayrı bulunduğumuz zamanlarda daha fazla sevmiştir. Kendisi için neler çektiğimi biliyor.

Herkes nazarında damgalı bir hırsız... Fakat onun için «Damlacık» değirmeninin îsmailiyim. Vedia, serbest kaldı. Evlenmemize hiçbir mâni tasavvur etmiyordum. Şimdi . artık halim, vaktim de müsait.

Sefalet korkusu yok... Birbiri-7 mizi ölünceye kadar seveceğiz. Başkaları benim için ne derlerse desinler... Dünyada en sevdiğim mahlûk, benim ne olduğumu bildikten sonra, hiç ehemmiyeti yok.

Belki ileride bir gün bu hırsızlık vakasının hakikati de meydana çıkacak. Değirmen masalının ismail'i gibi bana da acıyanlar olacak.

Çalgı', hafif, mahzun bir Rumen havası çalıyordu. Başım ellerimin içinde, yüzüm bahçenin karanlık köşelerine dönmüş, çocuk gibi ağlıyordum.

O gece, hayatımın son bir ümit ve heyecan gecesi oldu.

Ertesi sabah uyandığım vakit, bu tasavvurları zihnimde hayli solmuş yıpranmış buldum. Maamafih, kararımdan artık dönemezdim. Vedia, bana iyi bir arkadaş olabilirdi.

Erenköy'deki evini tahkik ettim; çok mühim bir mesele için görüşmek istediğime dair kısa bir mektup yazdım.

İki gün sonra verdiği cevapta, perşembe günü çocuğunu almağa giderken Haydarpaşa istasyonunda sekiz, on dakika görüşebileceğimi söylüyordu.

Vedia, dediği saatte geldi. Boş bir bekleme salonuna girip oturduk. Zihnimde hazırlanmış birçok sözler vardı. Fakat bu sözler, hayalimdeki eski Vedia içindi. Merak bile etmeden ne istediğimi soran, ara sıra kolundaki saate bakan sakin ve yabancı1 kadının onunla alâkası yoktu.

Tünel'in karanlığında zayıf gözlerimle pek az seçebildiğim çehresini şimdi daha iyi görüyordum.

Vedia hayli yıpranmıştı. Gözlerinin, dudaklarının kenarlarında yorgun çizgiler peyda olmuştu.

Gözlerinin soluk çehresini canlandıran zengin renkleri bile maden sertliği almıştı. Vedia, benim eski sevdiğim, değildi. Maamafih, ona yine büyük bir ciddiyetle evlenmemizi teklif ettim :

— Vaktiyle birbirimizi sevdik. Bu kadar hatıralarımız var. Siz de şimdi serbestsiniz. İyi bir aile teşkil edebiliriz.

Vedia, teklifimi aynı ciddî sükûn ile dinledi; çantasıyle oynayarak biraz düşündü sonra cevap verdi :

— Ben, size nisbette daha yaşlıyım. Hemen hemen otuz beşe geliyorum. Evlenmemizden, bilmem ne fayda bekliyorsunuz?

Bu garip cevap beni şaşırttı :

— Bir zaman birbirimizi az mı sevdik Vedia Hanım? de- ı dim.

— Evet, ama şimdi beni, yine öyle sevdiğinizi iddia ede- I mezsiniz. O vakit bir delilik ettik.

Doğrusunu isterseniz ikimiz . de mesut olduk. Fakat neticede, başımıza az felâket mi geldi?

Biraz evvel size, artık yaşlı bir kadın olduğumu söyledim. Siz de tabiî eski iffet Bey değilsiniz.. Bugün evlenmemiz delilik olur

— Ben, böyle düşünmemiştim!

— Çocuğum artık büyüdü. Yakında yetişmiş bir genç olacak. Ona karşı tabiî birçok vazifelerim var...

Vedia buna benzer daha birçok sebepler sayıp döküyordu. Fakat hiçbirinin ciddi olmadığını anlıyordum. Nihayet, asıl sebebi söyletmeğe muvaffak oldum :

— Başımızdan bir felâket geçti, dedi. Biz birleşirsek, herkes ne der?..

Acı bir gülüşle :

— Vedia Hanım, eşinin kasasını kıran damgalı bir hırsızla evlendi derler, değil mi efendim? dedim.

Fakat madem ki, siz hakikati biliyorsunuz...

Vedia, şaşırmıştı. Kekeleyerek :

— Evet, ama, dedi. Benim bitmem kâfi değil ki... Cemil Kerim Beyin daima tekrar ettiği bir söz vardı :

«Bir şeyin sü-vuu vukuundan beterdir.» Evlenmemiz, ikimizi de tuhaf bir mevkide bırakacak. Hiç olmazsa bu kadar şeyi göze alacağımıza göre, büyük bir aşk mazereti olsa...

Bu birkaç sözden Vedia'nın bütün ruhunu görmüştüm. Titreyerek ayağa kalktım :

— Size zahmet verdim Vedia Hanım. Artık konuşulacak bir şeyimiz kalmadı, dedim.

— Allahaısmarladık!

— Allahaısmarladık!

Bir kere daha yüzüme bakmağa cesaret edemeden yanımdan uzaklaştı.

Hayatımı bir vehme kurban etmiştim.

SON

Reşat Nuri Güntekin _ Damga

Reşat Nuri Güntekin _ Damga

Merhabalar

Buraya Yüklediğim e-kitaplar Aşağıda Adı Geçen Kanuna İstinaden Görme Özürlüler İçin Hazırlanmıştır

Ekran Okuyucu, Braille 'n Speak Sayesinde Bu Kitapları Dinliyoruz Amacım Yayın Evlerine Zarar Vermek Değildir

Bu e-kitaplar Normal Kitapların Yerini Tutmayacağından

Kitapları Beyenipte Engelli Olmayan Arkadaşlar Sadece Kitap Hakkında Fikir Sahibi Olduğunda Aşağıda Adı Geçen Yayın Evi, Sahaflar, Kütüphane, ve Kitapçılardan Temin Edebilirler Bu Kitaplarda Hiç Bir Maddi Çıkarım Yoktur Böyle Bir Şeyide Düşünmem Bu e-kitaplar Kanunen Hiç Bir Şekilde Ticari Amaçlı Kullanılamaz Bilgi Paylaştıkça Çoğalır

Yaşar Mutlu

Not: 5846 Sayılı Kanunun "altıncı Bölüm-Çeşitli Hükümler " bölümünde yeralan "EK MADDE 11. -

Ders kitapları dahil, alenileşmiş veya yayımlanmış yazılı ilim ve edebiyat eserlerinin engelliler için üretilmiş bir nüshası yoksa hiçbir ticarî amaç güdülmeksizin bir engellinin kullanımı için kendisi veya üçüncü

bir kişi tek nüsha olarak ya da engellilere yönelik hizmet veren eğitim kurumu, vakıf veya dernek gibi kuruluşlar tarafından ihtiyaç kadar kaset, CD, braill

alfabesi ve benzeri 87matlarda çoğaltılması veya ödünç verilmesi bu Kanunda öngörülen izinler alınmadan gerçekleştirilebilir."Bu nüshalar hiçbir şekilde satılamaz, ticarete konu edilemez ve amacı dışında kullanılamaz ve kullandırılamaz. Ayrıca bu nüshalar üzerinde hak sahipleri ile ilgili bilgilerin bulundurulması ve çoğaltım amacının belirtilmesi zorunludur." maddesine istinaden web sitesinde deneme yayınına geçilmiştir.

T.C.Kültür ve Turizm Bakanlığı Bilgi İşlem ve Otomasyon Dairesi Başkanlığı Ankara Bu kitaplar hazırlanırken verilen emeye harcanan

zamana saydı duyarak Lütfen Yukarıdaki ve Aşağıdaki Açıklamaları Silmeyin

Tarayan Yaşar Mutlu

web sitesi

www.yasarmutlu.com

www.kitapsevenler.com

e-posta

yasarmutlu@kitapsevenler.com yasarmutlu@yasarmutlu.com

mutlukitap@hotmail.com kitapsevenler@gmail.com

Reşat Nuri Güntekin _ Damga